

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΜΕΣΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

SOCIALMEDIAΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ: Η ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΗΣ
ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ ΜΙΣΟΥΣ ΣΤΟ Χ (ΠΡΩΗΝ TWITTER)

ΖΥΓΑ ΧΡΥΣΑΝΘΗ,

A.M. 4842

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:

Δρ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΑΣΤΟΡΙΑ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ, 2024

Copyright © 2024 – Ζυγά Χρυσάνθη

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ' ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν αποκλειστικά τον συγγραφέα και δεν αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Επιβλέποντος ή του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αποτελούν πρωταρχική πηγή πληροφοριών και πλατφόρμα για δημόσιο λόγο. Ωστόσο, οι συνέπειες στις δημοκρατικές διαδικασίες δεν μπορεί πλήρως να ελεγχθούν. Η παρούσα πτυχιακή εργασία δίνει έμφαση στους μηχανισμούς μέσω των οποίων αναπαράγεται η ρητορική μίσους στα νέα μέσα, θέτοντας σημαντικές προκλήσεις για τις δημοκρατικές αξίες. Επιπροσθέτως, διερευνάται ο ρόλος των αλγοριθμικών προκαταλήψεων, των θαλάμων ηχούς και του περιεχομένου που βοηθούν στην ενίσχυση ακραίων απόψεων και πεποιθήσεων, απειλώντας με αυτόν τον τρόπο τις θεμελιώδεις αξίες μίας δημοκρατικής κοινωνίας και καλλιεργώντας την πολιτική πόλωση και διάβρωση της εμπιστοσύνης στους δημοκρατικούς θεσμούς. Υπάρχουν όρια ανάμεσα στην ρητορική μίσους στο πλαίσιο δράσης των κοινωνικών δικτύων και στην ελευθερία της έκφρασης και του λόγου; Τελικά, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης βοηθούν ή υπομονεύουν την δημοκρατία;

Λέξεις-κλειδιά: μέσα κοινωνικής δικτύωσης, δημοκρατία, πλαισίωση, ρητορική μίσους, θάλαμοι ηχούς

ABSTRACT

Social media is increasingly becoming a primary source of information and a platform for public discourse. However, the consequences on democratic processes cannot be fully calculated. This thesis emphasizes the mechanisms through which hate speech is reproduced in the new media, posing significant challenges to democratic values. In addition, it explores the role of algorithmic biases, echo chambers and content that help reinforce extreme views and beliefs, thereby threatening the fundamental values of a democratic society and driving political polarization and the erosion of trust in democratic institutions. Is there a line between hate speech in the context of social networks and freedom of expression and speech? After all, social media supports or opposes democracy?

Keywords: social media, democracy, framing, hate speech, echo chambers

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΙΝΑΚΕΣ	7
ΛΙΣΤΑ ΕΙΚΟΝΩΝ.....	8
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	10
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	11
ΜΕΡΟΣ Α	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Social Media και Δημοκρατία	13
1.1 Ορισμός των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και ο ρόλος τους στην σύγχρονη κοινωνία	13
1.2 Η δύναμη των μέσων κοινωνικής δικτύωσης.....	14
1.3 Μέσα κοινωνικής δικτύωσης και Δημοκρατία.....	17
1.4 Η επιρροή των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στον δημόσιο λόγο	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Η ΠΛΑΙΣΙΩΣΗ ΤΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΣΤΑ ΜΕΣΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ	23
2.1. Ορισμός της θεωρίας πλαισίωσης.....	23
2.2. Η πλαισίωση στην ψηφιακή εποχή.....	26
2.4. Ο ρόλος των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στον καθορισμό ατζέντας των ειδήσεων	30
2.5. Η επίδραση της πλαισίωσης της πληροφορίας στην ατομική συμπεριφορά	34
2.6. Χειραγώγηση και παραπληροφόρηση	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΡΗΤΟΡΙΚΗ ΜΙΣΟΥΣ ΣΤΑ ΜΕΣΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ	38
3.1. Ορισμός της ρητορικής μίσους.....	38
3.2. Διάκριση της ρητορικής μίσους και της ελευθερίας του λόγου	40
3.3. Μηχανισμοί αναπαραγωγής της ρητορικής μίσους.....	43
3.4. Αλγόριθμοι μέσων κοινωνικής δικτύωσης και θάλαμοι ηχούς στην ενίσχυση της ρητορικής μίσους.....	45
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ECHOCAMBERΣΤΑ ΜΕΣΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ	48
4.1. Ορισμός του μηχανισμού echo chamber.....	48
4.2. Οι φυσαλίδες φίλτρου	50
4.3. Αλγοριθμική προκατάληψη και ο αντίκτυπός της στην επιμέλεια περιεχομένου	52
ΜΕΡΟΣ Β	54
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	54
5.1. Σκοπός και ερευνητικοί στόχοι	54

5.2. Διαδικασία έρευνας	55
5.3.Μεθοδολογικοίπεριορισμοί της έρευνας	56
6. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	59
6.1. Η Ανάλυση των Γραφημάτων	59
7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	121
8. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ.....	123
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	125

ΠΙΝΑΚΕΣ

Πίνακας 1 Οκτώβριος 2023, Χαμάς.....	59
Πίνακας 2 Νοέμβριος 2023, Χαμάς.....	65
Πίνακας 3 Γράφημα, Δεκέμβριος 2023, Χαμάς.....	69
Πίνακας 4 Ιανουάριος 2024, Χαμάς.....	74
Πίνακας 5 Φεβρουάριος 2024, Χαμάς.....	78
Πίνακας 6 Οκτώβριος 2023, Γάζα.....	82
Πίνακας 7 Νοέμβριος 2023, Γάζα.....	86
Πίνακας 8 Δεκέμβριος 2023, Γάζα.....	90
Πίνακας 9 Ιανουάριος 2024, Γάζα.....	94
Πίνακας 10 Φεβρουάριος 2024, Γάζα.....	98
Πίνακας 11 Οκτώβριος 2023, Ισραήλ.....	102
Πίνακας 12 Νοέμβριος 2023, Ισραήλ.....	105
Πίνακας 13 Δεκέμβριος 2023, Ισραήλ.....	109
Πίνακας 14 Γράφημα, Ιανουάριος 2024, Ισραήλ.....	113
Πίνακας 15 Γράφημα, Φεβρουάριος 2024, Ισραήλ.....	116

ΛΙΣΤΑ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1 Ανάρτηση-αναφορά στην κυβέρνηση σχετικά με τη Χαμάς https://twitter.com/ioannisekolovos/status/1715988218221588666	65
Εικόνα 2 Ανάρτηση, Ταγίπ Ερντογάν https://twitter.com/D0raZip/status/1718329035820773437	65
Εικόνα 3 Ανάρτηση, επιστροφή βιασμένων γυναικών https://twitter.com/noikokyricious/status/1726592774999523386	69
Εικόνα 4 Ανάρτηση, αλλοδαπός απειλεί επιβάτες στο κέντρο της Αθήνας https://twitter.com/sahouraxo/status/1726604117299404938	70
Εικόνα 5 Τούνελ τρομοκρατίας της Χαμάς https://twitter.com/IsraelinGreece/status/1739942958453948531	73
Εικόνα 6 Η Χαμάς εμποδίζει την ανθρωπιστική βοήθεια στη Γάζα https://twitter.com/IsraelinGreece/status/1740423578213040444	74
Εικόνα 7 Έλεγχος διοικητικών υπαλλήλων της UNRWA από τη Χαμάς https://twitter.com/IsraelinGreece/status/1740013802203103480	74
Εικόνα 8 Παλαιότερη φωτογραφία από την εποχή του Ολοκαυτώματος https://twitter.com/vel_theGreek/status/1751221947344544082	77
Εικόνα 9 Εκπαίδευση παιδιών για πολέμους https://twitter.com/ThanosTzimeros/status/1745765867999121566	78
Εικόνα 10 Ανάρτηση- κατηγορίες κατά της Χαμάς https://twitter.com/GiannesT1/status/1760979121650438369	81
Εικόνα 11 Αποθήκευση εκτοξευτή ρουκετών και ρουκέτα σε ψυγείο ιατρικού εργαστηρίου	82
Εικόνα 12 Φωτιές στη Γάζα. https://twitter.com/red_salute/status/1718007740285554919	86
Εικόνα 13 Απόσπασμα από βομβαρδισμό του νοσοκομείου https://twitter.com/YoumnaElSayed17/status/1718733519768182808	86
Εικόνα 14 αγόρι 9 ετών κείτεται νεκρό στο δρόμο https://twitter.com/KonAnastopoulos/status/1729901055356416316	90
Εικόνα 15 Νεκροί άνθρωποι στην προσπάθειά τους να ξεφύγουν https://twitter.com/muhammadshihad2/status/1728047954735301109	91
Εικόνα 16 Το Facebook μπλοκάρει όσους είναι υπέρ της Παλαιστίνης https://twitter.com/thalassin0201/status/1741066678304133221	94
Εικόνα 17 Συσχετισμοί τωρινής κατάστασης με το ναζιστικό καθεστώς https://twitter.com/azaizamotaz9/status/1732865557320372608	95
Εικόνα 18 Επίθεση σε διαδηλωτές υπέρ της Γάζας https://twitter.com/JohnToyp/status/1752258682698522876	98
Εικόνα 19 Φωτογραφία γυναικών ομήρων της Χαμάς https://twitter.com/IsraelinGreece/status/1750098659721506928	98
Εικόνα 20 Παιδιά προσπαθούν να προστατευτούν από το κρύο και τη βροχή https://twitter.com/KYTKYTKYTKYTKYT/status/1761415810138976443	102
Εικόνα 21 Η ανθρωπιστική βοήθεια παρέχεται έναντι αμοιβής https://twitter.com/Philipp27960841/status/1762372106031964496	102

Εικόνα 22 Κατηγορίες για προπαγάνδα	
https://twitter.com/pola_salem/status/1718968861100290553	105
Εικόνα 23 Σύγκριση ενεργειών του Ισραήλ και του ναζιστικού καθεστώτος	
https://twitter.com/cunnumalos/status/1728741454036529219	109
Εικόνα 24 Επιστροφή βιασμένων γυναικών	
https://twitter.com/noikokyricious/status/1726592774999523386	109
Εικόνα 25 Δημόσια εκτέλεση	
https://twitter.com/TareqFarra/status/1732769238887121341	112
Εικόνα 26 Μηνύματα και συνθήματα κατά της Χαμάς	
https://twitter.com/John_Fletcher70/status/1730831833552539776	113
Εικόνα 27 Ισραηλινός στρατιώτης παραδίδει μάθημα μαθηματικών σε μία κενή και κατεστραμμένη τάξη	
https://twitter.com/MiddleEastEye/status/1749542200646537693	116
Εικόνα 28 Εξομολόγηση γιατρού που έπεσε θύμα σεξουαλικής κακοποίησης από τη Χαμάς	
https://twitter.com/IsraelinUSA/status/1761846778738192509	120
Εικόνα 29 "ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΠΟΛΕΜΟΣ, ΑΛΛΑ ΕΞΟΛΟΘΡΕΥΣΗ"	
https://twitter.com/tvxs/status/1758899541544222860	120

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ευχαριστώ θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Σταυρόπουλο Αναστάσιο για την βοήθεια και τις συμβουλές που μου έδωσε καθ' όλη την διάρκεια της πτυχιακής μου εργασίας. Ευχαριστώ, επίσης, την οικογένειά μου για την στήριξη, την υπομονή και την κατανόηση που είχε όλο αυτό το διάστημα.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στη σύγχρονη ψηφιακή επικοινωνία, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έχουν αναδειχθεί ως πυρήνας διαμόρφωσης του δημοσίου λόγου. Η εύκολη προσβασιμότητα και η ταχύτατη διάδοση πληροφοριών και ειδήσεων, επιτρέπει την παρουσία του ανησυχητικού φαινομένου, της αναπαραγωγής ρητορικής μίσους μέσα στα κοινωνικά δίκτυα.

Η επίδραση των κοινωνικών μέσων στη θεσμική λειτουργία της δημοκρατίας είναι πολυδιάστατη, με επικέντρωση στους μηχανισμούς μέσω των οποίων αναπαράγεται και διαδίδεται η ρητορική μίσους στις ψηφιακές πλατφόρμες.

Η ανεξέλεγκτη επιρροή που ασκείται από τα μέσα στην κοινή γνώμη, η διάδοση πληροφοριών και οι ακραίες θέσεις κυριαρχούν στην έκφραση και διαμόρφωση του δημοκρατικού διαλόγου.

Με την εξέλιξη της τεχνολογίας και την μετάλλαξη της επικοινωνίας στο ψηφιακό περιβάλλον έχει δημιουργηθεί μία σκοτεινή πτυχή, που επιτρέπει την άκριτη αναπαραγωγή και μετάδοση ιδεολογιών και προκαταλήψεων που εισάγουν διακρίσεις χρησιμοποιώντας συχνά εχθρική γλώσσα.

Η πτυχιακή εργασία έχει χωριστεί σε δύο τμήματα. Το πρώτο αποτελείται από το θεωρητικό μέρος, ενώ το δεύτερο από το ερευνητικό μέρος της πτυχιακής εργασίας.

Ειδικότερα:

- Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται ορισμός των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, ποιος είναι ο ρόλος τους στην σύγχρονη κοινωνία και πώς τα μέσα αυτά συνυπάρχουν τόσο σε δημοκρατικά όσο και σε αυταρχικά καθεστώτα. Επίσης, αναφέρονται οι συνέπειες που έχουν οι διαδικτυακές πλατφόρμες στην δημοκρατία και στον δημόσιο λόγο.
- Στο δεύτερο κεφάλαιο εξετάζεται η εφαρμογή της θεωρίας πλαισίωσης στην κατανόηση του τρόπου με τον οποίο οι πλατφόρμες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης (ΜΚΔ) διαμορφώνουν τις αντιλήψεις και την πραγματικότητα με βάση μηχανισμούς μέσω των οποίων επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζονται, αφομοιώνονται και διαμοιράζονται οι πληροφορίες.
- Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η εμφάνιση της ρητορικής μίσους στις διαδικτυακές πλατφόρμες. Επιχειρείται μία προσέγγιση ώστε να γίνει κατανοητή η διαφορά μεταξύ της ελευθερίας του λόγου και της ασυδοσίας που οδηγούν στο φαινόμενο αυτό. Παράλληλα αναπτύσσεται η λειτουργία

των μηχανισμών αλγορίθμων που διευκολύνουν και υποκινούν την αναπαραγωγή του μίσους.

- Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται λόγος για την κατανόηση του μηχανισμού echo chamber, δηλαδή των θαλάμων ηχούς. Το κεφάλαιο αυτό ασχολείται με την πολύπλοκη σχέση μεταξύ αλγορίθμων των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και σχηματισμού θαλάμων ηχούς, την δημιουργία των φυσαλίδων φίλτρου και τον τρόπο με τον οποίο συμβάλλει στην επιμέλεια των περιεχομένων.
- Στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζεται ο σκοπός, οι στόχοι, τα ερωτήματα, το εργαλείο, η διαδικασία της έρευνας, καθώς επίσης και οι περιορισμοί της έρευνας.
- Στο έκτο κεφάλαιο γίνεται η ανάλυση της έρευνας.
- Στο έβδομο κεφάλαιο γίνεται λόγος για τα συμπεράσματα της έρευνας που προέκυψαν.
- Στο όγδοο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι μελλοντικές προτάσεις σε ερευνητές που θα ήθελαν να συνεχίσουν την έρευνα.
- Τέλος, καταγράφεται η βιβλιογραφία.

ΜΕΡΟΣ Α

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Social Media και Δημοκρατία

Το Διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έχουν γίνει αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινότητας, επιδεικνύοντας την ισχυρή δύναμη και την επιρροή τους στην δημοκρατία σε παγκόσμιο επίπεδο. Υπάρχει μία πολύπλευρη σχέση μεταξύ των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και της δημοκρατίας τόσο στην διάδοση των πληροφοριών όσο και τις προκλήσεις που θέτει. Στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας θα γίνει μία απόπειρα να κατανοηθεί αν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης επιδρούν στις σύγχρονες δημοκρατικές διαδικασίες και διαμορφώνουν την σύγχρονη θεσμική λειτουργία της.

1.1 Ορισμός των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και ο ρόλος τους στην σύγχρονη κοινωνία

Η εμφάνιση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης (ΜΚΔ) έχει αλλάξει ριζικά τις τελευταίες δύο δεκαετίες, τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι επικοινωνούν και μοιράζονται πληροφορίες. Μία σημαντική εξέλιξη της τεχνολογίας έχει μετατραπεί σε θεμελιώδη πτυχή της καθημερινότητάς μας.

Τα ΜΚΔ περιλαμβάνουν ψηφιακές πλατφόρμες και τεχνολογίες που δίνουν την δυνατότητα σε άτομα και οργανισμούς να παράγουν, να διαμοιράζονται και να ανταλλάσσουν πληροφορίες, ιδέες και περιεχόμενο σε ένα εικονικό περιβάλλον.

Αν αναλυθεί ετυμολογικά ο όρος «*social media*», αποτελείται από τις λέξεις "*social*" που σημαίνει κοινωνικός/ή/ό και "*media*" που αφορά στα μέσα ενημέρωσης. Έχει λοιπόν άμεση σχέση με το σύνολο της κοινωνίας αλλά και την κοινωνικότητα – επικοινωνία που σχετίζεται με τα μέσα μετάδοσης μηνυμάτων και πληροφοριών. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αποτελούν τον σύγχρονο δίαυλο επικοινωνίας, μέσω των οποίων διαμορφώνονται και πραγματοποιούνται κοινωνικές επαφές, σχέσεις και αλληλεπιδράσεις

Όπως επισημαίνουν οι Safko & Brake (2009), τα ΜΚΔ είναι ο τρόπος με τον οποίο γίνονται διάφορες δραστηριότητες, πρακτικές και συμπεριφορές μεταξύ ομάδων ατόμων που συγκεντρώνονται στο διαδίκτυο παρέχοντας και διαμοιράζοντας πληροφορίες, γνώσεις και γνώμες. Τα ΜΚΔ δίνουν την δυνατότητα στα άτομα μέσω

ιστοσελίδων, κοινοποιήσεων περιεχομένου και εικόνων ή επικοινωνίας με φίλους να αλληλεπιδρούν μέσω αυτών (Kirtis & Karanah, 2011, σσ. 260-268).

Οι Antoci, Sabitini & Sodini (2010) υποστηρίζουν ότι τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης είναι ψηφιακές φόρμουλες που δημιουργούν το ανάλογο υπόβαθρο στο διαδίκτυο, επιτρέποντας την κατασκευή ενός δημοσίου προφίλ των χρηστών και μέσω αυτού να συμμετέχει σε αποφάσεις και δράσεις.

Οι Kwon & Wen (2010, σσ. 254-263) μέσα από το άρθρο τους *"An empirical study of the factor affecting social network service use"* υποστηρίζουν ότι τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης είναι «δικτυακοί τόποι που επιτρέπουν την οικοδόμηση σχέσεων μεταξύ προσώπων σε απευθείας σύνδεση μέσω της συλλογής χρήσιμων πληροφοριών και του διαμοιρασμού αυτών με άλλους ανθρώπους. Επίσης, μπορούν να δημιουργήσουν ομάδες, οι οποίες επιτρέπουν την αλληλεπίδραση μεταξύ των χρηστών με παρόμοια ενδιαφέροντα».

Κατά τον Mayfield (2008), τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης χαρακτηρίζονται από 5 βασικά στοιχεία:

- τη συμμετοχή, με την εμπλοκή, συνεισφορά και δημιουργία σχολίων πάνω σε ένα θέμα
- τη διαφάνεια, για να εξασφαλίζεται η δυνατότητα για σχολιασμό, συμμετοχή, ψηφοφορία και διάδοση πληροφοριών,
- τη συζήτηση, που αποτελεί τη βάση για αμοιβαία επικοινωνία,
- την κοινότητα (groups), όπου συγκεντρώνονται μέλη με κοινά ενδιαφέροντα
- τη συνδεσιμότητα, λόγω της αλληλεπίδρασης των κοινωνικών δικτύων με άλλες ιστοσελίδες, πηγές και ανθρώπους.

1.2 Η δύναμη των μέσων κοινωνικής δικτύωσης

Η σημερινή εποχή κυριαρχείται από νέες τεχνολογίες και ψηφιακά μέσα, τα οποία χρησιμοποιούνται ολοένα και περισσότερο από τους ανθρώπους. Γενικότερα, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, όπως προαναφέρθηκε, είναι μία διαδικτυακή πλατφόρμα, δημιουργώντας επικοινωνία με άτομα από όλο τον κόσμο, μοιράζοντας κοινά ενδιαφέροντα, ανταλλάσσοντας απόψεις. Δεν είναι, όμως, μόνο ψυχαγωγικός ο ρόλος τους. Πολλές είναι οι επιχειρήσεις που χρησιμοποιούν τα ψηφιακά μέσα, προκειμένου να έρθουν κοντά στον καταναλωτή και να μάθουν τις

επιθυμίες και τις ανάγκες τους , μέσω των διαφημίσεων που διεξάγονται στα μέσα αυτά.

Όπως επισημαίνει ο Hjarvard (2008, σσ. 105-134) , τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης επιτρέπουν στους ανθρώπους να μοιράζονται τα πάντα με όλους, αλλά αυτό μπορεί να επιφέρει δυσκολίες στις επικοινωνιακές πρακτικές των οργανώσεων, λόγω της παραπληροφόρησης ή των αρνητικών φημών, γιατί όπως αναφέρει και η λαϊκή ρήση: «τα κακά νέα διαδίδονται γρήγορα». Συνεπώς, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έχουν εισχωρήσει σε τέτοιο βαθμό που δεν μπορούν να διαχωριστούν από πολιτιστικούς και άλλους κοινωνικούς θεσμούς, διότι αποτελούν πλέον αναπόσπαστο μέρος των θεσμικών οργάνων. Τα μέσα δεν χρησιμοποιούνται μόνο για λόγους ψυχαγωγίας και επικοινωνίας μεταξύ των χρηστών, αλλά έχουν εξελιχθεί σε βασικά εργαλεία που έχουν άμεση σχέση με την πολιτική, την οικονομία, την κοινωνία.

Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης καθιστούν εύκολη τόσο την πρόσβαση σε δεδομένα και πληροφορίες όσο και την επικοινωνία μεταξύ των πολιτών και των θεσμικών οργάνων. Αυτό οδηγεί στην αύξηση της διαφάνειας και της δημοκρατικής συμμετοχής, αφού οι πολίτες είναι σε θέση να ανταλλάξουν απόψεις και ανησυχίες με τους εκπροσώπους τους. (Loader et al., 2014, σσ. 143-150)

Επίσης, τα ΜΚΔ αξιοποιούνται ως εργαλεία προώθησης πολιτικών και κοινωνικών αλλαγών. Οι πολιτικοί και οι θεσμικές οργανώσεις χρησιμοποιούν τα κοινωνικά μέσα για να αναδείξουν τις ιδέες τους, να ενημερώσουν το κοινό και να βρουν υποστηρικτές (Bennett & Segerberg, 2012, σσ. 739-768)

Ωστόσο, η παγκοσμιοποίηση ενέχει πολλούς κινδύνους. Τα διεθνή νέα είναι πλέον στην κορυφή της πυραμίδας στον ειδησεογραφικό χώρο, όμως η παρουσίαση τους διαφέρει ανάλογα με το κράτος, τη γεωγραφική τους θέση, την οικονομική και πολιτική τους κατάσταση. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης προετοιμάζουν την κοινή γνώμη για μεγάλες αποφάσεις και κοινωνικές αλλαγές (Wanta, Golan, Lee, 2004, σσ. 364-377)

Το διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης χρησιμοποιούνται καθημερινά από εκατομμύρια χρήστες και για μεγάλα χρονικά διαστήματα τόσο για ενημέρωση, όσο και για ψυχαγωγία και αγορές. Με τη μεγάλη και ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας, οι ειδήσεις διαμοιράζονται με απίστευτους ρυθμούς, άκριτα πολλές φορές, και άμεσα (σε πραγματικό χρόνο). Η επιλογή όμως των ειδήσεων που δημοσιεύονται στα κοινωνικά δίκτυα δεν είναι αποτέλεσμα δημοσιογραφικής παρέμβασης και έρευνας, αλλά γίνεται από αλγόριθμους που εξετάζουν διάφορες παραμέτρους και ερευνούν πόσο πρόσφατο και δημοφιλές είναι το γεγονός, τί επιθυμούσε ο χρήστης να διαβάσει και πολλά άλλα. Πλατφόρμες, όπως το Facebook, το X (πρώην Twitter) και το Instagram χρησιμοποιούν αλγόριθμους για την επιμέλεια του περιεχομένου των πληροφοριών και των ειδήσεων. Αυτοί οι αλγόριθμοι, κατά τον Pariser (2011), έχουν ως στόχο την αφοσίωση του κοινού, δίνοντας στους χρήστες περιεχόμενο που θέλει να παρακολουθεί και να αναμεταδίδει σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα και τις προτιμήσεις τους. Έτσι, η ταυτόχρονη παρουσία πολλών ΜΚΔ (πολυμεσικότητα) κυριαρχεί, με στόχο να καλύπτει τις ανάγκες του κοινού για ένα ή πολλά θέματα ταυτόχρονα. Με αυτόν τον τρόπο όμως δεν μιλάμε πλέον για απλή μόνο ενημέρωση αλλά για πληροφόρηση, αφού η είδηση γίνεται μαζί με σχολιασμό και δεν μπορεί να διαχωρισθεί σε αξιόπιστη ή μη αξιόπιστη πληροφόρηση. Ένα σύνηθες φαινόμενο που αντιμετωπίζει ο χρήστης σήμερα, εκτός από το παραπάνω, είναι οι ψευδείς ειδήσεις (fake news). Η διαδικτυακή πληροφόρηση είναι ανώνυμη και έτσι ο καθένας μπορεί να ανεβάσει ψευδές ή ημι-αληθές περιεχόμενο, χειραγωγώντας και παραπλανώντας με αυτόν τον τρόπο τους υπόλοιπους (Wang, Owyang, 2010). Σύμφωνα με τους New York Times, αλγόριθμοι πλατφορμών, όπως είναι το Facebook, δίνει βάση σε περιεχόμενα που περιλαμβάνουν συναισθηματικά φορτισμένες ειδήσεις στις ροές του κοινού. Το γεγονός αυτό θέτει ερωτήματα, τα οποία αναλυτικά θα παρουσιαστούν σε επόμενο κεφάλαιο, σχετικά με το κατά πόσο αντικειμενικές είναι οι πληροφορίες που παρέχονται στους χρήστες. (Allcott & Gentzkow, 2017, σσ. 211-236)

Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έχουν φέρει επανάσταση στην επικοινωνία, επιτρέποντας την άμεση και παγκοσμίου επιπέδου αλληλεπίδραση. Σύμφωνα με τους Boyd & Ellison (2007, σσ. 210-230) η φύση των πλατφορμών, όπως το Facebook και το X (πρώην Twitter) σε πραγματικό χρόνο έχει αλλάξει τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι μοιράζονται σκέψεις, εμπειρίες και ιδέες, καταρρίπτοντας τα γεωγραφικά εμπόδια.

Ο Castells (2009) αναφέρει τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ως «επικοινωνιακή δύναμη», καθώς αποτελούν ισχυρό εργαλείο για την διάδοση των πληροφοριών. Οι Burns & Burgess(2011) αναφέρουν πως μέσω της χρήσης των hashtags στο X (πρώην Twitter), οι πληροφορίες διαδίδονται γρήγορα, με την δημιουργία μετα-δεδομένων, δημιουργώντας ένα ad hoc κοινό.

Από την άλλη πλευρά, η Turkle (2011) θεωρεί πως τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έχουν σοβαρό αντίκτυπο στις διαπροσωπικές σχέσεις των ατόμων και πρέπει να υπάρξει μία ισορροπία μεταξύ των ψηφιακών και φυσικών σχέσεων.

1.3 Μέσα κοινωνικής δικτύωσης και Δημοκρατία

Η σχέση μεταξύ των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και της δημοκρατίας είναι αμφίπλευρη και πολύπλοκη, έχοντας τόσο θετικά όσο και αρνητικά πεδία ενδιαφέροντος.

Η λέξη «Δημοκρατία» προέρχεται από το αρχαίο ουσιαστικό Δήμος (πρώτο συνθετικό), που είναι ο λαός, οι πολίτες που έχουν τη δυνατότητα και το δικαίωμα να συμμετέχουν στη διαμόρφωση πολιτικής, στην Συνέλευση του Δήμου, με το δικαίωμα του «εκλέγειν», ψηφίζοντας δηλαδή. Το δεύτερο συνθετικό της λέξης «Δημοκρατία» είναι το ρήμα «κρατώ», που σημαίνει κυβερνώ, εξουσιάζω. Ο πολίτης είχε άμεση συμμετοχή στην διακυβέρνηση και τις αποφάσεις, ελέγχοντας τους κυβερνώντες.

Αυτό αποτελεί τη βάση της Δημοκρατίας και έχει πάρει δύο διαστάσεις. Από την μία, οι πολίτες με την ψήφο τους συμμετέχοντας δίνουν την δυνατότητα και την εξουσία στους αντιπροσώπους που εκλέγουν ώστε να παίρνουν αποφάσεις για το καλό του συνόλου. Από την άλλη, δημιουργείται το λεγόμενο δημοκρατικό έλλειμμα, σαν επακόλουθο της αποχής των πολιτών (Σταυρόπουλος, 2023, σ.σ.101-103)στην λήψη αποφάσεων όταν απομακρύνονται από το εκλογικό τους δικαίωμα και δεν το ασκούν.

Στη σύγχρονη πολιτική και κοινωνική πραγματικότητα, με τη χρήση των ΜΚΔ οι διάφορες μορφές δημοκρατίας αποκτούν νέα χαρακτηριστικά (Castells, 2009):

- Η δημοκρατία, με τη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στους πολίτες την αυξημένη και διαδραστική δυνατότητα συμμετοχής των πολιτών, καθώς γίνονται διαδικτυακές αναφορές σε πραγματικό χρόνο, επιτρέποντας μία πιο άμεση σύνδεση μεταξύ των πολιτών και των εκλεγμένων εκπροσώπων του. Ωστόσο, όπως αναφέρει ο Sunstein (2007) στο βιβλίο του με τίτλο

«*Republic.com 2.0*», με τους θαλάμους ηχούς που δημιουργούνται στα μέσα υπάρχει το ενδεχόμενο της ενίσχυσης πεποιθήσεων που προϋπάρχουν, εμποδίζοντας τον διάλογο και την διαφοροποίηση των προοπτικών.

- Η αντιπροσωπευτική-κοινοβουλευτική δημοκρατία, όπου οι εκλεγμένοι από τους πολίτες αντιπρόσωποι ασκούν την εξουσία και λαμβάνουν αποφάσεις για λογαριασμό του συνόλου. Στην ψηφιακή εποχή, αυτό σημαίνει ότι οι εκλεγμένοι έχουν άμεση επαφή με τους ψηφοφόρους τους. Σύμφωνα με τον Norris (2001), η διαφάνεια και η προσβασιμότητα που φέρουν τα μέσα μπορεί να ενισχύσει την λογοδοσία. Ωστόσο, υπάρχουν πιθανότητες παραπληροφόρησης και χειραγώγησης της κοινής γνώμης μέσω των καναλιών των μέσων κοινωνικής δικτύωσης.
- Η συμμετοχική δημοκρατία, όπου απαραίτητη προϋπόθεση είναι η συμμετοχή των πολιτών στα κοινά και στην λήψη αποφάσεων (Held, D., 1987) Τα φόρουμ και οι ομαδικές συζητήσεις στο διαδίκτυο επιτρέπουν αυτή τη συμμετοχή, υπερβαίνοντας τους περιορισμούς του φυσικού χώρου. Παρόλα αυτά, ο Fung (2003) ανησυχεί σχετικά με την προσβασιμότητα αυτών των ψηφιακών περιοχών και αναφέρεται στο ψηφιακό χάσμα και τον πιθανό αποκλεισμό των περιθωριοποιημένων φωνών, όπως για παράδειγμα η κατηγορία των ηλικιωμένων ατόμων.
- Η φιλελεύθερη δημοκρατία, όπου βασικό της χαρακτηριστικό είναι η προστασία των ατομικών δικαιωμάτων και ελευθεριών, όπου στην σύγχρονη ψηφιακή ενημέρωση υπάρχουν τόσο πλεονεκτήματα όσο και μειονεκτήματα. Από την μία, οι πλατφόρμες δίνουν την ευκαιρία στο κοινό να εκφράσει τις απόψεις του, σύμφωνα με τον Fukuyama (2018), από την άλλη όμως, η διάδοση ψευδών ειδήσεων και η χειραγώγηση της κοινής γνώμης απειλούν τις θεμελιώδεις αρχές μίας φιλελεύθερης δημοκρατίας.

Εκτός από τις διάφορες μορφές δημοκρατίας, υπάρχουν και αυταρχικά καθεστώτα που χρησιμοποιούν τα κοινωνικά μέσα για τον έλεγχο και την παρακολούθηση των πολιτών, σύμφωνα με τα λεγόμενα του Tucker (2018). Ενώ οι πολίτες σε δημοκρατικές κοινωνίες χρησιμοποιούν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης για να εκφράσουν τη διαφωνία και να δημιουργήσουν κινήματα, όσοι βρίσκονται σε αυταρχικά καθεστώτα αντιμετωπίζουν λογοκρισία και παρακολούθηση.

Ο ρόλος των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στην αμφισβήτηση των καθεστώτων που προάγουν τον αυταρχισμό θέτει ερωτήματα σχετικά με τις συνέπειες των πλατφορμών και της ηθικής ευθύνης των εταιρειών τεχνολογίας.

Η γρήγορη ροή και διάδοση πληροφοριών αναφορικά με τα κοινωνικά μέσα ενημέρωσης συνέβαλε στην διάβρωση της εμπιστοσύνης στους θεσμούς της δημοκρατίας κατά τους Baum & Gussin (2007, σσ. 72-94). Ο ρόλος των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στην ενίσχυση της παραπληροφόρησης και στην δημιουργία των φυσαλίδων φίλτρου επηρεάζει την λήψη αποφάσεων σε μία δημοκρατική κοινωνία.

Ο Bobbio (1984) αναφέρει χαρακτηριστικά ότι *«είναι αλήθεια πως η δημοκρατία δεν απολαμβάνει πλέον τον κόσμο της καλής υγείας όπως στο παρελθόν, αλλά αυτό δεν σημαίνει πως είναι και στα πρόθυρα του τάφου»*, θεωρώντας πως η φυσική εξέλιξη ενός δημοκρατικού καθεστώτος είναι η μεταμόρφωσή του.

Σύμφωνα με αυτή την θεωρία του Ιταλού φιλοσόφου, θα μπορούσε κανείς να πει πως μία μορφή εξέλιξης τη δημοκρατίας είναι η αυτή η εκδοχή που παρουσιάζεται σήμερα, μία κατά κάποιο τρόπο «ηλεκτρονική δημοκρατία», όπου λόγω του διαδικτύου, των νέων τεχνολογιών και με της χρήσης των ΜΚΔ είναι δυνητικά περισσότερο διαδραστική και αξιοποιήσιμη συγκριτικά με προηγούμενες εποχές. Συνεπώς, η ιδέα της δημοκρατίας εξελίσσεται και προσαρμόζεται στις τεχνολογικές εξελίξεις, όπως αναφέρουν ο Kaiser και συνεργάτες του (2017), με την έννοια της ηλεκτρονικής δημοκρατίας.

Κατά τον Berners-Lee (1999) η είσοδος του παγκόσμιου ιστού και η χρήση των τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας αποτελούν μία εφεύρεση περισσότερο κοινωνική παρά τεχνολογική, καθώς έχει αλλάξει ο τρόπος σκέψης των ανθρώπων για τις σχέσεις τους ανά τον κόσμο.

Το διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης καταργούν τα γεωγραφικά σύνορα, καθώς αυτό μέσα από τις μηχανές αναζήτησης και τις πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης παράγει και αναπαράγει πληροφορίες, ιδέες και σκέψεις που καλύπτουν όλους τους τομείς (οικονομικούς, κοινωνικούς, θρησκευτικούς, πολιτικούς, πολιτιστικούς), δημιουργώντας μια παγκόσμια κοινότητα (social networking) χωρίς σύνορα, που αλληλοεπιδρά ανά πάσα στιγμή με γοργούς ρυθμούς.

Σε αυτή την νέα πραγματικότητα απαραίτητη προϋπόθεση είναι η ίση συμμετοχή του κοινού στις νέες τεχνολογίες και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Ωστόσο, δεν έχουν όλοι αυτή την δυνατότητα της χρήσης και του χειρισμού των νέων δεδομένων

1.3.1 Η ηλεκτρονική δημοκρατία

Η ηλεκτρονική δημοκρατία δημιούργησε υψηλές προσδοκίες για καλύτερη διακυβέρνηση. Τα νέα δεδομένα της ψηφιακής πραγματικότητας έδωσαν στους πολίτες τη δυνατότητα να μετέχουν στον πολιτικό λόγο και στην λήψη αποφάσεων μέσω του διαδικτύου και των κοινωνικών δικτύων γενικότερα. Ο Collin Crouch (2000, σσ. 1-39) θέλοντας να επισημάνει τις αλλαγές που έχουν επέλθει στη δημοκρατία λόγω της παγκοσμιοποίησης, τη χαρακτήρισε ως «*post democracy*». Έχει γίνει αντικείμενο συζήτησης το κατά πόσο συμμετέχουν οι πολίτες στην εκλογική διαδικασία και τον δημόσιο διάλογο και πώς αυτό βοηθάει στην εξέλιξη της δημοκρατίας.

Με την εμφάνιση του Web 2.0, τα πολιτικά κόμματα και οι πολιτικοί άρχισαν να χρησιμοποιούν ιστολόγια και πλατφόρμες μέσω κοινωνικής δικτύωσης με στόχο την αύξηση της συμμετοχής των πολιτών στην πολιτική (Park & Jankowski, 2008, σσ. 57-74)

Η επίδραση της χρήσης των ΜΚΔ στους ψηφοφόρους βοηθάει στην ενίσχυση των πολιτικών δεσμεύσεων και την προώθηση των ιδεολογικών θέσεων (Gibson & McAllister, 2006, σσ. 183-197)

Επιπλέον, η διαδικτυακή παρουσία των υποψηφίων έχει συσχετιστεί θετικά με τα αποτελέσματα της ψηφοφορίας, με τους υποψήφιους που διατηρούν ιστοσελίδες να συγκεντρώνουν περισσότερη υποστήριξη συγκριτικά με όσους δεν το κάνουν (D'Alessio, 1997, σσ. 489-500)

Επίσης, οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ των πολιτικών και των πολιτών στο διαδίκτυο έχει αποδειχθεί πως ενισχύουν την υποστήριξη του κοινού με τους πολιτικούς που ασχολούνται με τα διαδικτυακά σχόλια να προβάλλονται πιο ευνοϊκά. (Utz, 2009, σσ. 221-243)

Η μελέτη των Vliengenthart & VanNoort (2010) σε ιστότοπους κομμάτων αποκάλυψε επίσης θετικές συσχετίσεις μεταξύ της διαδικτυακής αλληλεπίδρασης και των εκλογικών αποτελεσμάτων (Kruikemeier, 2014, σσ. 53-66)

Οι διαδικτυακές συμπεριφορές των πολιτών χρησιμεύουν συχνά ως προγνωστικοί δείκτες της κοινής γνώμης, αντικαθιστώντας μερικές φορές τις παραδοσιακές μεθόδους δημοσκοπήσεων ή τα exit polls. (D'Alessio, 1997, σσ. 489-500)

Η χρήση των κοινωνικών μέσων από τις κυβερνήσεις βοηθάει στην αύξηση της δημοκρατικής συμμετοχής και στη δημιουργία δεσμεύσεων, ενθαρρύνοντας το κοινό να συμμετέχει στις δράσεις της κυβέρνησης και στο διάλογο για την ανάπτυξη και εφαρμογή πολιτικών. (Bertot et al., 2010, σσ. 264-271)

Η δυνατότητα σύνδεσης ενός μεγάλου ανθρώπων μέσω ψηφιακών εφαρμογών, γνωστή και ως συλλογική νοημοσύνη, μπορεί να οδηγήσει στην αποτελεσματική ανάπτυξη λύσεων. (Levy, 1997)

1.4 Η επιρροή των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στον δημόσιο λόγο

Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έχουν αναδειχθεί ως μία ισχυρή δύναμη που διαμορφώνει τον δημόσιο λόγο, επηρεάζοντας τον τρόπο διάδοσης των πληροφοριών, το πλαίσιο των συζητήσεων και τη διαμόρφωση των απόψεων, λαμβάνοντας υπόψη τόσο τις θετικά στοιχεία όσο και τις επιπτώσεις. Οι πλατφόρμες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης παρέχουν ένα χώρο για άτομα από διαφορετικά υπόβαθρα, δηλαδή ανθρώπους διαφορετικών κοινωνικών τάξεων, να εκφράσουν τις απόψεις τους και να συμμετέχουν στον δημόσιο λόγο. Ο εκδημοκρατισμός της ροής των πληροφοριών επιτρέπει να ακουστούν περιθωριοποιημένες φωνές. Αυτή η ενίσχυση συμβάλλει σε μία πιο πλούσια και περιεκτική συζήτηση (Graham, Jackson & Broersma, 2016, σσ. 1-16)

Κατά τους Bastos & Mercea (2019, σσ. 38-54) η φύση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, σε πραγματικό χρόνο, επιτρέπει την γρήγορη διάδοση πληροφοριών, διαμορφώνοντας τον δημόσιο λόγο για έκτακτες ειδήσεις και γεγονότα. Το Twitter, ειδικότερα, έχει γίνει η κύρια πλατφόρμα για ενημερώσεις και συζητήσεις σε πραγματικό χρόνο, επηρεάζοντας την αντίληψη του κοινού για τα εξελισσόμενα γεγονότα.

Μία από τις προκλήσεις που τίθενται από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης είναι η δυνατότητα πόλωσης και η δημιουργία θαλάμων ηχούς. Ο Sunstein (2017) θεωρεί πως οι αλγόριθμοι και το εξατομικευμένο περιεχόμενο έχουν την δυνατότητα να ενισχύσουν τις ήδη υπάρχουσες πεποιθήσεις των ατόμων, περιορίζοντας την έκθεση σε διαφορετικές προοπτικές και συμβάλλοντας στην ιδεολογική πόλωση.

Η διάδοση των πληροφοριών με ταχύτατους ρυθμούς στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, αποτελεί μία ακόμα “τρύπα στον ασκό του Αιόλου” και δίνει την σκυτάλη στην παραπληροφόρηση. Οι ψευδείς αφηγήσεις και φήμες (fake news) μπορούν άμεσα να αποκτήσουν ελκυστικότητα, επηρεάζοντας το δημόσιο λόγο και την αντίληψη (Vosoughi, Roy, Aral, 2018, σσ. 1146-1151)

Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (ΜΚΔ) προσφέρουν μία πλατφόρμα έκφρασης διαφορετικών απόψεων και θέσεων, αλλά επίσης εκθέτουν τα άτομα στον κίνδυνο της διαδικτυακής παρενόχλησης. Ο φόβος της παρενόχλησης, σύμφωνα με τους Citron & Franks (2014, σσ. 345-391), μπορεί να οδηγήσει σε αυτολογοκρισία, φιμώνοντας φωνές που ίσως να είναι κρίσιμες για το δημόσιο λόγο.

Η επιρροή των ΜΚΔ στον δημόσιο λόγο έχει προκαλέσει έντονες συζητήσεις σε ότι αφορά θέματα ρύθμισης και διακυβέρνησης. Δημιουργούνται προστριβές καθώς από τη μία υπάρχει η επιθυμία για διατήρηση της ελευθερίας του λόγου και από την άλλη η ανάγκη αντιμετώπισης ζητημάτων, όπως η ρητορική μίσους και η παραπληροφόρηση (Helberger e tal., 2018)

Συνεπώς η επιρροή των ΜΚΔ στον δημόσιο λόγο είναι αναμφισβήτητη, διαμορφώνοντας συνομιλίες, ενισχύοντας τις φωνές και αμφισβητώντας την δυναμική των παραδοσιακών μέσων. Η αναγνώριση τόσο της θετικής συνεισφοράς όσο και των ενδεχόμενων κινδύνων είναι απαραίτητη για την προώθηση μίας υγιούς και ενημερωμένης δημόσιας σφαίρας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Η ΠΛΑΙΣΙΩΣΗ ΤΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΣΤΑ ΜΕΣΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ

Η θεωρία της πλαισίωσης στον τομέα των μέσων κοινωνικής δικτύωσης αφορά τον τρόπο με τον οποίο συγκεκριμένες πλατφόρμες ορίζουν ένα νοηματικό πλαίσιο διαλόγου και διακίνησης πληροφοριών, διαμορφώνοντας απόψεις, καθώς προσαρμόζεται ο τρόπος που παρουσιάζονται και μοιράζονται οι πληροφορίες σε συγκεκριμένες γραμμές επικοινωνίας, επηρεάζοντας τελικά τον δημόσιο λόγο, τους κοινωνικούς κανόνες και την ατομική συμπεριφορά. Στην ψηφιακό περιβάλλον, τα ΜΚΔ έχουν γίνει αναπόσπαστο κομμάτι της επικοινωνίας, με επιρροή στον τρόπο πρόσβασης, κατανάλωσης και κοινής χρήσης των πληροφοριών από τη μία πλευρά και στο πώς η παρουσίαση της πληροφορίας με αυτό τον τρόπο μπορεί να καθορίσει τις αντιλήψεις και τις προσλαμβάνουσες των ανθρώπων από την άλλη.

2.1. Ορισμός της θεωρίας πλαισίωσης

Η πλαισίωση των πληροφοριών και των ειδήσεων αποτελεί έναν πολύ σημαντικό παράγοντα στην δημοσιοποίησή τους και έχει σημαντικό ρόλο στην όλη διαδικασία της επικοινωνίας, με ιδιαίτερη επιρροή στις κοινωνικές απόψεις και συμπεριφορές, που έχουν ως απώτερο σκοπό την διαμόρφωση της κοινής γνώμης (Chong & Druckman, 2007a, σσ. 103-126).

Σύμφωνα με τους De Vreese & Lecheler (2016) η πλαισίωση είναι «*η κεντρική ιδέα ή ιστορία που προσδίδει νόημα σε μία σειρά γεγονότων, συνδέοντάς τα μεταξύ τους*». Ο Borah (2015) αναφέρει πως η πλαισίωση είναι σαν μία «μαγική σφαίρα» που επιδρά στους δέκτες των ειδήσεων. Με βάση τις έρευνες των Lecher, Bos & Vliegenthart (2015, σσ. 812-838), η πλαισίωση των ειδήσεων βασίζεται στην επιστήμη της ψυχολογίας και της κοινωνιολογίας, κάνοντας επίκληση στο συναίσθημα και τις πεποιθήσεις του κοινού.

Κατά τον Newman (1990, σ.σ. 156-176), τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ασκούν επιρροή στο κοινό που αναφέρεται στην θεωρία του «περί του μοντέλου των ισχυρών επιδράσεων στον τηλεθεατή ή αναγνώστη». Με βάση την θεωρία του ερευνητή, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης επιλέγουν για ποιο θέμα θα ενημερωθεί το κοινό, κατευθύνοντάς το προς συγκεκριμένες ειδήσεις, αντιλήψεις και θεματολογία, με αποτέλεσμα να επιδρούν σε ενήλικες αλλά και μη. Βέβαια, η επίδραση αυτή είναι διαφορετική από άτομο σε άτομο, η οποία καθορίζεται μέσω του χαρακτήρα του, των

γνώσεων του πάνω σε θέματα που τον ενδιαφέρουν, ακόμη και από τα δημογραφικά του στοιχεία.

Καθώς υπάρχουν γεγονότα που ασκούν επιρροή στους δέκτες, τα μέσα ενημέρωσης όπως και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης είναι εκεί για να τα καλύψουν. Όμως, πως γίνεται η επιλογή, ο καθορισμός και εν τέλει η παρουσίαση των ειδήσεων και με ποιον τρόπο επηρεάζεται η κοινή γνώμη; Η απάντηση στα ερωτήματα αυτά δίνεται μέσω της θεωρίας «του καθορισμού της ημερήσιας διάταξης» ή αλλιώς «*Agenda Setting*». Σύμφωνα με τους Trenaman & McQuail (1961, σσ. 178) «τα στοιχεία δείχνουν έντονα ότι οι άνθρωποι σκέφτονται για όσα τους λένε [...], αλλά σε κανένα επίπεδο δεν σκέφτονται τι τους λένε»

Στον τομέα της πολιτικής ανάλυσης ο όρος «*agenda*» αναφέρεται στο γενικό πλαίσιο των πολιτικών συζητήσεων που είναι νόμιμα εντός του πεδίου αρμοδιότητας των κρατικών οργάνων. Αυτό το πλαίσιο διαμορφώνεται από τρία κύρια στοιχεία: τη θεματολογία των μέσων ενημέρωσης, όπου καθορίζει τα θέματα που προβάλλονται από τα μέσα, τη δημόσια θεματολογία, η οποία αναφέρεται στην προτεραιότητα των θεμάτων στην κοινή γνώμη και την πολιτική θεματολογία, η οποία αναφέρεται στις προτεραιότητες των πολιτικών ελίτ για την υιοθέτηση και εφαρμογή συγκεκριμένων πολιτικών (Dearing & Rogers, 1993, σσ. 68-84)

Η έρευνα για το «*agenda setting*» ξεκίνησε από τη δεκαετία του 1970 με το άρθρο των McCombs & Shaw (1972, σσ. 176-187) στο περιοδικό «*Public Opinion Quarterly*», το οποίο εξέταζε τον τρόπο με τον οποίο τα μέσα ενημέρωσης κάλυπταν τις πολιτικές εκστρατείες. Ανακάλυψαν πως η επίδραση των μέσων ήταν η καθοριστική σημασία της ημερήσιας διάταξης, που επηρεάζει το τι θέματα σκέφτονται οι πολίτες, όχι όμως το πώς να τα σκεφτούν. Αυτό θεμελίωσε τη θεωρία ότι «τα μέσα καθορίζουν την ατζέντα», που επέτρεψε την εστίαση στις προεκλογικές έρευνες που εστίαζαν στον ρόλο των μέσων και στην επιλογή των θεμάτων που αντιμετώπιζαν οι υποψήφιοι. Επιπλέον, υποστήριξαν πως τα μέσα ενημέρωσης και κυρίως οι εκδότες και οι δημοσιογράφοι παίζουν σημαντικό ρόλο στο πλάνο της πολιτικής πραγματικότητας μέσω της επιλογής των ειδήσεων.

Όπως επισημαίνουν οι Παπαθανασόπουλος, Καραδημητρίου και Γιαννούλη (2014, σσ. 89-111) η σημαντικότερη επίδραση των μέσων είναι η ικανότητά τους να διαμορφώνουν τον τρόπο που βλέπουμε τον κόσμο και να καθορίζουν ποια θέματα είναι σημαντικά για εμάς.

Επίσης, το ζήτημα της επιλογής των θεμάτων που προβάλλονται από τα μέσα τέθηκε και από τους Paletz & Entman (1981, σσ. 189) οι οποίοι υπογράμμισαν ότι τα μέσα σταθεροποιούν τις κυρίαρχες απόψεις, θέτουν προτεραιότητες και έχουν τη δυνατότητα να καθορίζουν τις επιλογές μας. Ο Naveh (2006, σσ. 1-14) αναφέρει πως η επιλογή των ειδήσεων εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, όπως η ιδεολογία του δημοσιογράφου, η επικαιρότητα και η σημασία της είδησης, οι πρωταγωνιστές της είδησης, η βίαιη ή αρνητική φύση της ιστορίας και η δυνατότητα ένταξής της στα ήδη θεσμοθετημένα πρότυπα της ειδησεογραφίας.

Οι Tai & Chang (2002, σσ. 251-265) διαπίστωσαν πως οι ειδήσεις που ενδιαφέρουν το κοινό δεν ταυτίζονται πάντα με αυτές που οι δημοσιογράφοι θεωρούν ότι πρέπει να γνωρίζουν οι δέκτες.

Επιπλέον, οι Bennett & Livingston (2003, σσ. 363-380) τονίζουν ότι η επαγγελματική και προσωπική κρίση του δημοσιογράφου επηρεάζει και αυτή με τη σειρά της την ημερήσια θεματολογία.

Η Faulstich (1994, σσ. 906-907) αναφέρει πως είναι σύνθετη η δομή της πλαισίωσης των ειδήσεων τόσο σε σχέση με την πληροφορία της είδησης και την ερμηνεία αυτής μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης όσο και με την απλή αναφορά και καταγραφή της πληροφορίας αυτής.

Η θεωρία της πλαισίωσης της είδησης είναι συνδεδεμένη με την θεωρία των μέσων, δηλαδή η πρώτη θεωρία αποτελεί συνέχεια της δεύτερης. Το βασικό πρόβλημα είναι η επιλεκτικότητα, καθώς ένας δημοσιογράφος ή ακόμη και το ίδιο το κοινό μπορεί να κατασκευάσει μία είδηση, προκειμένου να κατευθύνουν τον δέκτη εκεί που θέλουν, σε τομείς που είναι σημαντικοί για αυτούς (Merten, Schmidt & Weissenberg, 1994).

Ο Entman (1993, σσ. 51-58) θεωρεί πως η προώθηση κάποιων επιλεγμένων στοιχείων γίνεται με τέτοιο τρόπο που έχει ως αποτέλεσμα την προώθηση ενός συγκεκριμένου ορισμού στο πρόβλημα, μίας συγκεκριμένης ερμηνείας ή ακόμη και μία στοχευόμενη επίλυση για το θέμα που προβάλλεται. Επομένως, η πλαισίωση των μηνυμάτων κατευθύνει με έμμεσο και άμεσο τρόπο τους δέκτες.

Η πλαισίωση των ειδήσεων έχει να κάνει με την προβολή της είδησης και όχι με την ανάλυση και τον σχολιασμό της (Esser & D'Angelo, 2003, σ.σ. 617-641) Η προβολή της είδησης γίνεται με διάφορους τρόπους, εκ των οποίων είναι ο τίτλος της είδησης, τα λεκτικά της αντικείμενα, οι εικόνες, οι φράσεις καθώς επίσης και η συντακτική δομή του κειμένου. (Pan & Kosicki, 1993, σσ. 55-75)

Η δημιουργία ενός πλαισίου ειδήσεων μπορεί να επηρεάσει τις κοινωνικές

αντιδράσεις, όπως για παράδειγμα σε μία προωθούμενη πολιτική μπορεί να την δεχτεί το κοινό μέσα από μία ή περισσότερες ψυχολογικές διαδικασίες που περιλαμβάνουν την δημιουργία ή την ισχυροποίηση νέων συνδέσεων μεταξύ μίας πεποίθησης και μίας πολιτικής προς υιοθέτηση (Chong & Druckman, 2007b, σσ. 103-126) ή την μεταβολή των πεποιθήσεων που σχετίζονται άμεσα με αυτές τις πολιτικές προς υιοθέτηση (Nisbet, E.C. e tal., 2013, σσ. 766-785)

2.2. Η πλαισίωση στην ψηφιακή εποχή

Η ψηφιακή εποχή έχει φέρει αλλαγή στον τομέα της επικοινωνίας, η οποία χαρακτηρίζεται από ραγδαία ταχύτητα και εμβέλεια σε διάφορες πλατφόρμες. Το πλαίσιο των μηνυμάτων που περιλαμβάνει την σκόπιμη επιλογή λέξεων, εικόνων, φράσεων, αναδεικνύεται ως βασικό στοιχείο που επηρεάζει την ερμηνεία και την αντίληψη του περιεχομένου σε αυτό το εκτεταμένο ψηφιακό τοπίο.

Στον πυρήνα της κατανόησης της επικοινωνίας στην ψηφιακή εποχή βρίσκεται η εξερεύνηση των ψυχολογικών υποστρωμάτων που σχετίζονται με την διαμόρφωση των μηνυμάτων. Οι ψυχολόγοι υποστηρίζουν ότι τα άτομα επεξεργάζονται πληροφορίες μέσω γνωστικών φίλτρων που διαμορφώνονται από προσωπικές εμπειρίες, συναισθήματα και πολιτισμικό υπόβαθρο. Ένα κομβικό σημείο ανάλυσης αφορά την εφαρμογή της θεωρίας προοπτικής των Kahneman & Tversky (1984, σσ. 341-350), διευκρινίζοντας τις τάσεις του κοινού, το οποίο εκδηλώνει αποστροφή κινδύνου σε μηνύματα με πλαίσιο κέρδους και συμπεριφορά αναζήτησης κινδύνου σε μηνύματα με πλαίσιο ζημιάς.

Στην ψηφιακή πραγματικότητα, η προσεκτική επιλογή λέξεων, εκφράσεων, καθώς και εικόνων παίζει σημαντικό ρόλο στην δημιουργία αποτελεσματικού πλαισίου μηνυμάτων. Οι ειδικοί της γλωσσολογίας προσπαθούν να κάνουν κατανοητή την δυναμική της πλαισίωσης αυτής στις ειδήσεις και στα μηνύματα.

Οι πλατφόρμες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης έχουν αναδειχθεί σεβαστικό μοχλό επιρροής στον ψηφιακό κόσμο, δημιουργώντας προκλήσεις, ευκαιρίες και νέες τάσεις για την διαμόρφωση των μηνυμάτων. Η δημοτικότητα του περιεχομένου σε πλατφόρμες, όπως για παράδειγμα το X (πρώην Twitter), το Facebook και το Instagram, ενισχύει το αντίκτυπο του πλαισίου στην κοινή γνώμη. Πρόσφατες μελέτες, όπως αυτή των Smith et al. (2021, σσ. 45-60) εμβαθύνουν στον ρόλο των αλγορίθμων στην διαμόρφωση του πλαισίου των μηνυμάτων, προσαρμόζοντας το περιεχόμενο με βάση τις προτιμήσεις των χρηστών.

Συνοψίζοντας, η πλαισίωση των μηνυμάτων στην ψηφιακή εποχή αναδεικνύεται ως ένα πολύπλευρο και εξελισσόμενο φαινόμενο που χρησιμοποιεί τις επιστήμες της ψυχολογίας και της γλωσσολογίας, προσφέροντας μία πανοραμική άποψη των προκλήσεων και των ευκαιριών που συνυπάρχουν στην ψηφιακή επικοινωνία.

2.3. Ψηφιακές Πλατφόρμες και τεχνικές πλαισίωσης

Μέσα σε ένα μεταβαλλόμενο ψηφιακό περιβάλλον η επικοινωνία με χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης διαδραματίζει σημαντικό ρόλο για την διαδικασία αφήγησης ενός γεγονότος, ενώ παράλληλα οι συσκευές και οι τεχνικές πλαισίωσης διαμορφώνουν τις αντιδράσεις και αντιλήψεις του κοινού. Δεν υπάρχει πλέον ο παραδοσιακός τρόπος αφήγησης αφού στην ψηφιακή κοινωνία μας, οι πλατφόρμες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης αναδεικνύονται τα κεντρικά εργαλεία για την αφηγηματική έκφραση. Το Facebook, το X (πρώην Twitter), το Instagram και το TikTok προσφέρουν μοναδικές δυνατότητες για δημιουργία συγκεκριμένου πλαισίου παρουσίασης των ιστοριών. Το ψηφιακό περιβάλλον, με κύρια χαρακτηριστικά την αμεσότητα και την διαδραστικότητά του, προσπαθεί να είναι ελκυστικό προς το κοινό και έχει στόχο να κεντρίσει την προσοχή του.

Το Instagram, ένας ψηφιακός «χώρος» ανάρτησης εικόνων, μεγεθύνει την επίδραση του πλαισίου μέσω προσεκτικά επιλεγμένων ροών και ιστοριών. Η χρήση οπτικών στοιχείων (εικόνων και βίντεο), δεν αντιπροσωπεύει μόνο το περιεχόμενο αλλά διευκολύνει επιπλέον τη δημιουργία πλαισίου, δίνοντας την δυνατότητα στους χρήστες να δημιουργήσουν μία αφήγηση μέσω κάποιων επιλεγμένων γραφικών. Το πλαίσιο του περιεχομένου ενθαρρύνει τους χρήστες να εξετάσουν την συνολική αισθητική και θεματική συνοχή των αναρτήσεών τους. Η σημασία της οπτικής πλαισίωσης σε ένα θέμα, μία είδηση συμβάλλουν στην ενίσχυση της αφοσίωσης των χρηστών. Το πλαίσιο του περιεχομένου σε ένα συνεκτικό οπτικό θέμα συμβάλλει τόσο σε μία ταυτότητα επωνυμίας όσο και σε μία πιο καθηλωτική εμπειρία αφήγησης για το κοινό. (Smith, Fischer & Yongjian, 2012, σσ. 102-113)

Η έκθεση των ειδήσεων και γεγονότων δεν γίνεται μόνο με κείμενο. Είναι ένας συνδυασμός από λέξεις, εικόνες και βίντεο που βοηθάει στην πιο εύκολη κατανόηση ενώ υπάρχει ταυτόχρονα διαδραστικότητα. Αυτή η τεχνική, η οπτική πλαισίωση, έχει τη δυνατότητα να επηρεάζει την αντίληψη του κοινού, καθώς και την ερμηνεία και την κατανόηση των γεγονότων που πλαισιώνονται.

Κύριο χαρακτηριστικό της οπτικής πλαισίωσης είναι η επιλογή εικόνων που επιλέγονται στρατηγικά, έτσι ώστε να προκαλέσουν έντονα συναισθήματα, όπως χαρά, λύπη, φόβο, μίσος, απέχθεια, συμπόνια, απογοήτευση ή να ενισχύσουν απόψεις, στάσεις και συμπεριφορές (McQuail & Windahl, 2015)

Έρευνες αναφέρουν πως οι εικόνες που παρουσιάζονται έντονα στην αρχή μίας ειδησεογραφικής εκπομπής επιδρούν περισσότερο στους θεατές συγκριτικά με τις εικόνες που παρουσιάζονται σε δεύτερο χρόνο (Tewksbury & Scheufele, 2009, σσ. 17-33)

Ωστόσο, η οπτική πλαισίωση μίας είδησης ενέχει κινδύνους. Υποστηρίζεται πως η χρήση εικόνων, πιθανώς, να οδηγήσει σε προκαταλήψεις ή παραπλανητικές αναπαραστάσεις της πραγματικότητας, δημιουργώντας στερεότυπα και αμφιβολίες αναφορικά με την εγκυρότητα των εικόνων που προβάλλονται στα μέσα (Entman, 1993, σσ. 51-58)

Στο X (πρώην Twitter), το οποίο έχει όριο χαρακτήρων, οι συνοπτικές συσκευές πλαισίωσης είναι ζωτικής σημασίας, με τα hashtags (#) να αναδεικνύονται ως χαρακτηριστικό παράδειγμα. Τα hashtags χρησιμεύουν ως ετικέτες μεταδεδομένων, κατηγοριοποιώντας τα tweets και πλαισιώνοντάς τα σε ευρύτερες συνομιλίες. Η στρατηγική χρήση των hashtag επιτρέπει στους χρήστες να δημιουργήσουν το περιεχόμενό τους με μοντέρνα θέματα ή συζητήσεις, διευρύνοντας την εμβέλεια των αφηγήσεών τους. Η επιρροή των hashtags στην διαμόρφωση ψηφιακών αφηγήσεων έχει αναγνωριστεί σε μελέτες που εξετάζουν τη δυναμική του X (πρώην Twitter) (Zubiaga & Ji, 2014) Η χρήση των hashtags όχι μόνο βοηθάει στην ανακάλυψη περιεχομένου, αλλά συμβάλλει, επίσης, στην διαμόρφωση των αφηγήσεων στο ευρύτερο πλαίσιο του διαδικτυακού λόγου.

Το YouTube, όπου τα βίντεο είναι το κυριότερο εργαλείο, παρουσιάζει ένα ξεχωριστό τοπίο για το καδράρισμα (framing) των αφηγήσεων.

Το καδράρισμα των αφηγήσεων, κατά τους Bordwell & Thompson (2008), δίνει βάθος και συνοχή στην αφήγηση, κάνοντας τον θεατή ή αναγνώστη να δώσει την προσοχή του στα σημαντικότερα στοιχεία της απεικόνισης. Από το ευρύ πλάνο που παρουσιάζει το σκηνικό έως το πλάνο που δίνει έμφαση στην έκφραση ενός χαρακτήρα, το καδράρισμα διαμορφώνει την αισθητική και την ερμηνεία της αφήγησης.

Μέσω του καδραρίσματος δημιουργούνται διάφορα αισθητικά εφέ. Η επιλογή του κατάλληλου καδραρίσματος επηρεάζει τον τρόπο που οι δέκτες κατανοούν την αφήγηση (Dancyger, 2013)

Οι influencers, άτομα δηλαδή που ασκούν σημαντική επιρροή στον ψηφιακό κόσμο, αξιοποιούν διάφορες τεχνικές πλαισίωσης για να προσελκύσουν το κοινό τους. Μία διαδεδομένη συσκευή πλαισίωσης είναι το vlog, όπου οι influencers προσφέρουν μία

ματιά πίσω από τα παρασκήνια της ζωής τους, δημιουργώντας με αυτόν τον τρόπο μία αίσθηση οικειότητας με τους ακόλουθούς τους. Η αυθεντικότητα των vlog συμβάλλει στο καθράρισμα σχετικών αφηγήσεων. Η έρευνα των Abidin & Pennynngton (2019) υπογραμμίζει τον αντίκτυπο (impact;) της αυθεντικότητας στο μάρκετινγκ επιρροής, τονίζοντας τον ρόλο της γνήσιας αφήγησης στην οικοδόμηση εμπιστοσύνης και αφοσίωσης του κοινού.

Το TikTok είναι μία πλατφόρμα που χαρακτηρίζεται από διάφορα βίντεο σύντομης μορφής και βασίζεται σε συσκευές πλαισίωσης που είναι ενσωματωμένες στην ίδια την μορφή. Τα memes χρησιμεύουν ως συσκευές πλαισίωσης που περιλαμβάνουν πολιτιστικές αναφορές και κοινές εμπειρίες. Η φύση του περιεχομένου του TikTok βασίζεται στην γρήγορη διάδοση και προσαρμογή αυτών των συσκευών πλαισίωσης, συμβάλλοντας στο δυναμικό και συνεχώς εξελισσόμενο αφηγηματικό τοπίο της πλατφόρμας (Shifman, 2014)

Ωστόσο, η όλη δύναμη της πλαισίωσης στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης μπορούν και οδηγούν πολλές φορές σε παραπληροφόρηση και χειραγώγηση. Όπως θα δούμε περισσότερο αναλυτικά σε επόμενα κεφάλαια (2.5, 2.6) η σκόπιμη διαμόρφωση πληροφοριών μαζί με αλγόριθμους που ενισχύουν τις ήδη υπάρχουσες πεποιθήσεις, ιδέες και αντιλήψεις μπορεί να συμβάλλει στην διάδοση ψευδών ειδήσεων (Pennycook & Rand, 2018, σσ. 4944-4957)

2.4. Ο ρόλος των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στον καθορισμό ατζέντας των ειδήσεων

Η σχέση μεταξύ των πλατφορμών των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και της δημιουργίας της ατζέντας των ειδήσεων είναι περίπλοκη. Η εξέλιξη των παραδοσιακών μέσων ενημέρωσης, σε συνδυασμό με την ταχεία εξάπλωση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης έχουν αλλάξει σημαντικά την διάδοση των ειδήσεων. Η έλευση των μέσων αυτών όχι μόνο έφερε την επανάσταση στον τρόπο διάδοσης των πληροφοριών, αλλά έχει αλλάξει ριζικά το τοπίο παραγωγής και κατανάλωσης των ειδήσεων. Οι πλατφόρμες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, συμπεριλαμβανομένων, μεταξύ άλλων, του Facebook, του X (πρώην Twitter) και του Instagram, έχουν γίνει αναπόσπαστα κομμάτια του σύγχρονου τρόπου ενημέρωσης.

Ένα από τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των μέσων κοινωνικής δικτύωσης είναι η ικανότητά τους να διευκολύνουν την γρήγορη ροή των πληροφοριών. Πλατφόρμες,

όπως το X, γνωστές για την διάδοση πληροφοριών και ειδήσεων σε πραγματικό χρόνο έχουν αλλάξει εντελώς τον παραδοσιακό τρόπο μετάδοσης αυτών. Οι χρήστες βασίζονται σε αυτές τις πλατφόρμες κατά την διάρκεια έκτακτων ειδήσεων, αναζητώντας στιγμιαίες ενημερώσεις και πληροφορίες. Μία μελέτη που διεξήχθη από τους Hermida et al. (2012, σσ. 659-668) διαπίστωσε ότι το X παίζει κρίσιμο ρόλο στις έκτακτες ειδήσεις, με τους χρήστες να βασίζονται στην πλατφόρμα για ενημερώσεις και πληροφορίες σε πραγματικό χρόνο κατά την διάρκεια των γεγονότων, όπως φυσικές καταστροφές και πολιτικές κρίσεις.

Οι πλατφόρμες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης παρέχουν την δυνατότητα στο κοινό να γίνουν ενεργοί συμμετέχοντες στην διαδικασία δημιουργίας ειδήσεων, δηλαδή να παράγουν, να αναπαράγουν και να μεταδίδουν οι ίδιοι την είδηση πάνω σε ένα κρίσιμο θέμα. Μέσω της κοινής χρήσης του περιεχομένου που δημιουργείται από τους χρήστες, το οποίο περιλαμβάνει βίντεο και εικόνες από πρώτο χέρι, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης παρέχουν τον τρόπο μέσω του οποίου μπορεί κανείς να δει τα εξελισσόμενα γεγονότα.

Το φαινόμενο αυτό δημιούργησε την δημοσιογραφία των πολιτών, μία έννοια όπου το κάθε άτομο συμβάλλει στην αναφορά γεγονότων, όπως ακριβώς κάνει ένας επαγγελματίας δημοσιογράφος, επηρεάζοντας κατά αυτόν τον τρόπο την ατζέντα των ειδήσεων, το οποίο όμως δεν είναι κατ' ανάγκη και αντικειμενικό ως προς την παρουσίαση των γεγονότων, αφού εμπεριέχει σε μεγάλο βαθμό υποκειμενικές κρίσεις και αξιολογήσεις (Σταυρόπουλος, 2015, σσ. 7-34), μέσω συναισθηματικά έντονων και φορτισμένων πολλές φορές λεκτικών εκφράσεων και περιγραφών. Οι Bruns & Highfield (2012, σσ. 110-119) υποστηρίζουν ότι οι πλατφόρμες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης διευκολύνουν την άνοδο της δημοσιογραφίας των πολιτών, επιτρέποντας ένα πιο ποικίλο φάσμα φωνών και προοπτικών στην κάλυψη των ειδήσεων.

Οι αλγόριθμοι που στηρίζουν τις πλατφόρμες αυτές των μέσων είναι καθοριστικοί για τον προσδιορισμό του περιεχομένου που αντιμετωπίζουν οι χρήστες. Μέσω μετρήσεων μηχανικής εκμάθησης και αφοσίωσης του κοινού, αυτοί οι αλγόριθμοι συμβάλλουν στην δημιουργία εξατομικευμένων ειδήσεων. Ωστόσο, η εξατομικευμένη φύση των ειδήσεων προκαλεί έντονη ανησυχία σχετικά με την δημιουργία θαλάμων ηχούς και φυσαλίδων φίλτρου. Ο Pariser (2016) υπογραμμίζει την έννοια των φυσαλίδων φίλτρου, όπου οι χρήστες εκτίθενται επιλεκτικά σε

πληροφορίες που ενισχύουν τις πεποιθήσεις τους, περιορίζοντας ενδεχομένως την ποικιλομορφία των ειδήσεων που λαμβάνουν.

Ο αριθμός των θεάσεων και αναδημοσιεύσεων του περιεχομένου στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (virality), επηρεάζει και αυτή με την σειρά του την ατζέντα των ειδήσεων. Οι ειδήσεις μέσω των likes, των shares και των retweet συχνά εκσυγχρονίζονται, προσελκύνοντας το εκάστοτε κοινό. Οι μηχανισμοί μέσω των οποίων το περιεχόμενο των ειδήσεων γίνεται viral είναι πολύπλευροι και περιλαμβάνουν παράγοντες όπως η συναισθηματική απήχηση, η σχετικότητα και ο χρόνος των αναρτήσεων (Berger & Milkman, 2012, σσ. 192-205)

Παραδοσιακά, οι αίθουσες σύνταξης χρησίμευαν ως ένα εργαλείο προκειμένου να γίνει σαφές ποιες ειδήσεις και πληροφορίες θεωρούνταν άξιες κάλυψης. Πλέον, με την άνοδο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης αυτή η λειτουργία του gatekeeping έχει αλλάξει κατά πολύ (Tandoc e tal., 2018, σσ. 1869-1887)

Ο όρος gatekeeping εμφανίστηκε για πρώτη φορά από τον Lewin (2013) και αναφέρεται στη διαδικασία επιλογής και κατασκευής της είδησης από τον δημοσιογράφο και το απλό κοινό. Ποιοι είναι, όμως, οι παράγοντες για την επιλογή της είδησης και με βάση ποια κριτήρια το κοινό επιλέγει και κατασκευάζει τις ειδήσεις πριν γίνουν ευρέως γνωστές;

Οι έρευνες gatekeeping αποτελούν ψυχολογικές ερευνητικές προσεγγίσεις και αναφέρονται στην κατηγορία του επικοινωνητή. Σε αυτές τις έρευνες το άτομο-δημοσιογράφος είναι μόνο του αντιμέτωπο με μία τεράστια γκάμα πληροφοριών, ειδήσεων και γεγονότων, τα οποία πρέπει να παρουσιάσει και μετέπειτα να προβάλλει με τέτοιο τρόπο, ώστε να προσελκύουν το κοινό στο οποίο απευθύνονται. Τα κριτήρια εύρεσης και επιλογής των ειδήσεων είναι υποκειμενικά, με κύρια χαρακτηριστικά την προσωπικότητα του χρήστη, τις προσωπικές του απόψεις, το εξωτερικό του περιβάλλον, το προφίλ του, τις προκαταλήψεις του, τις πεποιθήσεις του και τις ηθικές του αξίες, όπως επίσης και οι απόψεις του όσων αφορά το κοινό στο οποίο απευθύνεται αλλά και ο τρόπος με τον οποίο γράφει (Scheufele & Tewksbury, 2007, σσ. 9-20)

Πέραν της θεωρίας του gatekeeping, μία άλλη θεωρία, η θεωρία των αξιολογικών κριτηρίων στην επιλογή και την κατασκευή της είδησης από τον Walter Lippmann, διαχωρίζει την υπαρκτή πραγματικότητα από την πραγματικότητα των μέσων. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με την θεωρία αυτή τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έχουν την τάση να παραποιούν ένα γεγονός, προσαρμόζοντάς το στις ανάγκες του

ακροατηρίου, δηλαδή έχουν ως στόχο να προσφέρουν στο κοινό αυτό που το αφορά και αυτό που θέλει να ακούσει.

Σύμφωνα με τον Meissner (2015) η διαδικασία αξιολόγησης επηρεάζεται από τη λεγόμενη «θεωρία του καθρέφτη», βάση της οποίας τα μέσα και η πραγματική ζωή αποτελούν την αντανάκλαση της πραγματικής ζωής της κοινωνίας, αλλά και των χρηστών. Σύμφωνα, λοιπόν, με αυτή τη θεωρία, η πραγματικότητα των ειδήσεων αναφέρεται ως «παραγόμενη ή κατασκευασμένη πραγματικότητα». Με βάση τον ερευνητή, η επιλογή των ειδήσεων χωρίζεται σε δύο κατηγορίες με κάποια βασικά χαρακτηριστικά.

Η πρώτη κατηγορία γίνεται με βάση τα ανθρωπολογικά κριτήρια, δηλαδή:

- Την συχνότητα. Ουσιαστικά, τα μέσα καθορίζουν τι είναι σημαντικό για το κοινό, τι πρέπει να παρακολουθεί, για ποια θέματα θα έχει έντονο ενδιαφέρον και για πόσο καιρό.
- Την ένταση, δηλαδή όσο πιο «άσχημο» είναι ένα γεγονός ή μία είδηση, τόσο πιο προβεβλημένο θα είναι από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Όπως, άλλωστε λέει το ρητό «τα άσχημα νέα μεταδίδονται πιο εύκολα και γρήγορα».
- Την πληρότητα. Όσο πιο ξεκάθαρο και πλήρες είναι ένα γεγονός, τόσο μεγαλύτερη θα είναι και η αξία του για τα μέσα.
- Την σημασία. Γεγονότα με πολιτισμικό περιεχόμενο από κοντινούς πολιτισμούς είναι πιο κατανοητοί από τον δέκτη, προβάλλονται με μεγαλύτερη ένταση από γεγονότα σε μακρινούς και άγνωστους πολιτισμούς για το κοινό.
- Την συμβατότητα, δηλαδή κατά πόσο το κοινό ταυτίζεται με ένα γεγονός με βάση τις ανάγκες και επιθυμίες του.
- Έκπληξη, τα γεγονότα που προκαλούν έκπληξη, αλλά παράλληλα συνδέονται με τις επιθυμίες του κοινού, προβάλλονται πιο πολύ από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.
- Την συνέχεια, όπου ένα γεγονός που από την αρχή θα χαρακτηριστεί ως μία είδηση, θα συνεχίσει να είναι είδηση και στο μέλλον, σε σχέση με γεγονότα που δεν αποτελούν από την πρώτη στιγμή είδηση.

Η δεύτερη κατηγορία βασίζεται σε πολιτισμικά κριτήρια, τα οποία είναι:

- Η είδηση, που αφορά ισχυρά έθνη και ισχυρά πρόσωπα.

- Τα αρνητικά γεγονότα, δηλαδή που έχουν αρνητικό πραγματολογικό και συμβολικό πρόσημο, έχουν πιο μεγάλη απήχηση σε σχέση με συμβάντα θετικού περιεχομένου.

Ο Schulz (1997, σσ. 57-70) έχει εντοπίσει και κάποια άλλα κριτήρια επιλογής και κατασκευής ειδήσεων, όπως ο χρόνος που συνέβη ένα γεγονός, η πολιτική και πολιτισμική βάση του γεγονότος, το καθαρό περιεχόμενο, ο ανθρωποκεντρισμός και ο εθνοκεντρισμός.

Με βάση όσα προαναφέρθηκαν, αποδεικνύεται ότι η κατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας και των ειδήσεων αποτελεί μία διαδικασία που βασίζεται σε πολλές και διαφορετικές επιλογές. Ο ρόλος των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στον καθορισμό της ειδησεογραφικής ατζέντας είναι ένα πολύπλευρο φαινόμενο που έχει αναδιαμορφώσει το τοπίο της σύγχρονης δημοσιογραφίας. Οι πλατφόρμες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης επηρεάζουν σημαντικά τον δημόσιο λόγο, εξαιτίας της γρήγορης ροής και μετάδοσης των πληροφοριών και των λειτουργιών gatekeeping.

2.5. Η επίδραση της παισίωσης της πληροφορίας στην ατομική συμπεριφορά

Στη σύγχρονη πραγματικότητα η κοινωνία των πληροφοριών δεν έχει όρια. Οι πιο αναγνωρίσιμες πλατφόρμες των μέσων μαζικής επικοινωνίας έχουν αναλάβει το ρόλο της αναμετάδοσης των ειδήσεων, δίνοντας τη δυνατότητα για άμεση πρόσβαση, αναπαραγωγή και συζήτηση στους χρήστες, με πρωτόγνωρη ταχύτητα και εύρος επιρροής. Η κοινή γνώμη διαμορφώνεται από τον τρόπο με τον οποίο οριοθετούνται οι ειδήσεις και ο βαθμός επίδρασης της ατομικής συμπεριφοράς είναι σημαντικός. Οι μηχανισμοί που μεταδίδονται και αναπαράγονται οι πληροφορίες από τα ΜΚΔ έχουν απώτερο σκοπό την χειραγώγηση του κοινού. Η αλληλεπίδραση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και της ατομικής συμπεριφοράς είναι πολυεπίπεδη, ενώ ξεκάθαρα ο τρόπος παρουσίασης του περιεχομένου των ειδήσεων ασκεί βαθιά επιρροή στις συμπεριφορές, απόψεις και δράσεις των χρηστών.

Σύμφωνα με τον Entman (1993, σσ. 51-85), η δημιουργία πλαισίου ειδήσεων λειτουργεί στηριζόμενη σε μηχανισμούς που στοχεύουν στην ψυχολογία του κοινού, καθώς επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο τα άτομα κατανοούν και αφομοιώνουν τις πληροφορίες που τους προσφέρονται. Με βάση τη θεωρία του καθορισμού της

ατζέντας των ειδήσεων, οι McCombs & Shaw (1972, σσ. 176-187) θεωρούν ότι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης είναι σε θέση να κατευθύνουν την κοινή γνώμη, δίνοντας έμφαση σε ορισμένα θέματα και υποβαθμίζοντας κάποια άλλα, ανάλογα με την ιεράρχηση τους στις ειδήσεις. Αυτή η επιλεκτική προώθηση επηρεάζει την αντίληψη των χρηστών σχετικά με το τι θεωρείται σημαντικό και άξιο συζήτησης στις διαδικτυακές τους παρέες.

Επιπλέον η πλαισίωση των ειδήσεων έχει επιρροή στην ανάδειξη συγκεκριμένων ζητημάτων στη σκέψη των χρηστών (Iyengar & Kinder, 1987) Ο ορισμός ενός πλαισίου ειδήσεων παρασύρει το κοινό να επικεντρωθεί σε συγκεκριμένες πτυχές ενός θέματος. Για παράδειγμα, μία είδηση πλαισιωμένη με οικονομικούς όρους μπορεί να ωθήσει τους χρήστες να καταλάβουν κάτι άλλο, επηρεάζοντας κατά αυτόν τον τρόπο τις ερμηνείες και τις κρίσεις τους.

Οι πλατφόρμες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης δεν είναι απλά μέσαροής, παραγωγής και αναπαραγωγής ειδήσεων και πληροφοριών, αλλά και χώροι κοινωνικής αλληλεπίδρασης και έκφρασης (Boyd & Ellison, 2007, σσ. 210-230) Το πλαίσιο των ειδήσεων μπορεί να επηρεάσει τις κοινωνικές ταυτότητες των χρηστών. Αυτό το φαινόμενο, γνωστό ως πλαισίωση ταυτότητας, έχει σημαντικές επιπτώσεις για την πόλωση και τον φυλετισμό που παρατηρείται στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (Sunstein, 2017)

Ο συναισθηματικός αντίκτυπος της πλαισίωσης των ειδήσεων και μηνυμάτων επηρεάζει την ατομική συμπεριφορά. Έχει αποδειχθεί ότι τα συναισθήματα που προκαλούν οι ειδήσεις μπορεί να είναι μεταδοτικά, επηρεάζοντας την συναισθηματική κατάσταση των δεκτών που βρίσκονται στην άλλη πλευρά της πληροφόρησης και αλληλεπιδρούν με τέτοιου είδους περιεχόμενο (Kramer, Guillory & Hancock, 2014, σσ. 8788-8790)

Η πλαισίωση μπορεί να συμβάλλει στην ενίσχυση των αρχικών πεποιθήσεων και αντιλήψεων του κοινού, δημιουργώντας θαλάμους ηχούς. Το κοινό μπορεί να αλληλοεπιδρά με περιεχόμενα που συμβαδίζουν με τις δικές τους πεποιθήσεις, αντιλήψεις, θρησκευτικές, ιδεολογικές και πολιτικές ή παντός είδους κοινωνικές και πολιτισμικές απόψεις και θεωρίες εδραιώνοντας περαιτέρω τις ήδη υπάρχουσες ιδέες του. Το γεγονός αυτό έχει βαθιές ρίζες όσο αναφορά την πόλωση και των κατακερματισμό των κοινοτήτων του διαδικτυακού κόσμου (Sunstein, 2017)

Συνεπώς, ο αντίκτυπος της πλαισίωσης των ειδήσεων και μηνυμάτων είναι μία σύνθετη αλληλεπίδραση ψυχολογικών διαδικασιών, κοινωνικής δυναμικής και

συναισθηματικών αντιδράσεων. Η επιλεκτική παρουσίαση των πληροφοριών σε πλατφόρμες των μέσων επηρεάζει τις αντιλήψεις και τα πιστεύω των χρηστών. Οι επιπτώσεις αυτού του φαινομένου δεν επηρεάζουν μόνο την ατομική συμπεριφορά, αλλά και τον κοινωνικό λόγο.

2.6. Χειραγώγηση και παραπληροφόρηση

Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έχουν αλλάξει τον τρόπο που διαδίδονται οι πληροφορίες και οι ειδήσεις, παρέχοντας στους χρήστες τη δυνατότητα να έχουν συμμετοχή και πρόσβαση σε πολλά και διάφορα θέματα και ζητήματα ανά τον κόσμο. Στο επίκεντρο της χειραγώγησης των μέσων βρίσκονται οι πλατφόρμες τους, οι οποίες μέσω των πολύπλοκων αλγόριθμων που χρησιμοποιούν, διαμορφώνουν το περιεχόμενο των πληροφοριών και των ειδήσεων ανάλογα με τις προτιμήσεις του κοινού. Παρόλα αυτά, το γεγονός αυτό ενισχύει τις ήδη πεποιθήσεις των χρηστών με την κατασκευή θαλάμων ηχούς που προστατεύουν τους χρήστες από την ποικιλομορφία των προοπτικών. Κατά αυτόν τον τρόπο, οι αλγόριθμοι συμβάλλουν στον σχηματισμό μεμονωμένων φυσαλίδων, περιορίζοντας την έκθεση του κοινού σε εναλλακτικές απόψεις (Pariser, 2011)

Με την σειρά τους, κάνουν την είσοδό τους τα αυτοματοποιημένα δίκτυα bots, ένα εξελιγμένο εργαλείο, το οποίο χρησιμοποιείται από χειριστές. Τα ρομπότ αυτά υποστηρίζονται από την τεχνητή νοημοσύνη, μιμούνται την ανθρώπινη συμπεριφορά, δημιουργούν περιεχόμενο και αλληλεπιδρούν με τους χρήστες. Επομένως, είναι δύσκολη η διάκριση μεταξύ των γνήσιων αλληλεπιδράσεων των χρηστών και εκείνων που γίνονται μέσω των αυτοματοποιημένων ρομπότ, καθώς αυτά τα δίκτυα επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό σημαντικά θέματα και διαμορφώνουν απόψεις (Ferrara et al., 2016, σσ. 96-104)

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα παραπληροφόρησης η περίοδος της παγκόσμιας πανδημίας COVID-19, όπου είχαν δημιουργηθεί ψεύτικοι ισχυρισμοί σχετικά με την προέλευση του ιού, τις μη αποδεδειγμένες θεραπείες και τις θεωρίες περί συνωμοσίας όσον αναφορά τα εμβόλια, συμβάλλοντας στη διστακτικότητα και την καχυποψία των πολιτών και παρεμποδίζοντας τις προσπάθειες δημόσιας υγείας (Pennycook et al., 2020, σσ. 1608-1613)

Η χειραγώγηση και η παραπληροφόρηση οδηγούν στην σταδιακή υποχώρηση της εμπιστοσύνης στις πηγές πληροφοριών. Καθώς ο πολίτης-δέκτης βρίσκεται στο επίκεντρο αντικρουόμενων αφηγήσεων και ψευδών πληροφοριών, η εμπιστοσύνη

στην αξιοπιστία των πηγών μειώνεται σημαντικά, έχοντας σοβαρό αντίκτυπο για την δημοκρατία (Pennycook & Rand, 2018, σσ. 4944-4957)

Πέρα από την διάβρωση της εμπιστοσύνης, η κατάσταση αυτή οδηγείται και στην δημιουργία φυσαλίδων φίλτρου και θαλάμων ηχούς, εντείνοντας τους κοινωνικούς διαχωρισμούς και ωθώντας τους χρήστες σε πιο ακραίες θέσεις. Σύμφωνα, με τον Sunstein (2017) το περιεχόμενο χειραγώγησης αξιοποιεί τις υπάρχουσες ιδεολογικές ρήξεις, εμβαθύνοντας τα κοινωνικά σχίσματα.

Η αλγοριθμική μεροληψία, (Διακόπουλος, 2016, σσ. 700-727), για να αντιμετωπιστεί θα πρέπει το κοινό να έχει γνώσεις περί εσωτερικής λειτουργίας αυτών των αλγόριθμων και θα πρέπει να εφαρμοστούν μηχανισμοί για την διαφοροποίηση της έκθεσης περιεχομένου. Η προσπάθεια για την καταπολέμηση της χειραγώγησης και παραπληροφόρησης απαιτεί ισχυρούς μηχανισμούς συγκράτησης περιεχομένου. Οι πλατφόρμες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης πρέπει να επενδύσουν σε τεχνολογίες τέτοιες, που να είναι ικανές να εντοπίζουν και να μετριάζουν, αν όχι να ελαχιστοποιούν, τον αντίκτυπο των αυτοματοποιημένων δικτύων bot (Ferrara et al., 2016, σσ. 96-104)

Σε ένα ψηφιακό περιβάλλον όπου η χειραγώγηση και η παραπληροφόρηση είναι πρωταγωνιστές στον τομέα των ειδήσεων, το κοινό έρχεται αντιμέτωπο με αλγοριθμικές προκαταλήψεις, αυτοματοποιημένα δίκτυα bot και ενορχηστρωμένες καμπάνιες παραπληροφόρησης που λειτουργούν ως διαμορφωτές και διαμεσολαβητές των αντιλήψεων και στάσεων του. Οι συνέπειες που σχετίζονται από την μείωση της εμπιστοσύνης έως και την αυξημένη κοινωνική πόλωση, καθιστούν επείγουσα την ανάγκη για την επίλυση αυτού του προβλήματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΡΗΤΟΡΙΚΗ ΜΙΣΟΥΣ ΣΤΑ ΜΕΣΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ

Στο περιβάλλον της διαδικτυακής επικοινωνίας, το οποίο συνεχώς μεταβάλλεται και εξελίσσεται με γοργούς ρυθμούς, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης παίζουν σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση του δημόσιου λόγου. Η ρητορική μίσους στα πλαίσια των κοινωνικών δικτύων αποτελείται από εκφράσεις που υποκινούν βία, στιγματισμό και προκατάληψη προς άτομα ή ομάδες με κοινά στοιχεία, όπως η θρησκεία, η εθνικότητα, η φυλή, η σεξουαλικότητα, το σωματικό βάρος, η αναπηρία.

3.1. Ορισμός της ρητορικής μίσους

Ως ρητορική μίσους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αναφέρεται οποιοδήποτε περιεχόμενο που υποκινεί βία ή μίσος ενάντια ενός ατόμου ή μίας ομάδας βάσει φυλετικών, θρησκευτικών ή εθνικών κριτηρίων. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή τέτοιες εκφράσεις μπορούν να εκδηλωθούν ως δημόσια υποκίνηση σε βία ή μίσος, διάδοση ρατσιστικού ή ξενοφοβικού υλικού, δημόσιες προσβολές ή δυσφήμιση, στοχεύοντας ένα άτομο ή μία ομάδα ατόμων με τα παραπάνω χαρακτηριστικά (Commission, 2023, https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/racism-and-xenophobia/eu-code-conduct-countering-illegal-hate-speech-online_en). Εκφράσεις και σχόλια με ρατσιστικό περιεχόμενο, με στόχο τις θρησκευτικές ή φυλετικές διαφορές για παράδειγμα, οδηγούν σε ακραίες καταστάσεις και βίαια περιστατικά. Η επίδραση στην ζωή των ανθρώπων είναι καταλυτική και η περιθωριοποίηση ή η αδυναμία ένταξης στο οργανωμένο κοινωνικό σύνολο είναι συχνό φαινόμενο. Η ρητορική μίσους σε σχέση με την ελευθερία της έκφρασης έχει φέρει σε ρήξη την Αμερικανική με την Ευρωπαϊκή νομοθεσία, αφού πέρα από τον Ατλαντικό έχουν ταχθεί υπέρ της πλήρους ελευθερίας λόγου, αποφεύγουν τις παρεμβάσεις και κατ' επέκταση δεν εξαιρείται η τακτική ρητορικής μίσους (Tanvir, 2022, σσ. 8) Αντίθετα η Ευρωπαϊκή νομολογία προβλέπει ποινική δίωξη σε περιπτώσεις χρήσης ρητορικής μίσους, διότι πρωταρχικό σκοπό έχει την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την ισότητα και την αξιοπρέπεια των πολιτών (Kohl, 2022)

Τα Ηνωμένα Έθνη ορίζουν τη ρητορική μίσους στα νέα μέσα ως κάθε μορφή έκφρασης που υποκινεί βία, στιγματίζει, διχάζει και γενικώς προκαλεί ένα έντονο

αρνητικό κλίμα που μπορεί να έχει συνέπειες για τα άτομα που ανήκουν σε αυτές τις ομάδες.

Το Facebook αναφέρει πως η ρητορική μίσους περιέχει επιθέσεις σε άτομα ευάλωτης ομάδας. Σύμφωνα με τα πρότυπα του Facebook, απαγορεύεται περιεχόμενο που προκαλεί βία, αποκλεισμό ή διακρίσεις που βασίζονται σε συγκεκριμένα κριτήρια, όπως τα φυλετικά, τα εθνικά, τα θρησκευτικά, του σεξουαλικού προσανατολισμού, της ταυτότητας του φύλου ή της αναπηρίας. Ωστόσο, σύμφωνα με τους Angwin & Parris (2016) το Facebook έχει κατηγοριοποιήσει τους χρήστες. Για παράδειγμα, οι διαφημιστές μπορούν να επιλέγουν το κοινό στο οποίο απευθύνονται όχι μόνο με βάση τα ενδιαφέροντά τους, αλλά και με βάση φυλετικά χαρακτηριστικά. Σε μία διαφήμιση περί απόκτησης κατοικίας στην Αμερική, δεν συμπεριλήφθηκαν κάποιες ομάδες ατόμων, όπως οι Αφροαμερικάνοι, οι Ασιατοαμερικάνοι και οι Ισπανόφωνοι, παραβιάζοντας με αυτόν τον τρόπο την νομοθεσία περί ίσως ευκαιριών σε εργασία και στέγαση.

Στο X (πρώην Twitter) η ρητορική μίσους ορίζεται ως περιεχόμενο που προωθεί την βία ή εμπλέκεται σε άμεσες επιθέσεις ή απειλές κατά συγκεκριμένων ομάδων ή ατόμων με τα προαναφερθέντα χαρακτηριστικά. Το X υπογραμμίζει τη δέσμευσή του να διατηρεί μία πλατφόρμα απαλλαγμένη από κατάχρηση ή παρενόχληση. Έχουν γίνει πειράματα με στόχο την μείωση της ρητορικής μίσους και συγκεκριμένα με θέμα τον ρατσισμό στην πλατφόρμα του X. Ομάδα επιστημόνων κατέρριψαν λογαριασμούς αυτοματοποιημένων δικτύων bot, με σκοπό να πλήξει λογαριασμούς με δημόσιο προσβλητικό λόγο. Σχεδιάστηκαν, επίσης, εφαρμογές καταγραφής του αριθμού των ανδρών και των γυναικών που βρίσκονται στις επαφές των χρηστών προκειμένου να βοηθήσει στη φυλετική διάκριση, αλλάζοντας τις επιλογές των χρηστών (Gillani et al., 2018)

Με βάση το **Office For The Coordination of Humanitarian Affairs** (2019) η ρητορική μίσους είναι ένα φαινόμενο που έχει ως στόχο τις μειοψηφίες και τις ευάλωτες ομάδες, προάγοντας τον εκφοβισμό και την εχθρότητα μέσω της ανωνυμίας των χρηστών στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Η ρητορική μίσους εγκαθιστά τη βία που στον δυτικό κόσμο αυξήθηκε κατά 320% από το 2015 έως και το 2019.

Μελέτες δείχνουν ότι οι χρήστες που εκτίθενται σε τέτοιου είδους περιεχόμενο ενδεχομένως να επηρεαστούν εκδηλώνοντας αρνητική συμπεριφορά ή να στοχοποιηθούν αν εκφέρουν αντίθετη άποψη εντός των ομάδων που παράγουν την ρητορική μίσους. Το φαινόμενο αυτό λαμβάνει χώρα κυρίως σε χρήστες που έχουν

στις επαφές τους ομάδες ισλαμοφοβίας, αντισημιτισμού, ρατσισμού. Σε αυτούς τους χρήστες η αναπαραγωγή και η μετάδοση της ρητορικής μίσους είναι αυξημένη κατά 85%, ενώ οι χρήστες που δεν έχουν τέτοιες επαφές έχουν πιθανότητα 10% να αναπαράγουν ρητορική μίσους (Gallach & Bright, 2021)

Τα ποσοστά, σύμφωνα με μελέτες που έχουν διεκπεραιωθεί, η ρητορική μίσους και οι φυλετικές διακρίσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ανέρχονται στο 44,23% στην Β. Αμερική και στην συνέχεια ακολουθεί η Ευρώπη. Η ανωνυμία και ο αλγόριθμος που προτείνει ρατσιστικό περιεχόμενο πρέπει να ρυθμιστεί μέσα από στοχευμένες τεχνικές επιδιορθώσεις (Matamoros- Fernandez & Farkas, 2021, σσ. 205-224)

3.2. Διάκριση της ρητορικής μίσους και της ελευθερίας του λόγου

Οι πλατφόρμες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης έχουν γίνει αναπόσπαστο μέρος της σύγχρονης επικοινωνίας, λειτουργώντας ως φόρουμ για την ανταλλαγή ιδεών, πληροφοριών και ειδήσεων. Όμως, η αύξηση της ρητορικής μίσους έχει προκαλέσει έντονο κύμα ανησυχίας όσο αναφορά τα όριά της σε σχέση με την ελευθερία της έκφρασης και του λόγου. Όπως έχει προαναφερθεί, ως ρητορική μίσους μπορεί να θεωρηθούν οι εκφράσεις, οι εικόνες, τα βίντεο, τα σχόλια που κάνουν διακρίσεις, υποκινούν τη βία ή διαδίδουν προκαταλήψεις με βάση χαρακτηριστικά, όπως η φυλή, η θρησκεία, η εθνικότητα, το φύλο, ο σεξουαλικός προσανατολισμός.

Το διαδίκτυο είναι ένα παγκόσμιο μέσο μαζικής επικοινωνίας, όπως αναφέρει ο Nunziato (2003, σσ. 187) Ο χρήστης έχει τη δυνατότητα μέσω των πλατφορμών που παρέχει το διαδίκτυο και έναντι ελάχιστου κόστους να εκφέρει απόψεις, να δημοσιεύει πληροφορίες, γεγονότα και ειδήσεις μέσω ενός κειμένου, μίας εικόνας, ήχου ή βίντεο σε παγκόσμιο επίπεδο άνευ εμποδίων. Σύμφωνα με τον Howie (2018, σσ. 12-15), το διαδίκτυο δίνει την δυνατότητα στο κοινό να δημιουργήσει το ίδιο κάποιο περιεχόμενο, να το τροποποιήσει, να το αναμεταδώσει και να το σχολιάσει.

«Η ελευθερία έκφρασης περιλαμβάνει και την ελευθερία επιλογής χρόνου και τόπου στο διαδίκτυο, καθώς και την επιλογή του συνομιλητή ή ακροατηρίου», (Καρακώστας, 2009)

Κατά τον Sangsuvan (2013, σσ. 701), οι χρήστες μπορούν να εκφράζονται, να επικοινωνούν και να παρέχουν πληροφορίες. Όμως, υπάρχει κίνδυνος όσο αναφορά

την ελευθερία της έκφρασης, δηλαδή ενδεχομένως οι πληροφορίες, τα γεγονότα και οι ειδήσεις να μην είναι σωστά ή να είναι ημιαληθείς και διαστρεβλωμένα.

Οι Moreno & Whitehill (2014, σσ. 91) αναφέρουν πως «τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έχουν ευρεία εμβέλεια στις ζωές πολλών νέων και επομένως έχουν την δυνατότητα να επηρεάσουν τις αποφάσεις τους». Οι έφηβοι επιλέγουν να αλληλεπιδρούν με ορισμένες σελίδες στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ανάλογα με το ποιοι θέλουν να είναι τη δεδομένη στιγμή της αλληλεπίδρασής τους με τους άλλους.

Ο Smith (2019, σσ. 298-318) υποστηρίζεται πως η ρητορική μίσους είναι υποκειμενική και εξαρτάται από το πλαίσιο. Αυτή η έλλειψη σαφήνειας εγείρει ερωτήματα σχετικά με την αποτελεσματικότητα των πολιτικών ελέγχου περιεχομένου που εφαρμόζονται από τις πλατφόρμες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης.

Μέσα κοινωνικής δικτύωσης, όπως το Facebook, το X (πρώην Twitter) και το YouTube, έχουν εφαρμόσει πολιτικές ελέγχου περιεχομένου για τον περιορισμό της ρητορικής μίσους. Η περιγραφή που παρέχεται αφορά πολιτικές που χρησιμοποιούν τόσο αυτοματοποιημένα εργαλεία όσο και ανθρώπινους επόπτες για τον εντοπισμό και την αφαίρεση προσβλητικού περιεχομένου, με έμφαση στην ρητορική μίσους. Τα αυτοματοποιημένα εργαλεία περιλαμβάνουν αλγόριθμους μηχανικής εκμάθησης, που σχεδιάζονται για τον αυτόματο εντοπισμό του περιεχομένου που παραβιάζει κανόνες. Παρά την προσπάθεια να δημιουργηθούν αυτόματα συστήματα ανίχνευσης, οι αλγόριθμοι δεν είναι τέλειοι και ίσως έχουν κάποιες σταθερές στην αντιληπτική τους ικανότητα. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε λανθασμένη ερμηνεία της γλώσσας και σε λανθασμένες ενέργειες απαλοιφής περιεχομένου. Η εποπτεία τους από τον ανθρώπινο παράγοντα αποτελεί πλέον μία ασφαλιστική δικλείδα για την αποφυγή τέτοιων σφαλμάτων ή ανεπιθύμητων αποτελεσμάτων από την αυτοματοποιημένη διαδικασία. Ο συνδυασμός αυτών των δύο πρακτικών σκοπεύει να επιφέρει μία ισορροπία μεταξύ αποτελέσματος στον εντοπισμό προβληματικού περιεχομένου και της ανάγκης για ανθρώπινη εποπτεία για την αντιμετώπιση πιθανών ανεπιθύμητων συνεπειών της αυτοματοποιημένης διαδικασίας (Noble, 2018)

Ο τεράστιος όγκος δεδομένων και περιεχομένου που δημιουργείται στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης καθιστά αδύνατο για τους συντονιστές να ελέγχουν κάθε ανάρτηση με μη αυτόματο τρόπο. Έτσι, η πιθανότητα για λάθη και ασυνέπεια στην εφαρμογή πολιτικών περιεχομένου είναι αναπόφευκτα (Tufekci, 2018) Με βάση τα παραπάνω, υπάρχει σοβαρός προβληματισμός για την ενδεχόμενη περιχαράκωση και

καταπάτηση της ελευθερίας του λόγου. Ορισμένοι υποστηρίζουν πως το υποκειμενικό στοιχείο της ρητορικής μίσους επιτρέπει την καταστολή αντιδημοφιλών απόψεων με τη δικαιολογία της καταπολέμησης των διακρίσεων. Αυτό δημιουργεί το ερώτημα κατά πόσο οι ψηφιακές πλατφόρμες των ΜΚΔ ως αυτόνομες ιδιωτικές οντότητες, μπορούν να ασκούν τόσο σημαντική επιρροή στο δημόσιο λόγο.

Ο Frederick Schauer (2006, σσ. 296-329) υποστηρίζει πως οι προσπάθειες αντιμετώπισης και ρύθμισης της ρητορικής μίσους ίσως εμποδίζουν την ελεύθερη ανταλλαγή ιδεών.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, ο τρόπος έκφρασης και οι ιδιαιτερότητες στην παραγωγή και αναπαραγωγή προσβλητικής γλώσσας διαφέρουν μεταξύ των πολιτισμών. Με άλλα λόγια μία έκφραση που μπορεί να θεωρείται ανεπίτρεπτη / ανάρμοστη σε μία κοινωνία, να είναι το ίδιο εύκολα αποδεκτή σε ένα άλλο κοινωνικό σύνολο διαφορετικού πολιτισμού και ηθικής ενδεχομένως. Το γεγονός αυτό όμως κάνει ακόμη πιο δύσκολη την αντιμετώπιση του φαινομένου των διαδικτυακών επιθέσεων και απειλών. Σε ορισμένες χώρες, οι νομικές συνέπειες σχετικά με την ρητορική μίσους κωδικοποιούνται και επιβάλλονται από την κυβέρνηση, παρέχοντας ένα νομικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση της κατάστασης που εισάγει διακρίσεις. Παρόλα αυτά, η έλλειψη παγκόσμιας συναίνεσης σχετικά με έναν κοινά αποδεκτό ορισμό που να δίνει το πλαίσιο του επιτρεπτού και του ανεπίτρεπτου, κάνει την προσπάθεια εφαρμογής πολιτικών αντιμετώπισης ακόμα πιο δύσκολη (Waldron, 2012)

Οι χρήστες πρωταγωνιστούν στον τρόπο έκφρασης και στη διαμόρφωση του λόγου όπως αυτός καταγράφεται ψηφιακά. Η εποπτεία στηρίζεται στην καταγγελία του προσβλητικού περιεχομένου όταν κάποιος χρήστης έρθει τυχαία σε επαφή με ανάλογο υλικό. Δεν μπορεί όμως να περιοριστεί η πιθανότητα κατάχρησης στους μηχανισμούς αναφοράς και είναι κάτι που δημιουργεί άλλον έναν προβληματισμό. Ψευδείς αναφορές, καταγγελίες υποκινούμενες από προσωπικές μνησικακίες ή ιδεολογικές διαφορές είναι δυνατό να οδηγήσουν στην άκριτη και λανθασμένη απαλοιφή κάποιου περιεχομένου.

Συνεπώς, η διάκριση των ορίων μεταξύ ελευθερίας του λόγου και ρητορικής μίσους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης είναι ένα πολυσύνθετο ζήτημα. Η φύση της γλώσσας που εξελίσσεται και οι ξεχωριστοί πολιτισμοί συνθέτουν ένα πλαίσιο πολύ δύσκολο στην αντιμετώπιση του συγκεκριμένου φαινομένου. Την ίδια στιγμή οι ψηφιακές πλατφόρμες των ΜΚΔ ισορροπούν οριακά μεταξύ της ελεύθερης έκφρασης

και της λογοκρισίας, καθιστώντας τη συνεχή έρευνα και τον διάλογο απαραίτητα στοιχεία για την περιπλάνηση στο χαοτικό πεδίο της ψηφιακής επικοινωνίας.

3.3. Μηχανισμοί αναπαραγωγής της ρητορικής μίσους

Η επίδραση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης σε πολλούς τομείς της σύγχρονης κοινωνίας δημιουργεί νέες απειλές, με κυρίαρχη αυτή της ανεξέλεγκτης εξάπλωσης της ρητορικής μίσους. Η σύνθετη αλληλεπίδραση ψυχολογικών, κοινωνικών και τεχνολογικών παραγόντων συμβάλλει στην περαιτέρω διαφήμιση του συγκεκριμένου υλικού έκφρασης στο διαδίκτυο, αφού η ψηφιακή φύση των διαφόρων ιστοσελίδων έχει γιγαντώσει τη δυναμική της επικοινωνίας, επιτρέποντας σε άτομα από όλο τον κόσμο να συναντιούνται εικονικά και να αλληλεπιδρούν με ανταλλαγή πληροφοριών σε πραγματικό χρόνο. Αυτή η διασύνδεση μεγιστοποιεί και τις ταχύτητες διάδοσης περιεχομένου χωρίς να υπάρχει η δυνατότητα ελέγχου, με συνέπεια να διευκολύνεται η γρήγορη διάδοση της ρητορικής μίσους.

Η ανωνυμία που εξασφαλίζουν οι διαδικτυακές πλατφόρμες ενισχύει την δυνατότητα των χρηστών να διαμοιράσουν προσβλητικό περιεχόμενο χωρίς αναστολές και δεύτερες σκέψεις για άμεσες συνέπειες. Στην κατεύθυνση αυτή, το καθεστώς της ανωνυμίας απελευθερώνει τους χρήστες που δεν διστάσουν να εκφράσουν απόψεις που σε άλλες περιπτώσεις δεν θα τολμούσαν να το κάνουν, βρίσκοντας πρόσφορο έδαφος για την ρητορική μίσους (Citron, 2009, σσ. 373-415)

Επιπροσθέτως, η φύση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης ενισχύει τις συνέπειες της ρητορικής μίσους. Το προσβλητικό περιεχόμενο εξαπλώνεται αστραπιαία σε όλες τις πλατφόρμες σε παγκόσμιο επίπεδο. Η ταχύτητα και η εμβέλεια της διάδοσης συμβάλλουν στην ομαλοποίηση και ενίσχυση των πεποιθήσεων που εισάγουν διακρίσεις (Linder, 2018, σσ. 372-387) Καθώς οι αλγόριθμοι των μέσων κοινωνικής δικτύωσης δίνουν προτεραιότητα στην αφοσίωση, το προκλητικό και διχαστικό περιεχόμενο βρίσκει πρόσφορο έδαφος για την επικράτηση της εκφοράς λόγου με περιεχόμενο προσβλητικό και υβριστικό.

Σύμφωνα με έρευνα του Zimbardo (2007) παρουσιάζεται η άποψη ότι το άτομο μέσα στο περιβάλλον του διαδικτύου βιώνει μία κατάσταση από-ατομικευσης, όπου αισθάνεται αποκομμένο από την πραγματική του ταυτότητα, με συνέπεια να έχει μειωμένη αίσθηση ευθύνης για τις διαδικτυακές του πράξεις. Επιπλέον η ανωνυμία κάνει ευκολότερη την απόφαση να χρησιμοποιήσει κάποιος ρατσιστική και

προσβλητική γλώσσα, καθώς δημιουργείται η ψευδής αίσθηση της προστασίας από πιθανές νομικές συνέπειες.

Η ρητορική μίσους πολύ περισσότερο ενισχύεται και από τις ανθρώπινες γνωστικές προκαταλήψεις, που τις διαιωνίζουν στο διαδίκτυο λόγω της ευκολίας που μόλις αναφέρθηκε. Η επιλεκτική επιβεβαίωση απόψεων που δημιουργεί σαφώς μια μεροληπτική στάση, καθώς αναζητούνται πληροφορίες σε περιβάλλον οικείο ως προς αυτό που υποστηρίζει ή θέλει να υποστηρίξει κάποιος και μπορεί να δημιουργήσει θαλάμους ηχούς, όπου η ρητορική μίσους ενισχύεται (Sunstein, 2017)

Οι πλατφόρμες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης συχνά λειτουργούν ως εικονικές παρέες όπου τα μέλη σχηματίζουν ομάδες που βασίζονται σε κοινά ενδιαφέροντα ή ιδεολογίες. Η θεωρία της «κοινωνικής ταυτότητας» των Tajfel & Turner (1979, σσ. 33-47) υποστηρίζει ότι τα άτομα αντλούν μία αίσθηση ταυτότητας και αυτοεκτίμησης από τις ομαδικές σχέσεις. Στο πλαίσιο δράσης των social media αυτό μπορεί να οδηγήσει και σε ανεπιθύμητες πρακτικές, όπως η ενίσχυση της ρητορικής μίσους εντός των ηλεκτρονικών αυτών κοινοτήτων όπου συμμετέχουν άτομα που αναζητούν επικύρωση από τους συνομηλίκους τους και όχι μόνο.

Τον κύριο ρόλο σε αυτή τη διαδικασία διαδραματίζουν οι αλγόριθμοι που χρησιμοποιούνται από τις πλατφόρμες και διαχειρίζονται τη διαδικτυακή συμπεριφορά των χρηστών-μελών. Έρευνα του Tufekci (2018) τονίζει ότι οι αλγόριθμοι που έχουν σχεδιαστεί για να εξασφαλίζουν την αφοσίωση των χρηστών, είναι πολύ πιθανό να ενισχύουν ακούσια ένα δυνητικά αρνητικό περιεχόμενο, με χρήση αποκρουστικών γλωσσικών όρων, αφού δεν προστατεύουν τους χρήστες από την έκθεσή τους σε ακραίο περιεχόμενο, συμβάλλοντας έτσι στην ενίσχυση μεροληπτικών πεποιθήσεων και στη διάδοση της ρητορικής μίσους.

Ο σχεδιασμός των ιστοσελίδων δικτύωσης και αλληλεπίδρασης μπορεί να δημιουργήσει θαλάμους ηχούς και φυσαλίδες φίλτρου (echo chambers and filter bubbles), στηρίζοντας παγιωμένες πεποιθήσεις των χρηστών και περιορίζοντας την έκθεση σε διαφορετικές προοπτικές και τη δημιουργία αμφιβολίας για την ορθότητα των απόψεών τους. Η διαδικασία αυτή ενισχύει το αποτέλεσμα που αποκαλείται «θάλαμος ηχούς». Η ρητορική μίσους εμφανίζει συχνά χαρακτηριστικά ιού που εξαπλώνονται γρήγορα μέσω της δράσης του διαδικτύου. Το μοντέλο του Granovetter (1978, σσ. 1420-1443) συμπεραίνει ότι τα άτομα είναι πιο πιθανό να υιοθετήσουν μία συγκεκριμένη συμπεριφορά εάν το άμεσο κοινωνικό τους δίκτυο εμπλέκεται σε αυτή. Στο πλαίσιο της ρητορικής μίσους, εξαπλώνεται σαν «ίωση» ένα

επιβλαβές περιεχόμενο που μπορεί να φτάσει σε ένα τεράστιο αριθμό χρηστών και να διεισδύσει σε μεγαλύτερα τμήματα της διαδικτυακής κοινότητας.

Συμπερασματικά, η αναπαραγωγή της ρητορικής μίσους είναι ένα πολυσύνθετο φαινόμενο που εξηγείται μέσα από ψυχολογικούς, κοινωνικούς και τεχνολογικούς μηχανισμούς. Η ανωνυμία των χρηστών που εξασφαλίζουν οι διαδικτυακές πλατφόρμες σε συνδυασμό με τις παγιωμένες προκαταλήψεις και την αλγοριθμική δράση, δημιουργούν ένα περιβάλλον ευνοϊκό για τη διαδικασία αυτή που μπορεί να γίνει ανεξέλεγκτη. Η δυναμική της ομάδας και η εξάπλωση του διαδικτυακού περιεχομένου με όρους ίωσης (ακόμα και πανδημίας!) συμβάλλουν περισσότερο στην εξάπλωση του φαινομένου. Η αντιμετώπιση αυτού του όλου θέματος προϋποθέτει μία συντονισμένη προσπάθεια με συμμετοχή εξειδικευμένων επαγγελματιών του χώρου και των εταιρειών τεχνολογίας, με στόχο την ανάπτυξη ολοκληρωμένων λύσεων που θα δημιουργήσουν ένα πιο υγιές πλαίσιο δράσης εντός του διαδικτύου με τις απαραίτητες δικλείδες ασφαλείας, χωρίς όμως να περιορίζεται η ελευθερία του λόγου. Η περιήγηση στο δαιδαλώδες τοπίο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, απαιτεί βασική γνώση και κατανόηση των μηχανισμών αλληλεπίδρασης, κάτι που είναι ζωτικής σημασίας για τον περιορισμό των επιβλαβών επιπτώσεων διαφόρων ανησυχητικών φαινομένων, όπως η ανάπτυξη της ρητορικής μίσους .

3.4. Αλγόριθμοι μέσω κοινωνικής δικτύωσης και θάλαμοι ηχούς στην ενίσχυση της ρητορικής μίσους

Η ευρεία χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης έχει αλλάξει την ανθρώπινη συμπεριφορά και επικοινωνία, επιτρέποντας στιγμιαίες συνδέσεις και διάδοση πληροφοριών. Ωστόσο, οι αλγόριθμοι που στηρίζουν αυτές τις πλατφόρμες δεν είναι ουδέτερες οντότητες ,καθώς διαμορφώνουν ενεργά το περιεχόμενο που βλέπουν οι χρήστες με βάση διάφορους παράγοντες, όπως για παράδειγμα οι προτιμήσεις των χρηστών, δημογραφικές πληροφορίες, κλπ. Οι αλγόριθμοι των μέσων κοινωνικής δικτύωσης είναι πολύπλοκα μαθηματικά μοντέλα που έχουν σχεδιαστεί την επιμέλεια και την ιεράρχηση περιεχομένου. Αυτοί οι αλγόριθμοι λαμβάνουν υπόψη διάφορους παράγοντες, συμπεριλαμβανομένων της συμπεριφοράς των χρηστών, των μοτίβων αφοσίωσης και συνάφειας περιεχομένου. Καθώς οι χρήστες αλληλεπιδρούν με αναρτήσεις, μοιράζονται περιεχόμενο και ασχολούνται με συγκεκριμένα θέματα, οι αλγόριθμοι είναι έτσι φτιαγμένοι που μαθαίνουν και προσαρμόζονται. Πλατφόρμες,

όπως το Facebook, το X (πρώην Twitter) και το Instagram, χρησιμοποιούν αλγόριθμους μηχανικής εκμάθησης που αναλύουν συνεχώς τα δεδομένα των χρηστών για να προβλέψουν και να βελτιστοποιήσουν το περιεχόμενο που εμφανίζεται.

Οι θάλαμοι ηχούς, οι οποίοι θα αναλυθούν περαιτέρω στο επόμενο κεφάλαιο, είναι ψηφιακοί χώροι όπου τα άτομα εκτίθενται σε πληροφορίες που ευθυγραμμίζονται με τις υπάρχουσες πεποιθήσεις, προτιμήσεις και απόψεις τους, ενώ οι αντίθετες απόψεις συχνά φιλτράρονται. Οι αλγόριθμοι των μέσων κοινωνικής δικτύωσης έχουν κεντρικό ρόλο στη δημιουργία των θαλάμων ηχούς, ενισχύοντας τις υπάρχουσες προκαταλήψεις των χρηστών μέσω της ιεράρχησης του περιεχομένου. Η έρευνα του Pariser (2011) τόνισε την έννοια των «φυσαλίδων φίλτρου», όπου τα άτομα βρίσκονται εκτεθειμένα σε εξατομικευμένες πληροφορίες που ενισχύουν την προϋπάρχουσα κοσμοθεωρία τους. Αυτό το φαινόμενο είναι άμεσο αποτέλεσμα των αλγορίθμων που προσαρμόζουν το περιεχόμενο στις προτιμήσεις των χρηστών, απομονώνοντας τους, ίσως, από διαφορετικές οπτικές γωνίες και απόψεις.

Συνέπεια των θαλάμων ηχούς είναι η ρητορική μίσους, η οποία ορίζεται ως οποιαδήποτε επικοινωνία που κάνει διακρίσεις, στιγματίζει ή υποκινεί τη βία κατά των ατόμων ή ομάδων με βάση φυλετικά, θρησκευτικά και άλλα χαρακτηριστικά μπορεί να ευδοκιμήσει σε περιβάλλοντα όπου αποκλείονται συστηματικά οι αντίθετες φωνές.

Έχουν γίνει αρκετές μελέτες που τονίζουν τον ρόλο των αλγορίθμων των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στην δημιουργία θαλάμων ήχους που προωθούν την ρητορική μίσους (Smith, 2019, σσ. 298-318) Οι αλγόριθμοι, που έχουν σχεδιαστεί για να μεγιστοποιούν την αφοσίωση των χρηστών, δίνουν βάση και προτεραιότητα σε αμφιλεγόμενο περιεχόμενο, συμπεριλαμβανομένης και της ρητορικής μίσους, καθώς τείνει να δημιουργεί υψηλότερα επίπεδα αλληλεπίδρασης (Zhou et al., 2020)

Οι πλατφόρμες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης λαμβάνουν χώρα στην αφοσίωση των χρηστών, μετρώντας την επιτυχία μέσω μετρήσεων, όπως επισημάνσεις, «μου αρέσει», κοινοποιήσεις και σχόλια. Ενώ οι αλγόριθμοι έχουν σχεδιαστεί για να βελτιώνουν την εμπειρία των χρηστών, η έμφαση στις μετρήσεις αφοσίωσης μπορεί να δώσει κίνητρα για την προώθηση αμφιλεγόμενου και συναισθηματικά φορτισμένου περιεχομένου, όπως είναι και η ρητορική μίσους. Η σχέση μεταξύ των αλγορίθμων των μέσων και της ενίσχυσης της ρητορικής μίσους είναι ένα πολύπλευρο ζήτημα που απαιτεί συνεχή έρευνα, διάλογο και παρέμβαση για την

επίτευξη ισορροπίας μεταξύ των εξατομικευμένων εμπειριών των χρηστών και της πρόληψης της διάδοσης επιβλαβούς περιεχομένου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ECHOCHAMBERΣΤΑ ΜΕΣΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ

Στον τομέα της διάδοσης των πληροφοριών, ο μηχανισμός echo chamber ή ελλητιστί ο μηχανισμός του θαλάμου ηχούς, έχει αναδειχθεί ως ένα σημαντικό κοινωνικοπολιτισμικό φαινόμενο. Χαρακτηριζόμενοι από την ενίσχυση των προ-υπαρχουσών πεποιθήσεων και ιδεών μέσα σε κλειστές κοινότητες, οι θάλαμοι ηχούς διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στην διαμόρφωση των ατομικών προοπτικών και στον επηρεασμό του κοινού.

4.1. Ορισμός του μηχανισμού echo chamber

Οι θάλαμοι ηχούς αναφέρονται σε κλειστά συστήματα όπου τα άτομα εκτίθενται σε πληροφορίες που ευθυγραμμίζονται με τις υπάρχουσες πεποιθήσεις, προτιμήσεις ή ιδεολογίες τους. Με λίγα λόγια, τα άτομα βρίσκονται εκτεθειμένα κυρίως σε πληροφορίες που επικυρώνουν και ενισχύουν τις προκαταλήψεις τους, οδηγώντας σε πόλωση και διαστρεβλωμένη αντίληψη της πραγματικότητας. Ο Sunstein (2017) θεωρεί πως οι θάλαμοι ηχούς δεν είναι απλώς χώροι όπου συγκεντρώνονται άτομα με ομοϊδεάτες, αλλά είναι περιβάλλοντα όπου η έκθεση τους σε διαφορετικές προοπτικές είναι περιορισμένη ή εντελώς απύσχα. Οι θάλαμοι ηχούς μπορούν να θεωρηθούν ως βιωματική τμηματοποίηση, όπου τα άτομα κατοικούν σε χώρους πληροφοριών προσαρμοσμένους στις μοναδικές τους εμπειρίες και προοπτικές. Αυτή η κατάτμηση συμβάλλει στον κατακερματισμό του δημοσίου λόγου και στην απόκλιση των κοινών πραγματικοτήτων.

Οι θάλαμοι ηχούς συχνά χαρακτηρίζονται από τον μηχανισμό επιλεκτικής θέσης, όπου τα άτομα αναζητούν, καταναλώνουν και μοιράζονται πληροφορίες που επιβεβαιώνουν και αντιπροσωπεύουν τις ήδη υπάρχουσες πεποιθήσεις και συμπεριφορές τους, αποφεύγοντας διαφορετικές απόψεις. Αυτή η αυτοενισχυόμενη συμπεριφορά συμβάλλει στον σχηματισμό κλειστών πληροφοριών, περιορίζοντας την έκθεση σε διαφορετικές προοπτικές. Οι θάλαμοι ηχούς χαρακτηρίζονται από πλεονασμό πληροφοριών, όπου τα άτομα εκτίθενται σε μία επαναλαμβανόμενη ροή περιεχομένου. Αυτός ο πλεονασμός συμβάλλει στην εδραίωση των πεποιθήσεων, περιορίζοντας τη δυνατότητα για γνωστική ευελιξία και άνοιγμα σε εναλλακτικές απόψεις (Garret, 2009, σσ. 265-285)

Επιπλέον, οι Zollman & Bergstrom (2019) υποστηρίζουν ότι η επιλεκτική θέση δεν είναι μόνο μία συνειδητή επιλογή, αλλά μπορεί, επίσης, να επηρεαστεί από αλγόριθμους και εξατομικευμένα συστήματα παράδοσης περιεχομένου, διαμορφώνοντας το τοπίο πληροφοριών, στο οποίο εκτίθενται τα άτομα στο διαδίκτυο. Το γεγονός αυτό επιδεινώνει και ενισχύει ακόμα πιο πολύ το αποτέλεσμα του θαλάμου ηχούς με την βελτίωση του περιεχομένου, ώστε να ταιριάζει με τις υπάρχουσες προτιμήσεις των χρηστών.

Σύμφωνα, με τον Nickerson (1998, σσ. 175-220), ο μηχανισμός του θαλάμου ηχούς έγκειται στη γνωστική προκατάληψη επιβεβαίωσης, μία γνωστική τάση που ευνοεί τις πληροφορίες που επιβεβαιώνουν τις προϋπάρχουσες πεποιθήσεις κάποιου. Εντός των θαλάμων ηχούς, τα άτομα φιλτράρουν και ερμηνεύουν ασυνείδητα τις πληροφορίες με τρόπο τέτοιο που ενισχύει τις καθιερωμένες κοσμοθεωρίες τους, συμβάλλοντας σε ένα αλλόκοτο σύστημα πληροφοριών.

Η κοινωνική ομοφυλία, δηλαδή η τάση των ατόμων να συναναστρέφονται με άλλους ομοϊδεάτες, συμβάλλει σημαντικά στην διαμόρφωση και την διατήρηση των θαλάμων ηχούς. Οι Bond et al. (2012, σσ. 295-298) θεωρούν ότι οι άνθρωποι είναι πιο πιθανό να δημιουργήσουν σχέσεις με εκείνους που μοιράζονται παρόμοιες πεποιθήσεις, αξίες, ηθικές και στάσεις. Αυτή η τάση δημιουργεί κοινωνικά δίκτυα, όπου οι πληροφορίες κυκλοφορούν εντός των ομοιογενών ομάδων, ενισχύοντας τις υπάρχουσες απόψεις και περιορίζοντας την έκθεση σε διαφορετικές προοπτικές.

Η ενίσχυση της κοινωνικής ομοφυλίας στις διαδικτυακές πλατφόρμες, όπως σημειώνεται από τους Bakshy et al. (2015, σσ. 1130-1132), επιταχύνει παραπάνω το φαινόμενο των θαλάμων ηχούς. Οι προτάσεις αλγοριθμικοί περιεχομένου και οι αλγόριθμοι προτάσεων φίλων δίνουν συχνά προτεραιότητα σε συνδέσεις με παρόμοια ενδιαφέροντα, ενισχύοντας τους θαλάμους ηχούς στους ψηφιακούς χώρους. Οι θάλαμοι ηχούς συνδέονται εγγενώς με γνωστικές προκαταλήψεις που διαμορφώνουν την επεξεργασία και την ερμηνεία των πληροφοριών των χρηστών. Η μεροληψία επιβεβαίωσης, η τάση να ευνοούνται οι πληροφορίες που επιβεβαιώνουν τις προϋπάρχουσες πεποιθήσεις, συμβάλλει σημαντικά στο φαινόμενο του θαλάμου ηχούς (Nickerson, 1998, σσ. 175-220)

Επιπλέον, η ώθηση μεροληψίας, η εξάρτηση από την πρώτη πληροφορία που συναντάται, μπορεί να στερεοποιήσει πιο πολύ τους θαλάμους ηχούς, οδηγώντας τα άτομα σε συγκεκριμένες απόψεις και περιορίζοντας την προθυμία τους να εξετάσουν άλλες εναλλακτικές προοπτικές (Tversky & Kahneman, 1974, σσ. 1124-1131)

Συμπερασματικά, οι θάλαμοι ηχούς αντιπροσωπεύουν ένα περίπλοκο κοινωνικοπολιτισμικό φαινόμενο που διαμορφώνεται από την επιλεκτική έκθεση, την κοινωνική ομοφυλία και τις γνωστικές προκαταλήψεις. Οι επιπτώσεις των θαλάμων ηχούς στην διάδοση πληροφοριών, τον δημόσιο λόγο και την δημοκρατική συζήτηση υπογραμμίζουν την επείγουσα ανάγκη αντιμετώπισης του φαινομένου για να εξασφαλιστεί μία πιο ενημερωμένη και ανθεκτική κοινωνία.

4.2. Οι φυσαλίδες φίλτρου

Η έλευση των πλατφορμών των μέσων κοινωνικής δικτύωσης έχει φέρει επανάσταση στον τρόπο διάδοσης, κοινής χρήσης και κατανάλωσης των πληροφοριών. Ωστόσο, υπάρχει έντονη ανησυχία στην ψηφιακή εποχή με την εμφάνιση των φυσαλίδων φίλτρου, όπου οι χρήστες εκτίθενται κυρίως σε πληροφορίες που βασίζονται στις ήδη πεποιθήσεις και προτιμήσεις τους. Ο πολλαπλασιασμός των πλατφορμών έχει, αναμφισβήτητα, μεταμορφώσει τον τρόπο με τον οποίο τα άτομα έχουν πρόσβαση και αλληλεπιδρούν με τις πληροφορίες. Οι πλατφόρμες αυτές, που σκοπός του σχεδιασμού τους είναι η σύνδεση των χρηστών και η διευκόλυνση ανταλλαγής ιδεών, δημιούργησαν το φαινόμενο αυτό. Μία φυσαλίδα φίλτρου μπορεί να οριστεί ως ένα εξατομικευμένο σύστημα πληροφοριών, όπου τα άτομα εκτίθενται σε συγκεκριμένο περιεχόμενο.

Η έννοια των φυσαλίδων φίλτρου έγινε δημοφιλής από τον Eli Pariser (2012) στο βιβλίο του «*The Filter Bubble: What the Internet Is Hiding from You*». Ο Pariser υποστήριξε ότι οι διαδικτυακές πλατφόρμες, προσπαθούν να βελτιώσουν την εμπειρία των χρηστών, τις προτιμήσεις και τις προηγούμενες αλληλεπιδράσεις. Ενώ η πρόθεση είναι να παρέχεται στους χρήστες περιεχόμενο που σχετικό με τα ενδιαφέροντά τους, η ακούσια συνέπεια είναι η δημιουργία θαλάμων ηχούς όπου οι χρήστες απομονώνονται από διαφορετικές οπτικές γωνίες.

Οι ιστότοποι φιλτράρουν και επιλέγουν τις ειδήσεις και τα γεγονότα βάσει πληροφοριών που σχετίζονται από τον χρήστη, όπως το ιστορικό της περιήγησης και αναζήτησης πληροφοριών στο διαδίκτυο, δηλαδή οι ιστότοποι πιθανώς να παρουσιάζουν στον χρήστη θέματα και πληροφορίες σχετικές με προηγούμενες αναζητήσεις και δραστηριότητες. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι φυσαλίδες φίλτρου να απομονώνουν το άτομο από διαφορετικές απόψεις (Cisek & Krakovska, 2018)

Ο Bruns (2019) προσπαθεί να διαφοροποιήσει την έννοια των φυσαλίδων φίλτρου από την έννοια των θαλάμων ηχούς. Θεωρεί πως οι θάλαμοι ηχούς αντιστοιχούν σε

ένα περιβάλλον διαδικτυακό ή μη, όπου τα άτομα επικοινωνούν με άλλα μέλη της ομάδας και μοιράζονται ταυτόσημες ή ίδιες απόψεις, ενώ οι φυσαλίδες φίλτρου θωρακίζονται από την εισβολή άλλων διαφορετικών απόψεων και πεποιθήσεων.

Η αλγοριθμική εξατομίκευση βρίσκεται στον πυρήνα των φυσαλίδων φίλτρου. Οι πλατφόρμες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης χρησιμοποιούν εξελιγμένους αλγόριθμους που αναλύουν τα δεδομένα των χρηστών, συμπεριλαμβανομένων του ιστορικού της περιήγησης τους, των κλικ, των επισημάνσεων, των «μου αρέσει», και των κοινοποιήσεων, για να προβλέψουν και να προτείνουν περιεχόμενο. Οι αλγόριθμοι αυτοί έχουν ως στόχο να κρατήσουν την αφοσίωση του κοινού, δίνοντας πληροφορίες που θα τους προσελκύσουν και θα τραβήξουν την προσοχή του. Όμως, το μειονέκτημα είναι ότι η εξατομίκευση αυτή περιορίζει τις διαφορετικές απόψεις και φωνές (Bakshy et al., 2015, σσ. 1130-1132)

Σύμφωνα με τον Sunstein (2017), οι φυσαλίδες φίλτρου ενισχύονται από την επικράτηση περιεχομένου που δημιουργείται από τους χρήστες. Τα άτομα μοιράζονται και αναπαράγουν περιεχόμενο και πληροφορίες βάσει δικών τους πεποιθήσεων, δημιουργώντας έτσι έναν κύκλο μεροληψίας επιβεβαίωσης. Την ίδια στιγμή που οι χρήστες αλληλεπιδρούν με ομοϊδέατες, οι αλγόριθμοι μαθαίνουν και ενισχύουν τα μοτίβα αυτά, συμβάλλοντας στον σχηματισμό και την διατήρηση των φυσαλίδων φίλτρου. Οι φυσαλίδες φίλτρων συμβάλλουν στην διάβρωση μίας κοινής πραγματικότητας, κατακερματίζοντας το τοπίο των πληροφοριών. Καθώς τα άτομα υπάρχουν σε εξατομικευμένα συστήματα πληροφοριών, το κοινό έδαφος για κοινή κατανόηση μειώνεται, καθιστώντας δύσκολη την δημιουργία μίας βασικής γραμμής πραγματικών πληροφοριών που μπορεί να χρησιμεύσει ως βάση για ενημερωμένο δημόσιο λόγο.

Κατά τον ίδιο, η ομοιογένεια και η περιορισμένη ποικιλομορφία των φυσαλίδων φίλτρου συμβάλλουν στην πόλωση του διαδικτυακού λόγου. Οι χρήστες ενισχύουν τις πεποιθήσεις τους, καθώς προστατεύονται από αντεπίθεση ή εναλλακτικές προοπτικές. Αυτή η πόλωση έχει συνέπειες για την κοινωνική συνοχή και την ικανότητα του κοινού να συμμετέχει σε εποικοδομητικό διάλογο σε ιδεολογικές διαιρέσεις. Η πόλωση και η ομοιογένεια που ενισχύονται από τις φυσαλίδες φίλτρου, αποτελούν απειλή για τις δημοκρατικές διαδικασίες. Σε μία δημοκρατική κοινωνία, η ανταλλαγή διαφορετικών ιδεών και προοπτικών είναι ζωτικής σημασίας για την τεκμηριωμένη λήψη αποφάσεων. Οι φυσαλίδες φίλτρου περιορίζοντας την έκθεση σε διαφορετικές απόψεις, μπορούν να υπονομεύσουν το

δημοκρατικό ιδεώδες ενός αφοσιωμένου και ενημερωμένου πολίτη, προσθέτει ο Sunstein.

Οι φουσαλίδες φίλτρου στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αντιπροσωπεύουν ένα πολύπλοκο και εξελισσόμενο φαινόμενο που επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο τα άτομα αντιλαμβάνονται, καταναλώνουν και μεταδίδουν τις πληροφορίες.

4.3. Αλγοριθμική προκατάληψη και ο αντίκτυπός της στην επιμέλεια περιεχομένου

Η αλγοριθμική προκατάληψη στην επιμέλεια του περιεχομένου των μέσων κοινωνικής δικτύωσης έχει προκαλέσει μία ανησυχία στην ψηφιακή εποχή. Καθώς οι πλατφόρμες βασίζονται όλο και περισσότερο σε σύνθετους αλγόριθμους για να προσαρμόζουν το περιεχόμενο σε μεμονωμένους χρήστες προκύπτουν ερωτήματα σχετικά με την δικαιοσύνη και την ουδετερότητα αυτών των συστημάτων. Ωστόσο, η φαινομενικά ουδέτερη φύση αυτών των αλγορίθμων έχει τεθεί υπό έλεγχο, αποκαλύπτοντας εγγενείς προκαταλήψεις που διαμορφώνουν το περιεχόμενο που αντιμετωπίζουν οι χρήστες. Η αλγοριθμική μεροληψία αναφέρεται στη συστηματική και άδικη διάκριση στα αποτελέσματα που παράγονται από αλγόριθμους.

Η κατανόηση της προέλευσης της αλγοριθμικής μεροληψίας είναι απαραίτητη για την αντιμετώπιση του ζητήματος. Πολλές προκαταλήψεις πηγάζουν από τις ιστορικές ανισότητες που είναι ενσωματωμένες στην κοινωνία, καθώς οι αλγόριθμοι μαθαίνουν από μεροληπτικά ιστορικά δεδομένα. Έρευνα του Buolawini (2018) αποκάλυψε ότι οι αλγόριθμοι αναγνώρισης προσώπου εμφανίζουν σημαντική προκατάληψη, με κακή απόδοση σε πιο σκουρόχρωμα και γυναικεία πρόσωπα. Αυτό τονίζει τον τρόπο με τον οποίο οι προκαταλήψεις που υπάρχουν στα δεδομένα εκπαίδευσης συμβάλλουν άμεσα σε αλλόκοτα αποτελέσματα.

Η αλγοριθμική προκατάληψη ασκεί βαθιά επιρροή στις υπάρχουσες κοινωνικές, πολιτιστικές και οικονομικές προκαταλήψεις που υπάρχουν στην κοινωνία. Για παράδειγμα, η Sweeney (2013, σσ. 44-54) αποκάλυψε σε μία έρευνα πως οι διαφημίσεις του διαδικτύου όσο αναφορά θέσεις εργασίας έναντι υψηλής αμοιβής εμφανίζονται πιο συχνά σε χρήστες με ονόματα που σχετίζονται με εθνότητες του Καυκάσου. Αυτό όχι μόνο διαιωνίζει τις υπάρχουσες ανισότητες, αλλά εγείρει, επίσης, ηθικές ανησυχίες σχετικά με τον πιθανό αντίκτυπο που εισάγει διακρίσεις σε άτομα από περιθωριοποιημένες ομάδες.

Η βελτιστοποίηση για την εμπλοκή των χρηστών σε αλγοριθμική επιμέλεια περιεχομένου συμβάλλει ακούσια στον σχηματισμό των θαλάμων ηχούς και στην πόλωση απόψεων. Οι χρήστες είναι πιο πιθανό να συναντήσουν περιεχόμενο που ευθυγραμμίζεται με τις υπάρχουσες απόψεις τους, ενισχύοντας τις πεποιθήσεις τους και περιορίζοντας την έκθεση σε διαφορετικές προοπτικές (Pariser, 2011) Αυτό το φαινόμενο εγείρει ερωτήματα σχετικά με τον ρόλο που παίζουν οι αλγόριθμοι στη διαμόρφωση του δημόσιου λόγου και τις πιθανές συνέπειες για την κοινωνική συνοχή.

Οι προσπάθειες για τη δημιουργία αλγοριθμικής λογοδοσίας έχουν αποκτήσει δυναμική, με τους μελετητές και τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής να ζητούν μεγαλύτερη διαφάνεια, δικαιοσύνη και έλεγχο των χρηστών (Διακόπουλος, 2016, σσ. 700-727)

ΜΕΡΟΣ Β

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο παρουσιάζεται η μεθοδολογία της έρευνας. Το θέμα της έρευνας εστιάζει στην διερεύνηση του αν και σε ποιο βαθμό διαπιστώνεται η αναπαραγωγή της ρητορικής μίσους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, ειδικότερα στο Twitter (νυν X) με ποιόν τρόπο πλαισιώνεται και αν επηρεάζει τις αντιλήψεις και τις συμπεριφορές των χρηστών.

Η επιλογή της συγκεκριμένης πλατφόρμας έγινε καθώς διαθέτει μία τεράστια βάση χρηστών παγκοσμίως, είναι το ψηφιακό μέσο που χρησιμοποιείται κυρίως στην πολιτική και την πολιτική επικοινωνία, καθώς παρέχει δεδομένα σε πραγματικό χρόνο τα οποία μάλιστα διατίθενται δημόσια προς τους ερευνητές, μέσω ειδικών εφαρμογών (API).

Η παρούσα έρευνα εξετάζει στο πλαίσιο της εμπόλεμης κατάσταση που κυριαρχεί στο χώρο της Μέσης Ανατολής και κυρίως εστιάζει στην χρονική περίοδο της ανάφλεξης μεταξύ Παλαιστινίων της Γάζας και του Ισραήλ που πυροδοτήθηκε από την απαγωγή 200 Ισραηλινών από εξτρεμιστές της Χαμάς σε κατασκηνωτικό Ισραηλινό χώρο, ως αντίποινα, όπως οι ίδιοι οι πολεμιστές της Χαμάς ανέφεραν, στην συνεχιζόμενη καταπίεση των Παλαιστινίων από τους Ισραηλινούς. (Ναυτεμπορική, 2024, <https://www.naftemporiki.gr/kosmos/1523289/evdominta-exi-chronia-israilino-palaistiniakon-sygkroyseon-choris-orato-telos/>) Το γεγονός της απαγωγής μικρών παιδιών και πολιτών του Ισραήλ έφερε τις δύο χώρες αντιμέτωπες και τη διεθνή κοινότητα να καταβάλει απεγνωσμένες προσπάθειες για την κατάπαυση του πυρός μεταξύ Χαμάς- Ισραήλ. (ΤΑ ΝΕΑ, 2024, <https://www.tanea.gr/2023/11/28/world/israil-deka-minon-o-mikroteros-omiros-tis-xamas-i-tyxi-ton-dyo-aderfon-me-ta-kokkina-mallia/>)

5.1. Σκοπός και ερευνητικοί στόχοι

Σκοπός της έρευνας είναι να προσδιοριστεί αν και σε ποιο βαθμό τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, και πιο συγκεκριμένα το X (πρώην Twitter), αναπαράγουν ρητορική μίσους όσον αφορά την πολεμική σύγκρουση που βρισκόταν σε εξέλιξη μεταξύ Χαμάς- Ισραήλ μετά την απαγωγή διακοσίων Ισραηλινών πολιτών από τις 7 Οκτωβρίου 2023 έως και τις 29 Φεβρουαρίου 2024. Οι στόχοι της έρευνας είναι:

- να κατανοηθεί αν παράγεται και αναπαράγεται η ρητορική μίσους στην πλατφόρμα του X,
- πως γίνεται η πλαισίωση της ρητορικής μίσους,
- τι αντίκτυπο έχει στην στάση των χρηστών και γενικότερα, στον πραγματικό κόσμο και όχι μόνο στο ψηφιακό περιβάλλον.

5.2. Διαδικασία έρευνας

Το χρονικό πλαίσιο που έχει καθοριστεί είναι από την έναρξη της σύγκρουσης που έλαβε χώρα στις 7 Οκτωβρίου 2023 έως και τις 29 Φεβρουαρίου 2024. Η περίοδος αυτή επιλέχθηκε καθώς μεσολαβούν κρίσιμα γεγονότα, όπως:

- το ξέσπασμα του πολέμου, μεταξύ Γάζας και Ισραήλ,
- η απαγωγή των Ισραηλινών από την τρομοκρατική οργάνωση της Χαμάς,
- πολεμικές συγκρούσεις μεταξύ των Ισραηλινών και του Παλαιστινιακού λαού.

Η μονάδα μέτρησης που χρησιμοποιείται είναι το tweet. Η αναζήτηση έγινε με τα hashtag (#):

#ΧΑΜΑΣ,

#ΓΑΖΑ,

#ΙΣΡΑΗΛ, με κεφαλαία και ελληνικά.

Έχουν δημιουργηθεί πίνακες σε excel με την καταγραφή των αναρτήσεων (tweets), προκειμένου να διερευνηθεί, αν τα παραγόμενα tweets περιέχουν, και σε ποιο βαθμό, παραγωγή και αναπαραγωγή ρητορικής μίσους.

Η έρευνα διεξάγεται τον μήνα Οκτώβριο του 2023, όπου γίνεται η έναρξη της σύγκρουσης Χαμάς- Ισραήλ. Πιο συγκεκριμένα, η έρευνα ξεκινάει από τις 7 Οκτωβρίου 2023 για το συγκεκριμένο μήνα. Είναι η ημερομηνία, όπου τα ξημερώματα της 7ης Οκτωβρίου, κατά το εβραϊκό Σάββατο και κατά τη διάρκεια της εβραϊκής γιορτής του Σιμχάτ Τορά, ομοβροντία ρουκετών εξαπολύθηκε εναντίον του Ισραήλ από τη Γάζα. Εκατοντάδες μαχητές της Χαμάς διείσδυσαν από θαλάσσης, ξηράς και αέρος, αιφνιδιάζοντας τους Ισραηλινούς στρατιώτες (ΑΠΕ-ΜΠΕ, 2023, <https://www.amna.gr/home/article/773737/Oi-basikes-imerominies-meta-tin-epithesitis-Chamas-sto-Israil-stis-7-Oktobriou>) Όπως αναφέρει το Αθηναϊκό-Μακεδονικό Πρακτορείο Ειδήσεων (2023):

«έσπειραν τον τρόμο στις μικρές πόλεις Σντερότ και Οφάκιμ καθώς και στα περίχωρα της Ασκελόν, σφαγιάζοντας άνδρες, γυναίκες, παιδιά και ηλικιωμένους. Πάνω από 1.400 άνθρωποι σκοτώθηκαν, στην πλειονότητά τους άμαχοι που πυροβολήθηκαν, πυρπολήθηκαν ζωντανοί ή κατακρεουργήθηκαν, μεταξύ των οποίων 270 άτομα που συμμετείχαν σε ρέιβ πάρτι, σύμφωνα με τις ισραηλινές αρχές. Σύμφωνα με την ίδια πηγή, πάνω από 240 άνθρωποι, συμπεριλαμβανομένων ξένων υπηκόων, συνελήφθησαν όμηροι και μεταφέρθηκαν στη Γάζα. Τέτοια «βαρβαρότητα έχουμε να δούμε από το Ολοκαύτωμα», δήλωσε στις 11 Οκτωβρίου ο πρωθυπουργός Μπενιαμίν Νετανιάχου, που υποσχέθηκε να «αφανίσει» τη Χαμάς, που χαρακτηρίζεται τρομοκρατική οργάνωση από τις ΗΠΑ, την ΕΕ και το Ισραήλ».

Για τον Νοέμβριο ξεκινάει από 1 έως και 30 και ούτω καθεξής μέχρι και τον Φεβρουάριο. Για την διεξαγωγή των αποτελεσμάτων έχουν δημιουργηθεί γραφήματα που προκύπτουν από τους πίνακες excel με την καταγραφή των δεδομένων. Γίνεται:

- η ανάλυση των δεδομένων,
- η συσχέτιση και
- η σύγκρισή τους.

Αναλύεται:

- ο τρόπος που πλαισιώνεται η ρητορική μίσους
- με βάση τα θέματα (θεματική ανάλυση περιεχομένου των αναρτήσεων) που καλύπτουν οι αναρτήσεις τον εκάστοτε μήνα.

Στη συνέχεια παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας με βάση τα ευρήματα που προέκυψαν ή εντοπίστηκαν από την ανάλυση του δείγματος.

5.3.Μεθοδολογικοίπεριορισμοί της έρευνας

Ο βασικός μεθοδολογικός περιορισμός έγκειται στο γεγονός ότι η άντληση του δείγματος προκύπτει από μεταδεδομένα (#hashtag), τα οποία παράγονται από accounts, λογαριασμούς δηλαδή χρηστών, οι οποίοι πιθανόν να έχουν άμεση εμπλοκή με τις διεξαγόμενες πολεμικές συγκρούσεις. Σε ένα τέτοιο περιβάλλον ενδεχομένως να υπάρχει αυξημένη πιθανότητα τα παραγόμενα tweets που αναρτώνται με τους μηχανισμούς του echo chamber να αναπαράγονται ακόμη και από τα επιτελεία των εμπλεκόμενων.

Επίσης λόγω της κρισιμότητας της κατάστασης, αυτό μπορεί να οδηγήσει ακόμη και σε παραγωγή και αναπαραγωγή fake news, προκειμένου να δομηθεί-κατασκευαστεί

μια εικόνα θυματοποίησης, ώστε να κυριαρχήσει ένα κύμα παγκόσμιας συμπάθειας και αποδοχής πιθανών μη συμβατών από τις διεθνείς συνθήκες πρακτικών (Σταυρόπουλος, Α., 2018, σσ. 57-92)

Ακόμη όμως και αυτό να ισχύει, η διαδικασία αυτή διαχέεται στο σύνολο του δείγματος και δεν επηρεάζει την καταγραφή και ανάλυσή του.

Είναι αναγκαίο επίσης να τονιστεί ότι σύμφωνα με πρόσφατες έρευνες αναφορικά με το twitter το 57% των αναρτήσεων είναι bots. Επιπρόσθετα, σε κάθε έρευνα υπάρχουν περιορισμοί που δεν επιτρέπουν την ανίχνευση και συλλογή των δεδομένων σε όλο το εύρος τους. Στην περίπτωση της ψηφιακής πλατφόρμας X(Twitter) λόγω της προστασίας δεδομένων δημιουργούνται εμπόδια πρόσβασης για την ποιοτική έρευνα. Το απόρρητο και η δεοντολογία είναι παράμετροι που μπορούν να αποκλείσουν την δυνατότητα στον ερευνητή να εισέλθει στα ψηφιακά μονοπάτια και κατά συνέπεια να μην του επιτρέπουν να συγκεντρώσει ένα σύνολο δεδομένων για ανάλυση. Σύμφωνα με την κοινή πρακτική στις πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης, από την οποία δεν αποτελεί εξαίρεση το X, οι ηθικοί προβληματισμοί σχετικά με το απόρρητο και τη συναίνεση των χρηστών είναι μια βασική παράμετρος που δεν μπορεί να παρακαμφθεί. Ο επιφορτισμένος με την έρευνα οφείλει να ακολουθεί αυστηρά τις οδηγίες για να διασφαλίσει ότι οι μέθοδοι συλλογής δεδομένων και οι τεχνικές ανάλυσης δεν είναι αντίθετες με την πολιτική πνευματικών δικαιωμάτων και του απόρρητου των χρηστών.

Οι αλγόριθμοι του X για την επιμέλεια, τον συντονισμό και τη διάδοση περιεχομένου είναι αποκλειστικοί και συχνά αδιαφανείς. (Pariser, 2011) Ο ερευνητής αντιμετωπίζει, ενδεχομένως, προκλήσεις στην κατανόηση του τρόπου λειτουργίας αυτών των αλγορίθμων, γεγονός που επηρεάζει, με την σειρά του, την ικανότητα του ερευνητή να καταλάβει και να ερμηνεύσει τα δεδομένα με ακρίβεια.

Ένα άλλο ζήτημα είναι πως η βάση των χρηστών του X ίσως να μην είναι αντιπροσωπευτική του ευρύτερου πληθυσμού, οδηγώντας στη μεροληψία του δείγματος. Αυτό σημαίνει πως μπορεί να παραμορφωθούν τα ευρήματα της ποιοτικής έρευνας που διεξάγονται στην πλατφόρμα του X, περιορίζοντας την γενίκευση των αποτελεσμάτων. Επιπλέον, το X ενημερώνει συχνά τις δυνατότητες, την διεπαφή και τις πολιτικές του, γεγονός που μπορεί να επηρεάσει την δυναμική των αλληλεπιδράσεων των χρηστών και τη δημιουργία περιεχομένου. Ο ερευνητής πρέπει να συνυπολογίσει τις αλλαγές αυτές και τον πιθανό αντίκτυπο της στα ευρήματα της έρευνας. Το X χρησιμοποιεί πολιτικές εποπτείας περιεχομένου για την ρύθμιση

αυτού, που δημιουργείται από τους χρήστες, συμπεριλαμβανομένης της αφαίρεσης επιβλαβούς ή ακατάλληλου υλικού. Αυτή η συγκράτηση μπορεί να επηρεάσει τη διαθεσιμότητα και την προσβασιμότητα ορισμένων τύπων δεδομένων για ποιοτική ανάλυση. Το ίδιο ισχύει και για την περίπτωση της συγκεκριμένης έρευνας αναφορικά με την ρητορική μίσους.

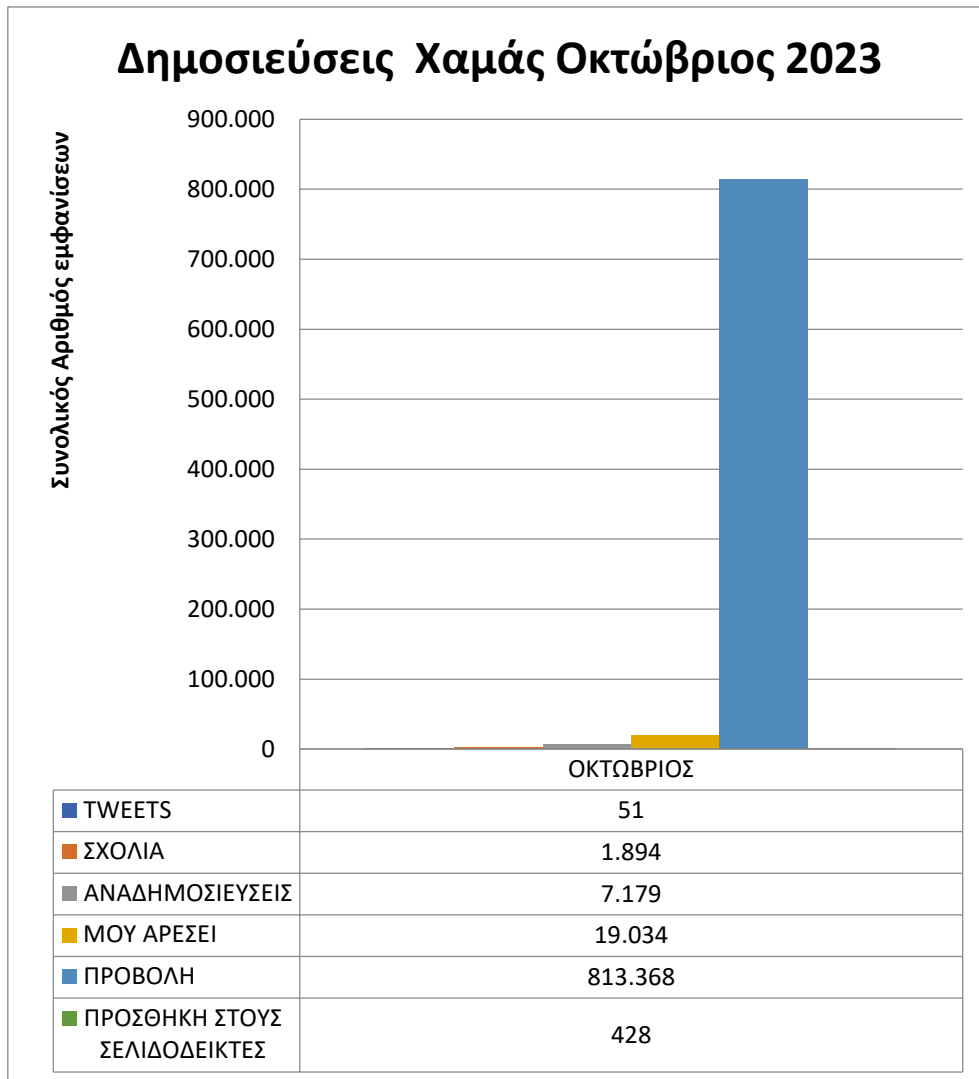
Το X χρησιμοποιείται από μία διαφορετική παγκόσμια βάση χρηστών, που μιλούν διάφορες γλώσσες και αντιπροσωπεύουν διάφορους πολιτισμούς. Όπως αναφέρθηκε και στο θεωρητικό μέρος της πτυχιακής εργασίας, τα γλωσσικά εμπόδια και οι πολιτισμικές αποχρώσεις ενδέχεται να θέσουν προκλήσεις για τον ερευνητή που διεξάγει ποιοτική έρευνα σε διαφορετικά γλωσσικά και πολιτισμικά πλαίσια.

Η ποιοτική έρευνα στο X απαιτεί χρόνο και προσπάθεια για την συλλογή δεδομένων, την κωδικοποίηση και ανάλυση, ιδιαίτερα λόγω του τεράστιου όγκου περιεχομένου που παράγεται καθημερινά στην πλατφόρμα.

6. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

6.1. Η Ανάλυση των Γραφημάτων

#ΧΑΜΑΣ

Πίνακας 1 Οκτώβριος 2023, Χαμάς

Το γράφημα του Οκτωβρίου αναφορικά με την Χαμάς παραθέτει τα εξής στοιχεία: Συνολικά 51 tweets δημοσιεύτηκαν από την αρχή του πολέμου μέχρι το τέλος του μήνα αυτού και περιείχαν ή αναπαρήγαγαν ρητορική μίσους.

Η θεματολογία των tweets για τον μήνα αυτό εστιάζει στα ακόλουθα θέματα:

- **καταδίκες συγκεκριμένων ενεργειών ή πολιτικών από διάφορους παράγοντες που εμπλέκονται στη σύγκρουση, όπως η Χαμάς, το Ισραήλ και η Τουρκία και συγκεκριμένα πολιτικά πρόσωπα,**

- **κατηγορίες σε διεθνείς οργανισμούς, όπως τα Ηνωμένα Έθνη αναφορικά με τον χειρισμό του πολέμου και**
- **επικρίσεις με κοινή χρήση ειδήσεων που σχετίζονται με διπλωματικές προσπάθειες, ψηφίσματα ή γεγονότα που συμβαίνουν εντός της εμπόλεμης ζώνης.**

Η ρητορική μίσους σε αυτή την περίπτωση χρησιμοποιεί επιλεκτική πλαισίωση. Αυτό σημαίνει πως ορισμένα γεγονότα ή περιστατικά καταγράφονται κατά επιλογή, ενώ κάποια άλλα εσκεμμένα παραλείπονται ή υποβαθμίζονται. Αυτού του είδους η επιλεκτική προβολή έχει ως στόχο την ενίσχυση των προ υπαρχουσών πεποιθήσεων και προκαταλήψεων, δίνοντας έμφαση μόνο στις αρνητικές ενέργειες μίας ομάδας, αγνοώντας τις ενέργειες κάποιας άλλης.

Για παράδειγμα, οι αναρτήσεις αναδεικνύουν και τονίζουν περιπτώσεις βίας που διαπράττονται από τη μία πλευρά (σε αυτή την περίπτωση από την πλευρά της Χαμάς), αμελώντας την αναφορά στο ιστορικό πλαίσιο και υπόβαθρο που δυνητικά αποτελεί την αιτία εκδήλωσης τέτοιων ενεργειών.

Η ρητορική μίσους περιλαμβάνει την προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας με χρήση υποτιμητικών γλωσσικών όρων και στερεοτύπων που έχουν στόχο την υποτίμηση κάποιων ατόμων, ενισχύοντας την επιθετικότητα και τη βία εναντίον τους και διαιωνίζοντας ένα φαύλο κύκλο εχθρότητας και αντιπαλότητας.

Η συγκεκριμένη αρνητική ρητορική χρησιμοποιεί στερεότυπα και αρνητικές γενικεύσεις, προκειμένου να δυσφημίσει ολόκληρους πληθυσμούς με άλλοθι πράξεις και συμπεριφορές μειοψηφιών. Στην ίδια κατεύθυνση γίνεται επίκληση στο συναίσθημα με σκοπό τη δημιουργία φόβου, θυμού ή οργής στους χρήστες, ώστε να τους ωθήσουν σε ανάλογες αντικοινωνικές συμπεριφορές με βασικό εργαλείο έκφρασης τις ύβρεις και τις προσβολές, όπως επίσης και της χρήσης εικόνας και βίντεο ανάλογου περιεχόμενου για να ενισχύσουν την όλη στάση τους.

Η παραπληροφόρηση είναι ακόμη μία τροφοδοτική οδός της ρητορική μίσους που χρησιμοποιείται για να κατασκευάσει την πραγματικότητα και να δημιουργήσει προκαταλήψεις. Δημιουργείται με αυτό τον τρόπο ένα πλαίσιο ψευδών ή ημι-αληθών πληροφοριών, επιλεκτικής επεξεργασίας εικόνων και βίντεο ή ακόμα και κατασκευής γεγονότων που ταιριάζουν στη συγκεκριμένη ατζέντα πληροφοριών.

Είναι ενδεικτικό ως εικόνα για το συνολικό επίπεδο συμπεριφοράς των χρηστών στο Χ σχετικά με το συγκεκριμένο θέμα ανάλυσης. Η ανάλυση της συχνότητας και του

χρόνου των αναρτήσεων δίνει πληροφορίες αναφορικά με τις συνήθειες δημοσίευσης, τη συνέπεια και τη στρατηγική αφοσίωσης του κοινού.

Τα σχόλια (1.894) αναφέρονται στον συνολικό αριθμό σχολίων που καταγράφηκαν σε αναρτήσεις ή περιεχόμενα που εκφράζουν τη ρητορική μίσους. Τονίζουν μάλιστα έναν βαθμό αφοσίωσης, σε πλατφόρμες όπου οι χρήστες αλληλεπιδρούν με το περιεχόμενο, εκφράζουν σκέψεις, απόψεις και σχολιάζουν με βάση την αρχική δημοσίευση που προβάλλεται.

Από την εξέταση των tweets διαφαίνεται ότι ο αριθμός των σχολίων συνδέεται με το ενδιαφέρον για το περιεχόμενο των αναρτήσεων σε διάφορες συζητήσεις ή συνομιλίες, που είχαν σαν έναυσμα κάποια άλλα σχόλια ή μία αρχική τοποθέτηση.

Οι αναδημοσιεύσεις (7.179) δείχνουν πόσες φορές αναπαράχθηκε και κοινοποιήθηκε ένα tweet από τους χρήστες στην συγκεκριμένη πλατφόρμα. Είναι προφανές ότι οι αναδημοσιεύσεις γίνονται επειδή οι χρήστες βρίσκουν τα περιεχόμενα των αναρτήσεων πολύτιμα ή ενδιαφέροντα και για αυτό το υιοθετούν και το αναπαράγουν ώστε να το κοινοποιήσουν στους δικούς τους ακολούθους. Αποτελεί μέτρο της virality (δημοφιλίας) των αναρτήσεων και των περιεχομένων τους και της προσέγγισής τους πέρα από το αρχικό κοινό. Οι υψηλότεροι αριθμοί αναδημοσιεύσεων δηλώνουν ότι το περιεχόμενο των αναρτήσεων είχε μεγάλη απήχηση στο κοινό και δυνατότητα για περαιτέρω έκθεση. Επίσης, υπάρχει το ενδεχόμενο πολιτικής σκοπιμότητας σε αυτόν τον τρόπο λειτουργίας. Αυτό σημαίνει ότι μπορεί να υπάρχει πρόθεση να διαδοθεί ένα μήνυμα ή μία ιδέα με σκοπό την απόκτηση πολιτικής ή άλλου είδους επιρροής, εκμεταλλευόμενοι τις δομές των echo chambers και την επιθυμία για μεγαλύτερη αναπαραγωγή αυτών των μηνυμάτων.

Οι επισημάνσεις «μου αρέσει» (19.034) καταγράφουν την ικανοποίηση και αποδοχή των χρηστών, που με αυτό τον τρόπο υπογραμμίζουν την εκτίμησή τους ή την έγκρισή τους σχετικά με κάποιο συγκεκριμένο περιεχόμενο δημοσίευσης που έχει προβληθεί, κάνοντας κλικ στο κουμπί «like». Η επιλογή αυτή αποτελεί κοινό χαρακτηριστικό σε διάφορες πλατφόρμες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Το υψηλό ποσοστό των «likes» υποδηλώνει ότι τα περιεχόμενα των αναρτήσεων έχουν γίνει αποδεκτά από το κοινό, έχοντας απήχηση στα ενδιαφέροντα ή τις προτιμήσεις τους. Επιπλέον τα «likes» αποτελούν μέτρο δημοτικότητας και ικανοποίησης των χρηστών.

Ο αριθμός των συνολικών προβολών των συγκεκριμένων σχολίων μέσα στον Οκτώβριο, με αναφορά στη Χαμάς ανέρχεται στις 813.368. Η συγκεκριμένη μέτρηση

είναι ζωτικής σημασίας για την αξιολόγηση της προσέγγισης των χρηστών και της προβολής των περιεχομένων των αναρτήσεων. Ο υψηλός αριθμός προβολών δείχνει ότι τα περιεχόμενα των tweets έχουν προσελκύσει μεγάλο ποσοστό των χρηστών. Η αναφορά στις συνολικές προβολές είναι μία βασική μέτρηση σχετικά με την αξιολόγηση της συνολικής απόδοσης και το αντίκτυπο των περιεχομένων.

Η προσθήκη στους σελιδοδείκτες (428) σημαίνει ότι οι χρήστες έχουν αποθηκεύσει τις αναρτήσεις για μελλοντική αναφορά ή εύκολη πρόσβαση. Η πρακτική αυτή εκφράζει πως το περιεχόμενο των αναρτήσεων είναι ελκυστικό για τους χρήστες. Πολύ περισσότερο, αυτή η παράμετρος απεικονίζει τη μακροπρόθεσμη αφοσίωση και το ενδιαφέρον για παρόμοιες αναρτήσεις, καθώς διαφαίνεται η τάση των χρηστών να επισκεφθούν ξανά τον ιστότοπο που προβάλλει αυτό το περιεχόμενο. Παράλληλα, καταδεικνύει πιθανότατα τη χρησιμότητα ή τη συνάφεια των αναρτήσεων σύμφωνα με τις ανάγκες, τις προτιμήσεις και τα ενδιαφέροντα του κοινού.

Η ανάλυση της συσχέτισης των δεδομένων του γραφήματος έχει σκοπό να διευκρινίσει τις σχέσεις μεταξύ των tweets και των υπόλοιπων στοιχείων (σχόλια, αναδημοσιεύσεις, likes, προβολές, σελιδοδείκτες).

Τα tweets χρησιμεύουν ως ανεξάρτητη μεταβλητή στην ανάλυση, αντιπροσωπεύοντας τα περιεχόμενα των αναρτήσεων των χρηστών. Κάθε tweet υπολογίζεται σαν μία μονάδα μέτρησης για την εμπλοκή και την αλληλεπίδραση. Τα σχόλια αντιπροσωπεύουν μία μορφή εξαρτημένης μεταβλητής, που είναι ενδεικτική της δέσμευσης με τα tweets. Αντιπροσωπεύουν ευθεία αλληλεπίδραση και συζήτηση που έρχεται σαν απάντηση του κοινού στα περιεχόμενα των δημοσιεύσεων. Οι αναδημοσιεύσεις (retweets) αποτελούν μία άλλη εξαρτημένη μεταβλητή και αναφέρονται στον βαθμό με τον οποίο κάποιο σχόλιο διαμοιράζονται μέσα στην πλατφόρμα ξανά και ξανά. Οι επισημάνσεις «μου αρέσει» αντιπροσωπεύουν την έγκριση και τη συνάφεια των χρηστών ως προς το περιεχόμενο των αναρτήσεων. Δείχνουν τη θετικότητα και την εκτίμηση των tweets από τους χρήστες. Οι προβολές είναι μία μεταβλητή που δηλώνει τη συνολική έκθεση των tweets στο κοινό. Εκφράζουν την εμβέλεια και την ορατότητα των περιεχομένων των αναρτήσεων στην πλατφόρμα του X.

Οι σελιδοδείκτες θεωρούνται ως μία πρόσθετη εξαρτημένη μεταβλητή, που δείχνουν κατά πόσο το συγκεκριμένο περιεχόμενο είναι χρήσιμο και ενδιαφέρον για έναν χρήστη, καθώς δηλώνει την επιθυμία του να εμπλακεί με κάποιο τρόπο μελλοντικά με την ίδια ανάρτηση.

Η συσχέτιση αυτή υποδεικνύει πως όσο αυξάνεται ο αριθμός των αναρτήσεων (tweets), αυξάνεται και το επίπεδο αφοσίωσης, προβολής και αξίας των περιεχομένων των αναρτήσεων. Η συσχέτιση μεταξύ των tweets και των μετρήσεων αφοσίωσης (σχόλια, αναδημοσιεύσεις, «μου αρέσει») δείχνει πως η στρατηγική περιεχομένου των χρηστών αλληλοεπιδρά αποτελεσματικά και ενισχύει το κοινό.

Η σχέση μεταξύ των tweets και των προβολών εκφράζει δείχνει την αποδοχή του περιεχομένου από την πλευρά του κοινού και συμβάλλει στη βελτίωση της προβολής και της έκθεσης εντός της πλατφόρμας.

Η σχέση μεταξύ των αναρτήσεων και των σελιδοδεικτών αντιπροσωπεύει το βαθμό που το περιεχόμενο κρίνεται χρηστικό και ενδιαφέρον για μελλοντική αναφορά από το κοινό.

Οι 51 αναρτήσεις που περιλαμβάνουν ρητορική μίσους δημιουργούν σημαντικό όγκο περιεχομένου, προσφέροντας υλικό για αφοσίωση και αλληλεπίδραση. Τα 1.894 σχόλια υποδηλώνουν άμεση δέσμευση και αλληλεπίδραση. Οι αριθμοί αυτοί υποδηλώνουν ένα ισχυρό επίπεδο αφοσίωσης και τονίζουν το γεγονός ότι οι αναρτήσεις του κοινού δίνουν απαντήσεις που ενθαρρύνουν τις συζητήσεις μεταξύ των χρηστών. Το σύνολο των αναδημοσιεύσεων των αναρτήσεων που φτάνει τις 7.179 φορές, αποδεικνύοντας το υψηλό ποσοστό απήχησης και ενίσχυσης μεταξύ του κοινού. Με 19.034 likes, τα tweets των χρηστών έχουν αποσπάσει σημαντική θετική αποδοχή και εκτίμηση από το κοινό.

Το σύνολο των 813.368 προβολών των αναρτήσεων, φανερώνουν τη σημαντική απήχηση και ορατότητα μεταξύ των χρηστών της πλατφόρμας.

Η προσθήκη στους σελιδοδείκτες, αν και συγκριτικά χαμηλότερη από τις άλλες μετρήσεις (428), δείχνει ότι οι αναρτήσεις των χρηστών θεωρούνται πολύτιμες από ένα μέρος του κοινού.

Η σύγκριση εκφράζει διαφορετικό βαθμό αφοσίωσης και αντίδρασης σε διαφορετικές μετρήσεις. Ενώ τα σχόλια και οι αναδημοσιεύσεις δείχνουν ενεργή δέσμευση και διάδοση, τα likes και οι προβολές εκφράζουν τη συνολική θετική αποδοχή και προβολή εντός της πλατφόρμας του X.

Οι σελιδοδείκτες, αν και σχετικά χαμηλότεροι σε αριθμό, υποδηλώνουν ένα μέρος του κοινού που βρίσκει το περιεχόμενο των αναρτήσεων σημαντικό και με μακροπρόθεσμη αξία, πέρα από τις μετρήσεις άμεσης αφοσίωσης, όπως τα σχόλια και οι επισημάνσεις «μου αρέσει».

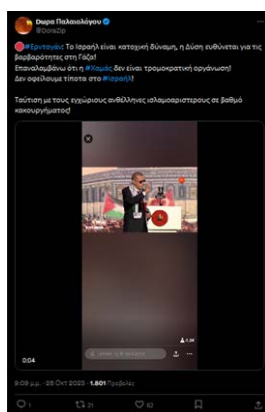
Η ρητορική μίσους μέσα από αυτές τις 51 αναρτήσεις εκδηλώνεται με πολλούς τρόπους, όπως με φωτογραφίες, βίντεο, συνθήματα κατά της Χαμάς, όπου υποκινούν τους χρήστες να ταχθούν εναντίον της.

Εικόνα 1 Ανάρτηση-αναφορά στην κυβέρνηση σχετικά με τη Χαμάς
<https://twitter.com/ioannisekolovos/status/1715988218221588666>

Αυτή η ανάρτηση υπαινίσσεται και αποπειράται να συνδέσει άμεσα την πολιτική της κυβέρνησης με την στήριξη της συγκεκριμένης οργάνωσης, υποκινώντας το μίσος και τις προκαταλήψεις κατά της κυβέρνησης και των Παλαιστινίων. Συνδυάζοντας τις ενέργειες της κυβέρνησης με την διευκόλυνση των δραστηριοτήτων που έχουν σχέση με την Χαμάς, ενθαρρύνονται αρνητικές αντιλήψεις και καλλιεργείται η εχθρότητα προς τους Παλαιστίνιους και τα άτομα που συνδέονται με την κυβέρνηση.

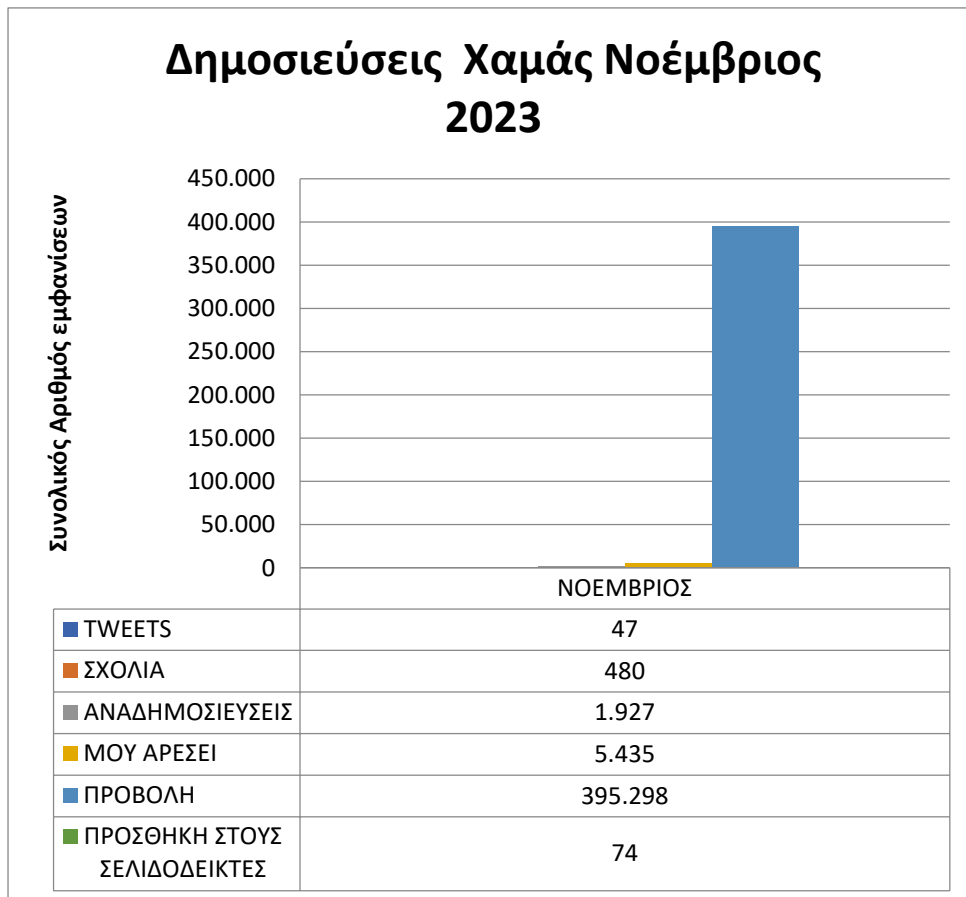
Υπάρχουν πολιτικά πρόσωπα, όπως ο Ερντογάν, με κριτική στο δημόσιο λόγο, η οποία συνοδεύεται από προσβλητική γλώσσα και αόριστες γενικεύσεις, που παραπέμπουν σε ρητορική μίσους.

Η στάση του Ταγίπ Ερντογάν εναντίον του Ισραήλ με τρόπο αντιπαράθεσης και ομιλία που εκφράζει μίσος, συμβάλλει στην προώθηση εχθρότητας και προκατάληψης των ατόμων που συνδέονται με τον Ερντογάν ή το Ισραήλ.

Το σύνολο των 51 δεδομένων περιλαμβάνει διάφορους τύπους αναρτήσεων στην πλατφόρμα του X, συμπεριλαμβανομένων εικόνων, βίντεο και αναρτήσεων με μορφή κειμένου, δίνοντας έμφαση στην εμπόλεμη κατάσταση που επικρατεί μεταξύ Γάζας-Ισραήλ.

Πίνακας 2 Νοέμβριος 2023, Χαμάς

Το γράφημα του Νοεμβρίου αναφορικά με την Χαμάς παραθέτει τα εξής στοιχεία: Τα tweets που αναρτήθηκαν από τη 1 Νοεμβρίου 2023 έως και 30 Νοεμβρίου 2023 υιοθετώντας ρητορική μίσους είναι συνολικά 47. Οι χρήστες φαίνεται να έχουν σημαντική παρουσία στο X με ικανοποιητικό αριθμό tweets (47), σχολίων (480),

αναδημοσιεύσεων (1.927), «μου αρέσει» (5.435), προβολών (395.298) και προσθήκης στους σελιδοδείκτες (74).

Ο μεγάλος αριθμός σχολίων και επισημάνσεων «μου αρέσει» υποδηλώνει πως τα περιεχόμενα των αναρτήσεων είναι ελκυστικά, έχοντας καλή απήχηση στο κοινό.

Ο σημαντικός αριθμός των αναδημοσιεύσεων εκφράζει πως το περιεχόμενο των αναρτήσεων κοινοποιούνται ευρέως, προσεγγίζοντας ένα μεγαλύτερο κοινό πέρα από τους άμεσους ακόλουθους των χρηστών.

Ο αριθμός των προβολών βοηθάει περισσότερο την ορατότητα και την απήχηση των χρηστών στο X. Οι σελιδοδείκτες δηλώνουν ότι το περιεχόμενο κάποιων αναρτήσεων κρίνεται ως σημαντικό και ενδιαφέρον από έναν αριθμό χρηστών και φαίνεται ένα επίπεδο επιρροής πάνω τους.

Ο υψηλός αριθμός των tweets (47) με προσβλητικό περιεχόμενο καταδεικνύει ένα κοινό δραστήριο στην πλατφόρμα που παράγει και αναπαράγει ανάλογο περιεχόμενο με μεγάλους ρυθμούς.

Ο σημαντικός αριθμός των σχολίων (480) δηλώνει πως τα περιεχόμενα των αναρτήσεων των χρηστών αποτελούν αφορμή για συζητήσεις(chat) μεταξύ του κοινού.

Η σχέση μεταξύ των tweets και των σχολίων, υποδεικνύει ότι όσο περισσότερες αναρτήσεις δημοσιεύονται, τόσο μεγαλύτερη αφοσίωση εισπράττουν από το κοινό.

Τα Likes φτάνουν συνολικά τα 5.435, γεγονός που δείχνει τη δημοτικότητα και τη θετική αποδοχή των αναρτήσεων. Οι χρήστες υποστηρίζουν ενεργά όσα μοιράζονται στο σύνολό τους.

Υπάρχει συσχετισμός μεταξύ των tweets, των likes και των σχολίων, καθώς τα περιεχόμενα των tweets που θεωρούνται πιο «ελκυστικά» είναι αυτά με τα περισσότερα likes και σχόλια.

Οι αναδημοσιεύσεις, που φτάνουν σχεδόν τις 2.000, παρουσιάζουν πως οι αναρτήσεις έχουν καλή απήχηση στο κοινό με αποτέλεσμα να διαμοιράζονται τα περιεχόμενα. Τα περιεχόμενα που κοινοποιούνται ευρέως συνήθως προσελκύουν και περισσότερες προβολές από ένα ευρύτερο κοινό.

Το σύνολο των προβολών (395.298) υποδηλώνει ότι οι αναρτήσεις προσεγγίζουν ένα μεγάλο κοινό και έχουν σημαντική προβολή στην πλατφόρμα του X. Ο αριθμός των σελιδοδεικτών (74) δείχνει πως είναι αρκετοί οι χρήστες που βρίσκουν τις συγκεκριμένες αναρτήσεις πολύτιμες, ώστε να τις χρησιμοποιήσουν για μετέπειτα αναφορά ή κατανάλωση.

Γενικά, υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ της ανεξάρτητης μεταβλητής (tweets) και των υπόλοιπων ανεξάρτητων μεταβλητών. Αυτό δείχνει πως οι χρήστες χρησιμοποιούν αποτελεσματικά το συγκεκριμένο μέσο κοινωνικής δικτύωσης, ακόμα και μέσα από αναρτήσεις που εκφράζουν, παράγουν και αναπαράγουν μίσος.

Οι επισημάνσεις «μου αρέσει» εκδηλώνουν την έγκριση και την εκτίμηση των χρηστών για τις αναρτήσεις, ενώ οι αναδημοσιεύσεις δηλώνουν επιπλέον ικανοποίηση και δυνατότητα κοινής χρήσης.

Η σύγκριση του συνόλου των «μου αρέσει» με τις αναδημοσιεύσεις επιτρέπει την αξιολόγηση της δημοτικότητας του περιεχομένου. Επίσης, η αναλογία αυτή αποκαλύπτει εάν τα περιεχόμενα των αναρτήσεων αναδημοσιεύονται σύμφωνα με τις προτιμήσεις των χρηστών σε σχέση με τη διάδοση περιεχομένων.

Οι προβολές, όπως έχει προαναφερθεί, αντιπροσωπεύουν τη συνολική αποδοχή των αναρτήσεων των χρηστών, ενώ οι σελιδοδείκτες αντιπροσωπεύουν τη μακροπρόθεσμη αξία και συνάφεια για τους χρήστες. Η αναλογία των σελιδοδεικτών προς τις προβολές ποσοτικοποιεί τη χρησιμότητα ή την αξία των περιεχομένων των αναρτήσεων, αφού το κοινό προσθέτει σελιδοδείκτες σε πληροφορίες που θα καταναλώσει και στο μέλλον.

Παρακάτω, παρουσιάζονται συνοπτικά αναρτήσεις που αποτελούν παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο η γλώσσα μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να διαιωνίσει αρνητικά στερεότυπα, να ενθαρρύνει την εχθρικότητα μεταξύ ομάδων ή να περιθωριοποιήσει κάποιες συγκεκριμένες κοινότητες. Η χρήση της γλώσσας σε μία τέτοια κατεύθυνση ενισχύει τη ρητορική μίσους, υποθάλλοντας τους κοινωνικούς διαχωρισμούς.

Τα θέματα των συγκεκριμένων tweets περιλαμβάνουν:

- **ένα σύνολο εικόνων, βίντεο, αναρτήσεων ακόμη και σάτιρας, που σχετίζονται με τις ενέργειες της Χαμάς και τα επακόλουθά της,**
- **αναρτήσεις βίντεο και εικόνων για την ευαισθητοποίηση ή την επισήμανση συγκεκριμένων περιστατικών, ιδιαίτερα αυτά που σχετίζονται με τη Χαμάς και το Ισραήλ (επιθέσεις, αποκεφαλισμοί)**
- **ανθρωπιστικές ανησυχίες σχετικά με τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τις επιθέσεις και την αμαύρωση των νεκρών**
- **αναρτήσεις ενάντια στη Χαμάς, επικρίσεις στη Χαμάς αναφορικά με ενέργειες, πολιτικές και συγκρούσεις,**

- **στοχοποίηση πολιτικών και θεσμικών προσώπων και φορέων, όπως του Ισραηλινού και Έλληνα Πρωθυπουργού, καθώς επίσης, της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των ΗΠΑ.**

Η κοινή χρήση βίντεο και εικόνων μαζί με κείμενο υποδηλώνει τη στρατηγική τακτική των πολυμέσων για τη μετάδοση των μηνυμάτων και τις αντιδράσεις του κοινού.

Με βάση τις παραπάνω πληροφορίες και τη θεωρία πλαισίωσης, η ρητορική μίσους μπορεί να περιχαρακωθεί με διάφορους τρόπους.

Η ρητορική μίσους χαρακτηρίζει ορισμένες ομάδες ή άτομα, όπως η Χαμάς ή άλλες πολιτικές προσωπικότητες ως επικίνδυνες και ως απειλή για την κοινωνία, δικαιολογώντας με αυτόν τον τρόπο τη σκληρή κριτική και τη βία εναντίον τους, αναφερόμενοι σε περιπτώσεις βίας ή παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που αποδίδονται στη Χαμάς.

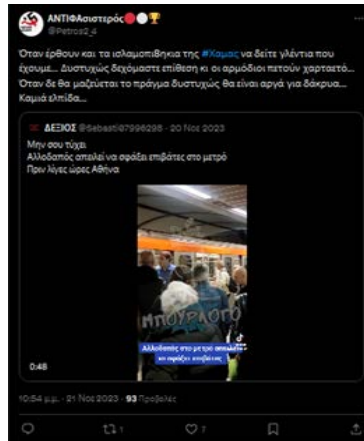
Η ρητορική μίσους βάζει σε συγκεκριμένο πλαίσιο ορισμένες ομάδες ή άτομα, χαρακτηρίζοντας τους ως υπεύθυνους για κοινωνικά προβλήματα και συγκρούσεις. Γίνεται επιλεκτική παρουσίαση πληροφοριών και ειδήσεων για την υποστήριξη της στάσης των χρηστών. Κάποια από τα posts αναλύονται παρακάτω:

Εικόνα 3 Ανάρτηση, επιστροφή βιασμένων γυναικών

<https://twitter.com/noikokyricious/status/1726592774999523386>

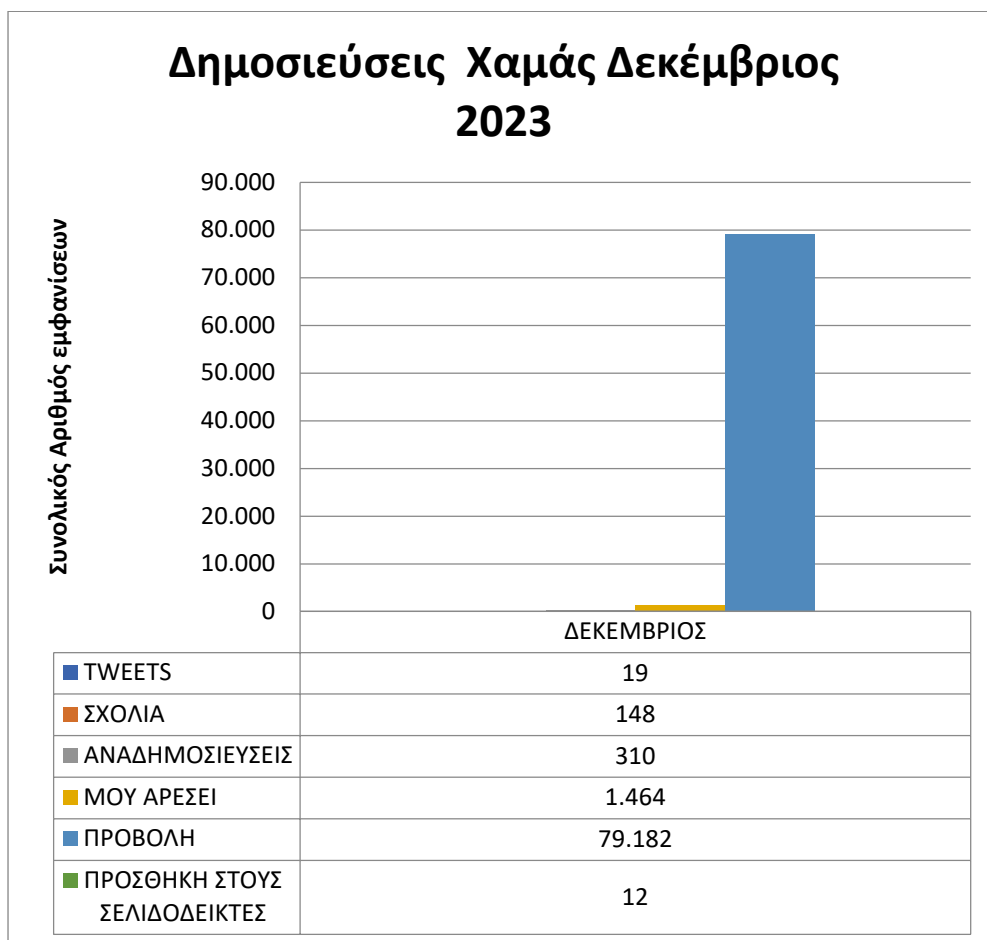
Καθώς η ανάδειξη περιπτώσεων φυλετικής δολοφονίας- εθνοκάθαρσης και σύλησης των νεκρών είναι ζωτικής σημασίας για την ευαισθητοποίηση και την αντιμετώπισή τους, πλαισιώνοντας το ζήτημα με τρόπο που αποδίδει συλλογική ενοχή (Χαμάς) ή θύμα (Ισραήλ), προωθεί το μίσος και τη βία προς τη Χαμάς αναφορικά με τις ενέργειες που πράττουν.

Εικόνα 4 Ανάρτηση, αλλοδαπός απειλεί επιβάτες στο κέντρο της Αθήνας

<https://twitter.com/sahouraxo/status/1726604117299404938>

Αυτή η ανάρτηση παρουσιάζει έναν αλλοδαπό ως απειλή για τη δημόσια ασφάλεια, ενισχύοντας τις ξενοφοβικές συμπεριφορές ή προκαταλήψεις προς μετανάστες ή άτομα διαφορετικής καταγωγής, συμβάλλοντας με αυτόν τον τρόπο στην περιθωριοποίηση, τις διακρίσεις ή τη βία κατά των ευάλωτων ομάδων ή ατόμων.

Πίνακας 3 Γράφημα, Δεκέμβριος 2023, Χαμάς

Στον Πίνακα 3, καταγράφονται οι 19 συνολικές αναρτήσεις ρητορική μίσους εντός Δεκεμβρίου του 2023, 148 σχόλια και 310 αναδημοσιεύσεις, ενώ τα likes έφτασαν περίπου τα 1.500 και οι προβολές τους πάνω από τις 79.000. Τέλος είχαμε και 12 προσθήκες σε σελιδοδείκτες.

Η εικόνα αυτή μας ωθεί στο συμπέρασμα ότι οι χρήστες παρουσιάζονται αρκετά δραστήριοι, με σημαντικό αριθμό tweets, σχολίων, αναδημοσιεύσεων, likes, προβολών και σελιδοδεικτών. Οι μετρήσεις αφοσίωσης, δηλαδή οι εξαρτημένες μεταβλητές υποδηλώνουν ότι τα περιεχόμενα των αναρτήσεων έχουν καλή απήχηση στη συνολική τους εικόνα, υπογραμμίζοντας ένα επίπεδο δημοτικότητας και αφοσίωσης στην πλατφόρμα του X.

Αν εξεταστεί η σχέση μεταξύ της ανεξάρτητης μεταβλητής (tweets) και των υπόλοιπων εξαρτημένων μεταβλητών, γίνεται φανερό ότι περισσότερες αναρτήσεις δημιουργούν μεγαλύτερο ποσοστό αφοσίωσης και για το λόγο αυτό μεγαλύτερο πλήθος σχολίων.

Τα περιεχόμενα των αναρτήσεων με μεγάλη απήχηση παρουσιάζουν πιο συχνές κοινοποιήσεις από τους χρήστες, με αποτέλεσμα μεγαλύτερο αριθμό αναδημοσιεύσεων. Δεν προκαλεί εντύπωση ότι οι δημοφιλείς αναρτήσεις μοιράζονται συχνά στα δίκτυα των χρηστών, αυξάνοντας την εύρος ανάγνωσης και την προβολή τους.

Επίσης, ο αριθμός των προβολών και ο αριθμός σελιδοδεικτών, αν και μειωμένος συγκριτικά με τις άλλες περιπτώσεις, έχουν θετική συσχέτιση. Αντίστροφα ο μεγάλος αριθμός προβολών είναι δυνατό να επηρεάσει τους χρήστες και να θεωρήσουν ελκυστικό κάποιο περιεχόμενο, ακριβώς λόγω του αριθμού προβολών, της δημοτικότητας που παρουσιάζει και κάποιοι από αυτούς να το προσθέσουν σε σελιδοδείκτες για μελλοντική αναφορά. Ωστόσο, αυτό δεν σημαίνει ότι όλες οι αναρτήσεις που δημοσιεύονται σελιδοδείκτες, παρουσιάζουν κάτι που οδηγεί σε λιγότερο ισχυρή συσχέτιση σε σύγκριση με άλλες μετρήσεις.

Συνολικά, αυτοί οι συσχετισμοί δείχνουν πως οι μετρήσεις αφοσίωσης, όπως σχόλια, επισημάνσεις «μου αρέσει», αναδημοσιεύσεις και σελιδοδείκτες τείνουν να αυξάνονται με το επίπεδο δραστηριότητας των χρηστών (tweets) και τη συνολική προβολή των αναρτήσεων (προβολές). Με βάση αυτό, οι αναρτήσεις έχουν καλή απήχηση στο κοινό τους, καταλήγοντας σε αλληλεπίδραση και ευρεία κοινή χρήση στο συγκεκριμένο κοινωνικό μέσο ενημέρωσης.

Οι χρήστες έχουν δημοσιεύσει συγκεντρωτικά 19 tweets που παράγουν ρητορική μίσους, τα οποία έχουν δεχθεί στο σύνολό τους 148 σχόλια. Αυτό δείχνει ένα σχετικά υψηλό επίπεδο αφοσίωσης, υποδηλώνοντας ότι τα περιεχόμενα των αναρτήσεων είναι προκλητικά, οδηγώντας σε περισσότερες συζητήσεις μεταξύ του κοινού.

Υπάρχει μία διαφορά μεταξύ των likes (1.464) και των αναδημοσιεύσεων (310). Αυτό υποδηλώνει πως οι αναρτήσεις των χρηστών λαμβάνουν μέτρια θετικά σχόλια και έγκριση μέσω των likes, δεν κοινοποιούνται τόσο συχνά από άλλους χρήστες. Ίσως οι συγκεκριμένες αναρτήσεις να αφορούν κάποια άτομα σε προσωπικό επίπεδο εκφράζοντας τη στάση τους μέσω των likes, αλλά να μην θεωρούνται σχετικές σε ένα μεγαλύτερο κοινό.

Οι αναρτήσεις έχουν συγκεντρώσει 79.182 προβολές, δείχνοντας ένα καλό επίπεδο ορατότητας και απήχησης. Ωστόσο, ο αριθμός των σελιδοδεικτών είναι σχετικά χαμηλός φτάνοντας 12. Αυτό δείχνει πως ενώ το περιεχόμενο προβάλλεται από σημαντικό αριθμό χρηστών, δεν θεωρείται ιδιαίτερα σημαντικό, ώστε να αποθηκευτεί για μελλοντική χρήση από το μεγαλύτερο μέρος του κοινού.

Με βάση την παραπάνω ανάλυση, προκύπτει πως οι αναρτήσεις των χρηστών για τον μήνα Δεκέμβριο δημιουργεί ένα μέτριο επίπεδο αφοσίωσης και ενδιαφέροντος του κοινού, δίνοντας βάση στα σχόλια και στα likes συγκριτικά με τις αναδημοσιεύσεις και τους σελιδοδείκτες. Αυτό, ενδεχομένως, δηλώνει πως οι συγκεκριμένες αναρτήσεις προκαλούν περισσότερο συζήτηση και αλληλεπίδραση παρά κοινή χρήση.

Τα θέματα που παρουσιάζονται στις συγκεκριμένες αναρτήσεις αφορούν:

- **παρεμπόδιση ανθρωπιστικής βοήθειας στη Γάζα,**
- **εκτελέσεις και βομβαρδισμοί,**
- **χειρισμός υποθέσεων που σχετίζονται με την ομοφυλία,**
- **χρήση και στρατολόγηση παιδιών για τη Τζιχάντ,**
- **κατηγορίες και επικρίσεις,**
- **κατηγορίες για παραπληροφόρηση**

Η πλαισίωση της ρητορικής μίσους παρουσιάζεται με διάφορους τρόπους και μορφές. Οι αναρτήσεις εστιάζουν σε αρνητικές απεικονίσεις της Χαμάς, που περιστρέφονται γύρω από καταγγελίες για διαφθορά και τρομοκρατία έως και παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η ανταπόκριση του κοινού ποικίλλει, εκφράζοντας

κάποιοι χρήστες οργή και θυμό για τη Χαμάς, ενώ άλλοι ίσως αμφισβητούν την αξιοπιστία των ισχυρισμών.

Η πλαισίωση της ρητορικής μίσους γίνεται με βάση την επιλεκτική αναπαράσταση, δηλαδή αντιπροσωπεύει επιλεκτικά περιστατικά και γεγονότα όπου φαίνεται η Χαμάς να εμπλέκεται σε βίαια γεγονότα, όπως κλοπές και τρομοκρατία, χωρίς να παρουσιάζεται η πλήρης εικόνα της κατάστασης από όλες τις εκφάνσεις και τις πλευρές. Δίνεται έμφαση σε αρνητικά χαρακτηριστικά και ενέργειες, ο έλεγχος και η κατήχηση. Η ρητορική μίσους τείνει να απανθρωποιεί συγκεκριμένες ομάδες ή άτομα, παρουσιάζοντάς τα ως απειλή. Για παράδειγμα, οι περιγραφές της Χαμάς που καίει ένα κορίτσι ζωντανό ή η εμπλοκή αυτής σε εκτελέσεις συμβάλλουν σε απανθρωπιστικές (Freier, P.) καταγραφές, δικαιολογώντας την αρνητική στάση απέναντί τους. Οι ισχυρισμοί για τη συμμετοχή της Χαμάς σε διάφορες μορφές βίας διαμορφώνουν αρνητικά στερεότυπα που ταυτίζουν και κατασκευάζουν την εικόνα των Παλαιστινίων γενικά ως βίαιου και επικίνδυνου λαού, παρόλο που οι δυνάμεις που μάχονται τον εξτρεμισμό της Χαμάς διαχωρίζουν τον Παλαιστινιακό λαό από τις φρικαλεότητες της. Σε αυτό το πλαίσιο μερικές από τις πιο χαρακτηριστικές αναρτήσεις στο χρονικό πλαίσιο του Δεκεμβρίου είναι οι εξής:

Εικόνα 5 Τούνελ τρομοκρατίας της Χαμάς

<https://twitter.com/IsraelinGreece/status/1739942958453948531>

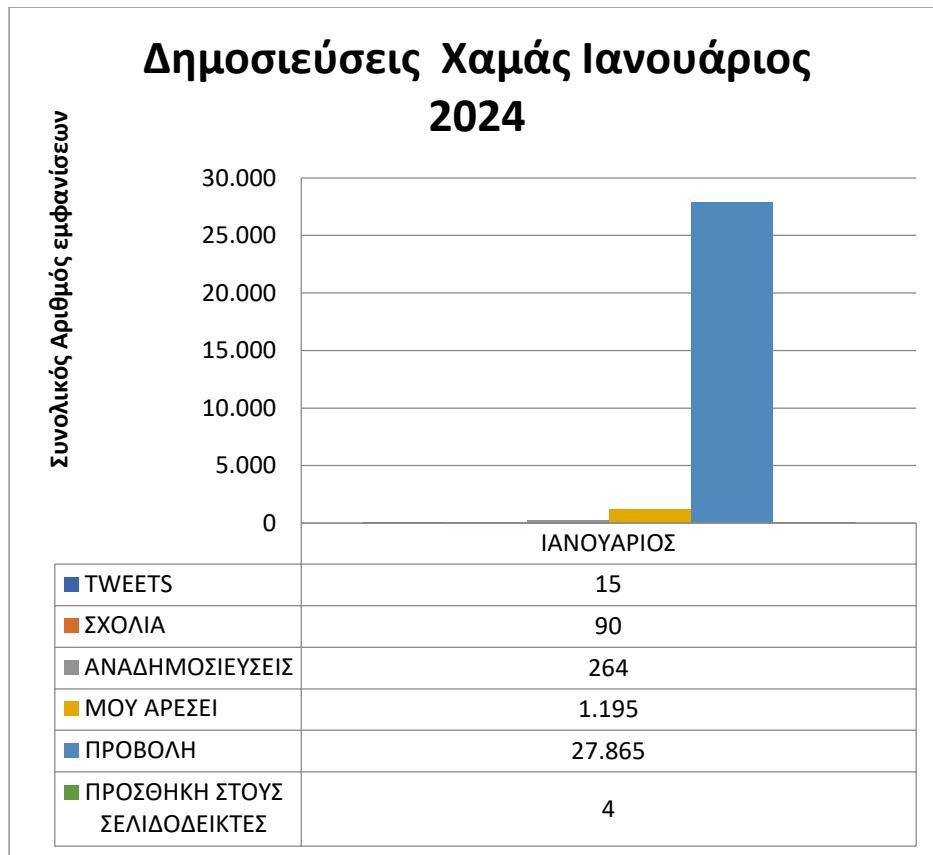

Εικόνα 6 Η Χαμάς εμποδίζει την ανθρωπιστική βοήθεια στη Γάζα
<https://twitter.com/IsraelinGreece/status/1740423578213040444>

Εικόνα 7 Έλεγχος διοικητικών υπαλλήλων της UNRWA από τη Χαμάς
<https://twitter.com/IsraelinGreece/status/1740013802203103480>

«Η Χαμάς κλέβει ανθρωπιστική βοήθεια», οι ισχυρισμοί για τρομοκρατικές σήραγγες και ότι η Χαμάς ελέγχει το διοικητικό προσωπικό της UNRWA, προσδίδουν στη Χαμάς αρνητικό πρόσημο, συμβάλλοντας στην ενίσχυση της επιχειρηματολογίας των ΗΠΑ της Ε.Ε. και του Ισραήλ ότι πρόκειται για αδίστακτη τρομοκρατική οργάνωση και όχι απελευθερωτικό στρατό αναδεικνύοντας την εικόνα τρομοκρατών που δεν διστάζουν να εκτελούν εν ψυχρώ άμαχο πληθυσμό και να επιχαιρούν γι' αυτό. Οι αναρτήσεις αυτές από λογαριασμούς που δεν έχουν πιστοποίηση στο Χ(πρώηνtwitter)μπορούν να θεωρηθούν ότι αναπαράγουν προπαγάνδα και παραπληροφόρηση, προκειμένου να ενισχύσουν την εικόνα της αδίστακτης απάνθρωπης τρομοκρατικής οργάνωσης, όπως ισχυρίζονται οι δυτικές δυνάμεις.

Πίνακας 4 Ιανουάριος 2024, Χαμάς

Οι χρήστες έχουν δημιουργήσει συνολικά 15 αναρτήσεις που παράγουν τη ρητορική μίσους εντός της περιόδου που παρατηρήθηκε, δηλαδή από 1 Ιανουαρίου 2024 έως και 31 Ιανουαρίου 2024.

Ο αριθμός των σχολίων που έλαβαν οι συγκεκριμένες αναρτήσεις φτάνουν 90, δείχνοντας μία σημαντική μέτρηση αφοσίωσης και αλληλεπίδρασης γύρω από τα περιεχόμενα αυτών.

Οι αναδημοσιεύσεις ξεπερνούν τις 250, υποδηλώνοντας ότι τα tweets θεωρούνται σημαντικά από άλλους χρήστες που επιλέγουν να τα μοιραστούν με δικούς τους ακόλουθους.

Το κοινό εκφράζει την εκτίμησή του με 1.195 likes, σημειώνοντας την έγκρισή του ή τη σύμφωνη γνώμη του με τα περιεχόμενα των αναρτήσεων.

Οι προβολές των αναρτήσεων στο άθροισμά τους φτάνουν κοντά τις 28.000, περιλαμβάνοντας την αλληλεπίδραση όσο και την παθητική κατανάλωση.

Η προσθήκη στους σελιδοδείκτες φτάνει τις 4 φορές, δείχνοντας πως κάποιοι από τους χρήστες έδειξαν ενδιαφέρον για κάποιες από τις αναρτήσεις προκειμένου να τις αξιοποιήσουν για μελλοντική αναφορά ή κατανάλωση.

Οι χρήστες έχουν δημοσιεύσει 15 αναρτήσεις με περιεχόμενα μίσους. Με 90 σχόλια που έλαβαν οι αναρτήσεις αυτές φαίνεται το επίπεδο αφοσίωσης. Όσο πιο πολλά tweets αναρτιούνται, τόσο πιο μεγάλη είναι η αλληλεπίδραση του κοινού, με αποτέλεσμα μεγαλύτερο αριθμό σχολίων.

Τα tweets των χρηστών έχουν αναδημοσιευτεί 264 φορές. Υπάρχει μία θετική συσχέτιση μεταξύ του συνόλου των tweets και των αναδημοσιεύσεων, δείχνοντας ότι οι περισσότερες αναρτήσεις αυξάνουν τις πιθανότητες κοινής χρήσης.

Το κοινό έχει κάνει 1.195 επισημάνσεις «μου αρέσει». Υπάρχει συσχέτιση μεταξύ των tweets και των likes, αφού όπως προαναφέρθηκε, όσο πιο μεγάλος είναι ο όγκος των αναρτήσεων, τόσο μεγαλύτερη είναι και η έκθεση σε αναρτήσεις άλλων, οδηγώντας με τη σειρά σε περισσότερα likes.

Οι αναρτήσεις έχουν προβληθεί 27.865 φορές. Περισσότερες αναρτήσεις οδηγούν σε περισσότερες ευκαιρίες για έκθεση και προβολή.

Οι χρήστες έχουν προσθέσει στους σελιδοδείκτες συνολικά 4 tweets. Θα μπορούσε να υπάρχει συσχέτιση μεταξύ του αριθμού των αναρτήσεων και των σελιδοδεικτών, υποδεικνύοντας ότι τα περισσότερα περιεχόμενα αναρτήσεων ευνοούν για την εύρεση των tweets που αξίζει να προστεθούν στους σελιδοδείκτες.

Συγκριτικά, ο αριθμός των tweets, των σχολίων, των αναδημοσιεύσεων, των επισημάνσεων «μου αρέσει», των προβολών και των σελιδοδεικτών δείχνουν διαφορετικές πτυχές αφοσίωσης και αλληλεπίδρασης στην πλατφόρμα. Ενώ τα tweets και τα σχόλια έχουν άμεση αλληλεπίδραση, οι αναδημοσιεύσεις και τα likes έχουν μία έμμεση δέσμευση και εκτίμηση από άλλους χρήστες. Οι προβολές δείχνουν τη συνολική προσέγγιση και την έκθεση των αναρτήσεων του κοινού, ενώ οι σελιδοδείκτες εκφράζουν το προσωπικό ενδιαφέρον για συγκεκριμένες αναρτήσεις.

Πιο αναλυτικά, τα θέματα που καλύπτονται με βάση τα περιεχόμενα των αναρτήσεων είναι τα παρακάτω:

- **επικρίσεις στη Χαμάς,**
- **αναρτήσεις που απεικονίζουν βίαιες ενέργειες της Χαμάς,**
- **εκπαίδευση παιδιών στη βία και την τρομοκρατία,**
- **αναφορές σε πολιτικά πρόσωπα, όπως τον Νετανιάχου,**
- **επικρίσεις σε πολιτικά κινήματα και κόμματα, όπως το ΚΚΕ,**
- **επικρίσεις σε Ευρωπαϊκή Ένωση**

Η πλαισίωση της ρητορικής μίσους γίνεται με ποικίλους τρόπους, όπως κείμενα, φωτογραφίες και βίντεο, που απεικονίζουν συχνά σκηνές ή γεγονότα που συνδέονται με τον πόλεμο. Τα θέματα που υπάρχουν στο σύνολο των αναρτήσεων περιλαμβάνουν έντονες επικρίσεις για την Χαμάς και τις ενέργειές της, συγκρίσεις μεταξύ ιστορικών προσώπων, καταγγελίες για βία και αδικήματα από διάφορα κόμματα και εκφράσεις πολιτικής ή ιδεολογικής στάσης. Επιπλέον, κάποιες από τις αναρτήσεις εμφανίζουν υβριστική ή υποτιμητική γλώσσα, με στόχο συγκεκριμένα άτομα, ομάδες ή πολιτικές ιδεολογίες.

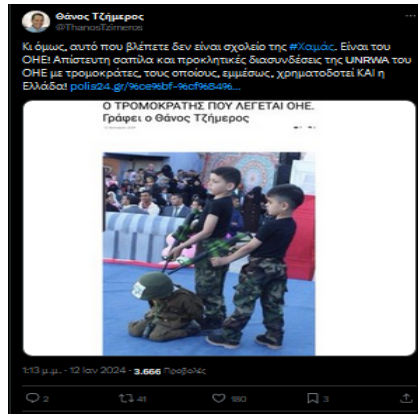
Η ρητορική μίσους εκδηλώνεται σε αυτές τις αναρτήσεις μέσω διαφορετικών μορφών και πτυχών από accounts τα οποία λειτουργούν και σε αυτήν την περίπτωση υπό το καθεστώς της καταγγελτικής ανωνυμίας. Πιο αναλυτικά:

Εικόνα 8 Παλαιότερη φωτογραφία από την εποχή του Ολοκαυτώματος

https://twitter.com/vel_theGreek/status/1751221947344544082

Η σύγκριση μεταξύ της Χαμάς, και ιστορικών προσώπων από τα ανώνυμα accounts, με τον Χίτλερ, με την χρήση προκλητικής ρητορικής τακτικής προπαγάνδα εν καιρώ πολέμου, αποπειράται να ταυτίσει τη δράση της Ισλαμιστικής Φονταμενταλιστικής Οργάνωσης, που δε διστάζει να στρατολογήσει ακόμη και ανήλικα παιδιά (εικόνα 9), με τον Ναζισμό και το Ολοκαύτωμα. Τέτοιες αναλογίες θεωρούνται ως ένα ικανό μέσο για την δυσφήμιση και κατασκευή αρνητικής εικόνας της συγκεκριμένης Οργάνωσης επικαλούμενη έντονα αρνητικά συναισθήματα και αρνητικές ταυτίσεις με όσους υποστηρίζουν τη δράση τους.

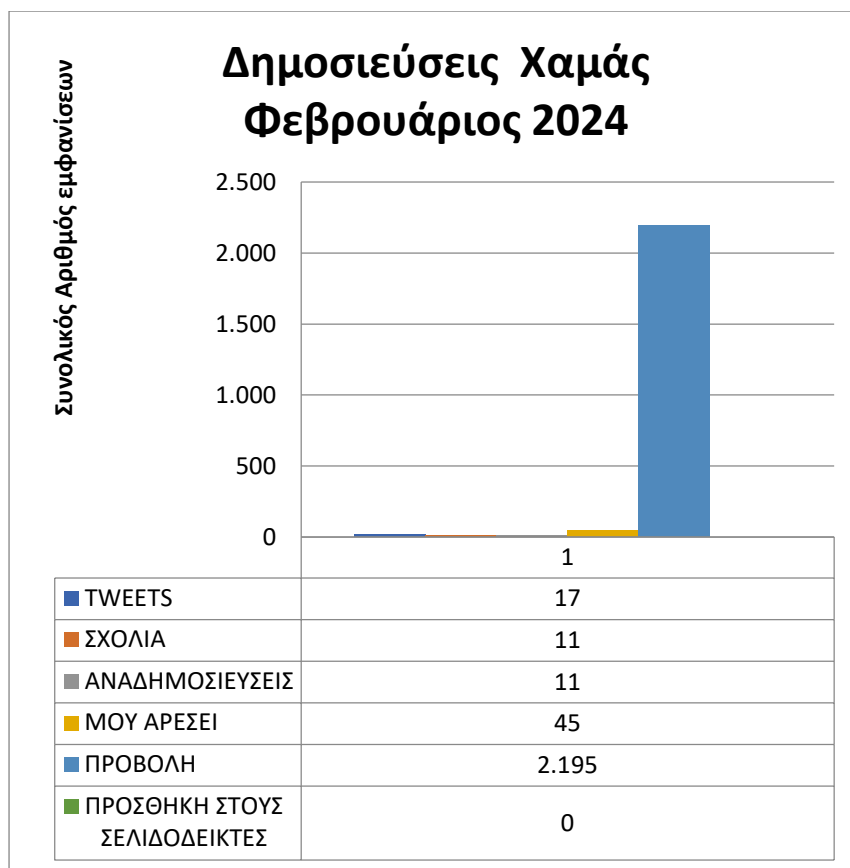

Εικόνα 9 Εκπαίδευση παιδιών για πολέμους

<https://twitter.com/ThanosTzimeros/status/1745765867999121566>

Οι κατηγορίες που απευθύνονται σε διεθνείς φορείς ή χώρες που θεωρούνται υποστηρικτές της Χαμάς μπορεί να συμβάλλουν στην ενίσχυση της εχθρότητας απέναντί τους, διαδίδοντας ρητορική μίσους ή ιδεολογίες μίσους.

Το σύνολο των δεδομένων αποτελείται από 15 αναρτήσεις που παράγουν και αναπαράγουν ρητορική μίσους σχετικά με την Ισραηλινό- παλαιστινιακή σύγκρουση, εστιάζοντας συγκεκριμένα στις αλληλεπιδράσεις που αφορούν τη Χαμάς, το Ισραήλ, τη Γάζα και άλλες σχετικές οντότητες.

Πίνακας 5 Φεβρουάριος 2024, Χαμάς

Οι αναρτήσεις εντός του Φεβρουαρίου που εκφράζουν ρητορική μίσους είναι συνολικά 17.

Ο αριθμός των σχολίων που έλαβαν οι συγκεκριμένες αναρτήσεις φτάνουν 11, δείχνοντας μία μέτρια μέτρηση αφοσίωσης και αλληλεπίδρασης γύρω από τα περιεχόμενα αυτών.

Οι αναδημοσιεύσεις φτάνουν τις 11 φορές, υποδηλώνοντας ότι τα tweets θεωρούνται αρκετά σημαντικά από άλλους χρήστες που επιλέγουν να τα μοιραστούν με δικούς τους ακόλουθους.

Το κοινό εκφράζει την εκτίμησή του με 45 likes, σημειώνοντας την έγκρισή του ή τη σύμφωνη γνώμη του με τα περιεχόμενα των αναρτήσεων.

Οι προβολές των αναρτήσεων στο άθροισμά τους φτάνουν τις 2.195, ενώ δεν υπάρχει καμία προσθήκη στους σελιδοδείκτες.

Αν αναλυθεί η σχέση μεταξύ των tweets και των μετρήσεων αφοσίωσης των χρηστών, θα διαπιστωθεί πως με 17 αναρτημένα tweets, αναμένεται ότι οι μετρήσεις αφοσίωσης θα κλιμακωθούν ανάλογα με τον όγκο των tweets. Ωστόσο, ενώ ο αριθμός των tweets υποδηλώνει μία αρκετά ενεργή παρουσία, τα επίπεδα αφοσίωσης

δεν είναι τα προβλεπόμενα επί του συνόλου των αναρτήσεων. Αυτό σημαίνει πως, ενδεχομένως, υπάρχουν και άλλοι παράγοντες, πέρα από την απλή συχνότητα των αναρτήσεων που επηρεάζουν την αφοσίωση του κοινού.

Ενδιαφέρον είναι το γεγονός πως ο αριθμός των σχολίων και των αναδημοσιεύσεων είναι ίσος, φτάνοντας 11. Αυτή η συμμετρία ίσως δηλώνει τη σχέση μεταξύ των δύο μορφών αλληλεπίδρασης, υποδεικνύοντας ότι για κάθε ανάρτηση που έγινε, υπήρχε και από ένα σχόλιο. Αυτό, ίσως, σημαίνει πως ορισμένα tweets προκαλούν πιο ουσιαστικές αντιδράσεις στο κοινό, όπως σε αναδημοσιεύσεις και σχόλια.

Τα likes των συγκεκριμένων αναρτήσεων παρουσιάζονται ως η κυρίαρχη μορφή αφοσίωσης, καθώς φτάνουν περίπου τα 50. Αυτή η μέτρηση ξεπερνά τα σχόλια και τις αναδημοσιεύσεις, δηλώνοντας πως το κοινό εκφράζεται περισσότερο μέσω των επισημάνσεων «μου αρέσει», παρά μέσω πιο διαδραστικών μορφών επικοινωνίας, όπως με το σχολιασμό ή την κοινή χρήση.

Παρά τον υψηλό αριθμό των προβολών που ανέρχεται στις 2.195, η απουσία των προσθηκών στους σελιδοδείκτες είναι αξιοσημείωτη. Αυτό πιθανόν να σημαίνει πως υπάρχει διαφορά μεταξύ της απλής κατανάλωσης και του συνεχούς ενδιαφέροντος.

Ο εντοπισμός της ρητορικής μίσους περιλαμβάνει τη χρήση υβριστικής ή υποτιμητικής γλώσσας, διακρίσεις ή βία εναντίον ατόμων ή ομάδων με βάση χαρακτηριστικά, όπως η φυλή, η εθνικότητα, η θρησκεία, το φύλο, ο σεξουαλικός προσανατολισμός. Αναλύοντας τα δεδομένα της έρευνας, παρέχονται κάποια παραδείγματα αναρτήσεων που προάγουν τη ρητορική μίσους της στο συγκεκριμένο χρονικό πλαίσιο (1 Φεβρουαρίου 2024 έως και 29 Φεβρουαρίου 2024).

Το σύνολο των δεδομένων αποτελείται από 17 tweets που σχετίζονται με την σύγκρουση Γάζας- Ισραήλ, δίνοντας έμφαση στις επικρίσεις της Χαμάς. Τα tweets εκφράζουν κυρίως συναισθήματα κατά της Χαμάς, κατηγορώντας την οργάνωση για διάφορα αδικήματα, όπως διαφθορά και παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Επιπλέον, τα δεδομένα περιλαμβάνουν αναρτήσεις που υποστηρίζουν το Ισραήλ, καταδικάζοντας τις ενέργειες της Χαμάς. Πιο συγκεκριμένα, παρέχονται τα εξής θέματα:

- **επικρίσεις των ενεργειών της Χαμάς,**
- **υποστήριξη Ισραήλ,**
- **επικρίσεις ΟΗΕ, ΜΜΕ, πολιτικά κόμματα, ΜΚΟ και όσους υποστηρίζουν τη Χαμάς,**

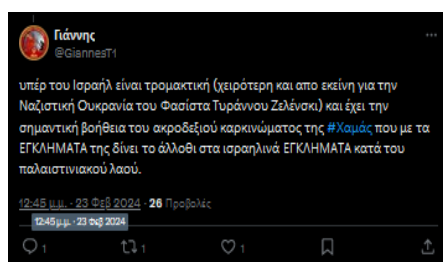
- **σατυρικά περιεχόμενα κατά της Χαμάς**

Για να αναλυθεί ο τρόπος σύμφωνα με τον οποίο πλαισιώνεται η ρητορική μίσους, πρέπει να μελετηθούν οι γλωσσικές και ρητορικές στρατηγικές που χρησιμοποιούνται για την κατασκευή και τη μετάδοση των μηνυμάτων. Με βάση τη θεωρία πλαισίωσης τα άτομα κατανοούν και ερμηνεύουν τις πληροφορίες που τους παρέχονται μέσα από το πλαίσιο των μέσων ενημέρωσης και άλλες επικοινωνιακές πηγές. Επομένως, με βάση τη μελέτη της θεωρίας της πλαισίωσης, γίνεται επιλεκτική παρουσίαση πληροφοριών, όπου στο σύνολό τους παρουσιάζονται επιλεκτικά πληροφορίες που απεικονίζουν τη στοχευόμενη ομάδα, τη Χαμάς, με αρνητικό πρόσημο. Για παράδειγμα, οι αναρτήσεις παρουσιάζουν ενέργειες που είναι ηθικά κατακριτέες, όπως αποθήκευση όπλων σε ιατρικές εγκαταστάσεις ή εμπλοκή σε πρακτικές διαφθοράς. Αυτή η επιλεκτική παρουσίαση των ειδήσεων και γεγονότων έχει ως στόχο να διαμορφώσει τις αντιλήψεις για τη Χαμάς ως αναξιόπιστη και ηθικά χρεοκοπημένη.

Δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στα αρνητικά χαρακτηριστικά που σχετίζονται με τη στοχευόμενη ομάδα (Χαμάς), υποβαθμίζοντας ή αγνοώντας θετικές πτυχές της. Η Χαμάς παρουσιάζεται επανειλημμένα ως μία δύναμη που εμπλέκεται σε κατακριτέες ενέργειες όπως η βία, η διαφθορά και η εξαπάτηση.

Η διαμόρφωση της ρητορικής μίσους παρουσιάζει την ομάδα-στόχο ως απειλή για τις κοινωνικές αξίες, τους κανόνες και την ασφάλεια, προκαλώντας πανικό, φόβο, θυμό και οργή, επισημαίνοντας απάνθρωπες ενέργειες από μέρους της, όπως βασανιστήρια, βιασμοί και κλοπές. Η διαμόρφωση της ρητορικής μίσους συχνά χρησιμοποιεί επίκληση στο συναίσθημα και ιδιαίτερη γλώσσα προκειμένου να προκαλέσει έντονες αντιδράσεις από το κοινό.

Στο σύνολο των δεδομένων, τα tweets χρησιμοποιούν μία φορτισμένη συναισθηματικά γλώσσα, ζωντανές εικόνες και βίντεο, με σκοπό να προκαλέσουν οργή και αποστροφή προς τη Χαμάς και θέλοντας να τραβήξουν την προσοχή του κοινού.

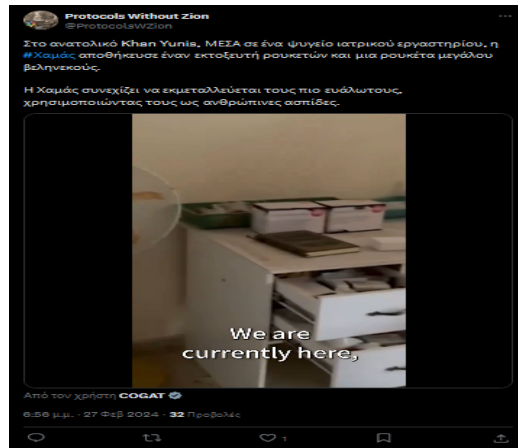

Εικόνα 10 Ανάρτηση- κατηγορίες κατά της Χαμάς

<https://twitter.com/GiannesT1/status/1760979121650438369>

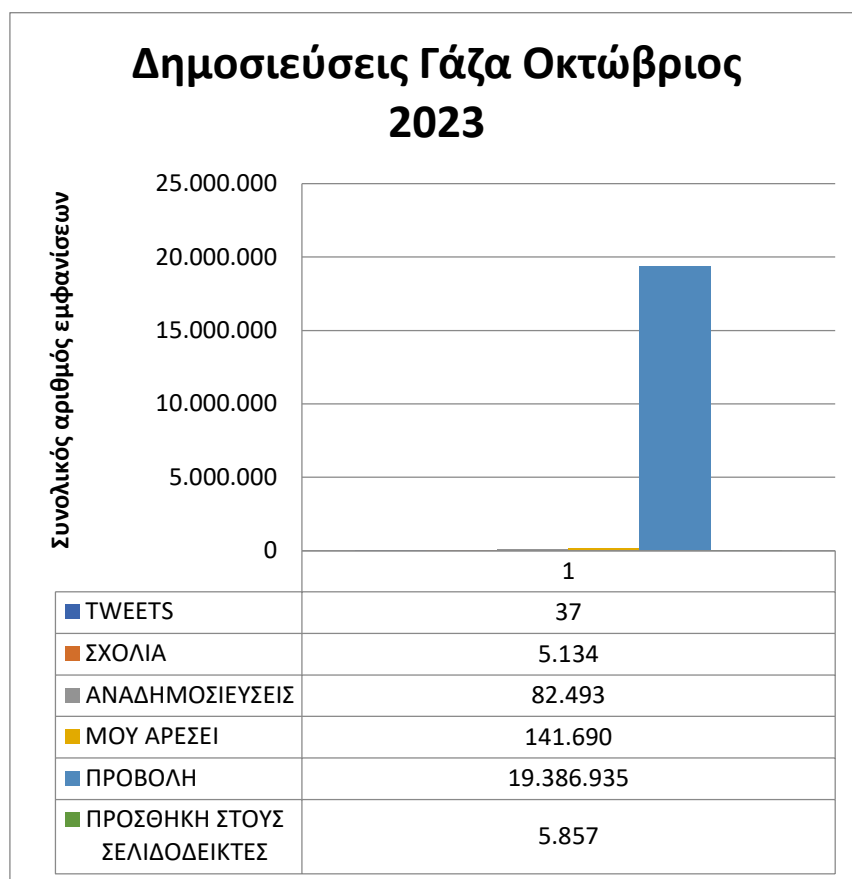
Αν και η έκφραση πολιτικών απόψεων είναι θεμιτή, η εντεινόμενη διαμόρφωση της στάσης ενάντια της Χαμάς ενισχύει την εχθρότητα προς την Ισλαμιστική Οργάνωση και τους υποστηρικτές της.

Εικόνα 1 Αποθήκευση εκτοξευτή ρουκετών και ρουκέτα σε ψυγείο ιατρικού εργαστηρίου

Ενδεικτική είναι η ανάρτηση (εικόνα 11) από ένα βίντεο, το οποίο προφανώς και σχετίζεται με τον Ισραηλινό Στρατό, λόγω της πρόσβασης σε τεκμήρια, που δύσκολα, σε συνθήκες πολέμου, μπορούν να προσεγγιστούν και να αναδειχθούν, το οποίο με έμφαση τονίζει ότι η Χαμάς αποθήκευσε έναν εκτοξευτή ρουκετών και μία ρουκέτα μεγάλου βεληνεκούς σε ένα ψυγείο ιατρικού εργαστηρίου.

#ΓΑΖΑ

Πίνακας 6 Οκτώβριος 2023, Γάζα

Το σύνολο των αναρτήσεων που παράγουν ρητορική μίσους, στα πλαίσια της πολεμικής σύρραξης, για τον μήνα Οκτώβριο σχετικά με τη Γάζα είναι 37, με σημαντικό αριθμό σχολίων που ξεπερνούν τα 5.000, υποδηλώνοντας υψηλό επίπεδο αφοσίωσης και αλληλεπίδρασης. Αυτό δείχνει πως τα περιεχόμενα των αναρτήσεων προκαλούν θέματα προς συζήτηση και απαντήσεις από τους ακόλουθους και άλλους χρήστες.

Οι αναδημοσιεύσεις (82.493) δείχνουν ευρεία διάδοση των αναρτήσεων σε όλη την πλατφόρμα του X. Αυτό σημαίνει πως τα tweets θεωρούνται πολύτιμα από άλλους χρήστες, με αποτέλεσμα να τα μοιραστούν με τους δικούς τους ακόλουθους.

Οι επισημάνσεις «μου αρέσει» φτάνουν τις 141.690. Αυτή η μέτρηση αντικατοπτρίζει την έγκριση και τον βαθμό στον οποίο οι αναρτήσεις έχουν απήχηση στους ακόλουθους.

Οι προβολές ξεπερνούν τις 19.000.000, υπογραμμίζοντας την απήχηση και την έκθεση των αναρτήσεων των χρηστών. Η μέτρηση αυτή αντιπροσωπεύει τον

αθροιστικό αριθμό των φορών που οι χρήστες ήρθαν σε επαφή με τα περιεχόμενα των αναρτήσεων, υποδεικνύοντας μία ευρεία προσέγγιση και δυνατότητα επιρροής.

Ο σχετικά μέτριος αριθμός των 5.857 προσθηκών στους σελιδοδείκτες δείχνει πως, ενώ ορισμένοι χρήστες βρίσκουν τις αναρτήσεις σημαντικές ώστε να τις αποθηκεύσουν για μελλοντική αναφορά και κατανάλωση, δεν έχει τόσο μεγάλη απήχηση συγκριτικά με τις παραπάνω μετρήσεις αφοσίωσης.

Με βάση τον μέτριο αριθμό των tweets (37) και τον αριθμό των σχολίων που έλαβαν, μπορεί να γίνει κατανοητό ότι τα περιεχόμενα των αναρτήσεων είναι αξιοσημείωτα και πολύτιμα, καθώς προκαλούν έντονη συζήτηση και αλληλεπίδραση στο κοινό.

Η σχέση μεταξύ των αναδημοσιεύσεων και των επισημάνσεων «μου αρέσει» δηλώνει ότι τα tweets που λαμβάνουν εκτεταμένη αναδημοσίευση, συγκεντρώνουν, επίσης, μεγαλύτερο αριθμό likes, καθώς και οι δύο μετρήσεις εκφράζουν την αφοσίωση, την έγκριση και την εκτίμηση του κοινού.

Η σχέση μεταξύ του συνολικού αριθμού προβολών στις αναρτήσεις των χρηστών και του αριθμού των αναδημοσιεύσεων που λαμβάνουν, υποδηλώνει πως οι αναρτήσεις με υψηλότερο αριθμό προβολών είναι πιθανό να κοινοποιηθούν από το κοινό, συμβάλλοντας στην αύξηση των αναδημοσιεύσεων.

Η συσχέτιση μεταξύ του αριθμού προβολών και του αριθμού των likes υποστηρίζει ότι τα tweets με μεγαλύτερη ορατότητα, που υποδεικνύονται από μεγαλύτερο αριθμό προβολών, έχουν τη δυνατότητα να προσελκύσουν τους χρήστες με την μορφή των likes.

Υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ των προσθηκών στους σελιδοδείκτες στις αναρτήσεις των χρηστών και των άλλων μετρήσεων αφοσίωσης, όπως επισημάνσεις «μου αρέσει», σχόλια και αναδημοσιεύσεις. Αυτό δείχνει ότι τα tweets με υψηλότερα επίπεδα αφοσίωσης, ενδεχομένως, να χρησιμοποιηθούν από τους χρήστες για μελλοντική κατανάλωση.

Ο αριθμός των σχολίων (5.134) ξεπερνά κατά πολύ τον αριθμό των tweets (37). Αυτό υποδηλώνει ότι κάθε ανάρτηση δημιουργεί κατά μέσο όρο σημαντικό όγκο συζήτησης και αλληλεπίδρασης, λαμβάνοντας υψηλό επίπεδο αφοσίωσης σε κάθε ανάρτηση.

Ο αριθμός των αναδημοσιεύσεων (82.493) είναι σημαντικά υψηλότερος από τον αριθμό των likes (141.690). Αυτό δείχνει ότι ενώ οι αναρτήσεις των χρηστών κοινοποιούνται ευρέως, πιθανώς, να μην λαμβάνουν πάντα τόσα likes ανάλογα με τον αριθμό των αναδημοσιεύσεων. Το γεγονός αυτό, ίσως, σημαίνει πως οι αναρτήσεις

έχουν απήχηση σε ένα ευρύ κοινό, οδηγώντας σε κοινή χρήση, αλλά ίσως να μην απευθύνονται απαραίτητα σε μεμονωμένα άτομα να λάβουν μεγάλο αριθμό επισημάνσεων «μου αρέσει».

Ο αριθμός των προβολών (19.386.935) είναι σημαντικά υψηλότερος από τις άλλες μετρήσεις αφοσίωσης, πράγμα που δηλώνει πως ενώ ένα μεγάλο μέρος του κοινού έρχεται σε επαφή με τις αναρτήσεις των χρηστών, οι μετρήσεις σε σχόλια, αναδημοσιεύσεις και likes είναι σχετικά χαμηλές.

Ο αριθμός των σελιδοδεικτών (5.857) αναλογικά με τις άλλες μετρήσεις αφοσίωσης είναι χαμηλός, δείχνοντας ότι τα περιεχόμενα των αναρτήσεων είναι σημαντικά για άμεση κατανάλωση, όχι όμως τόσο σημαντικά για μακροπρόθεσμη χρήση.

Με βάση τις πληροφορίες που παρέχονται από την έρευνα, παρακάτω παρουσιάζονται κάποιες από τις αναρτήσεις που εκδηλώνουν ρητορική μίσους ή απεικονίζουν βία.

Τα θέματα των αναρτήσεων που καλύπτονται τον Οκτώβριο για τη Γάζα καταγράφονται παρακάτω:

- **εικόνες καταστροφής στη Γάζα**
- **εικόνες τραυματισμένων παιδιών**
- **επικρίσεις και κατηγορίες για την κατάσταση στη Γάζα**
- **αναφορές σε πολιτικά πρόσωπα**
- **επικρίσεις και κατηγορίες σε διάφορες κυβερνήσεις, όπως σε Ελλάδα και Ισραήλ**
- **επικρίσεις διεθνών οργανισμών και ΜΜΕ**
- **καταγγελίες για εγκλήματα πολέμου**
- **απεικόνιση και παρουσίαση βίαιων περιστατικών**

Σύμφωνα με τη θεωρία της πλαισίωσης η ρητορική μίσους που παρουσιάζεται στις συγκεκριμένες αναρτήσεις περιλαμβάνει την κατασκευή μηνυμάτων με τρόπο που στιγματίζει μία συγκεκριμένη ομάδα, υποκινεί εχθρότητα και προωθεί συμπεριφορές και ενέργειες που εισάγουν διακρίσεις.

Η πλαισίωση της ρητορικής μίσους γίνεται μέσω της επιλεκτικής παρουσίασης πληροφοριών. Ορισμένες αναρτήσεις παρουσιάζουν επιλεκτικά γεγονότα που αφορούν συγκεκριμένη ομάδα και άτομα, όπως πολιτικές προσωπικότητες ή οργανώσεις που έχουν άμεση σχέση με τη σύγκρουση Γάζα- Ισραήλ (παραδείγματος

χάριν Μπέντζαμιν Νετανιάχου), δίνοντας αρνητικό πρόσημο και πλαισιώνοντας τους ως απειλή.

Πολλές από τις αναρτήσεις περιλαμβάνουν φορτισμένη γλώσσα, εικόνες και βίντεο με καταστροφές, βομβαρδισμούς και θανάτους, κυρίως παιδιών επικαλούμενες το συναίσθημα και προκαλώντας συμπάθεια και συμπόνια ως προς τα θύματα και οργή, θυμό ως προς τους δράστες.

Ορισμένες αναρτήσεις πλαισιώνουν τη σύγκρουση με βάση το ήθος. Οι αναφορές στην «απελευθέρωση του κόσμου από τη Χαμάς» ή οι κατηγορίες σε κυβερνήσεις που απέχουν από την ψήφιση κατάπαυσης του πυρός εκδηλώνουν την παραπάνω πλαισίωση.

Η πλαισίωση της ρητορικής μίσους, χρησιμοποιώντας υποτιμητική γλώσσα και γλώσσα που υπονομεύει τα ανθρώπινα ιδεώδη, συμβάλλει στην πόλωση, ενισχύοντας την βία και την εχθρότητα.

Εικόνα 12 Φωτιές στη Γάζα.

https://twitter.com/red_salute/status/1718007740285554919

Ο όρος #Γάζα είναι συνδεδεμένος γενικότερα με ένα πεδίο συγκρούσεων και αναταραχής. Παρομοίως και σε αυτή την περίπτωση η Λωρίδα της Γάζας γίνεται το επίκεντρο της βίας και της πολιτικής έντασης. Η απεικόνιση της φλεγόμενης Γάζας, παραπέμπει σε καταστροφικά γεγονότα, όπως βομβαρδισμοί και επιθέσεις.

Εικόνα 13 Απόσπασμα από βομβαρδισμό του νοσοκομείου

<https://twitter.com/YoumnaElSayed17/status/1718733519768182808>

Ο βομβαρδισμός και η καταστροφή νοσοκομείων και ιατρικών εγκαταστάσεων με στόχο ευάλωτες ομάδες αποτελεί σοβαρή παραβίαση και ως συνέπεια προκαλείται οργή και θυμός.

Πίνακας 7 Νοέμβριος 2023, Γάζα

Ο αριθμός των tweets που εκφράζουν ρητορική μίσους αναφορικά με τη Γάζα για το Νοέμβριο είναι 31, με σχόλια που ξεπερνούν τα 8.000. Αυτή η μέτρηση δείχνει ότι τα περιεχόμενα των αναρτήσεων έχουν προκαλέσει έντονες συζητήσεις μεταξύ των χρηστών με τη μορφή σχολίων, εκφράζοντας κατά αυτόν τον τρόπο αυξημένη αφοσίωση και ενδιαφέρον για τα θέματα που παρουσιάζονται στις αναρτήσεις.

Οι αναδημοσιεύσεις (108.001) υποδηλώνουν τη συχνότητα με την οποία το κοινό αναδιανέμει τις αρχικές αναρτήσεις στα δικά τους προφίλ. Η μέτρηση αυτή δείχνει τη διάδοση και την ενίσχυση των tweets, υποδηλώνοντας την απήχησή τους στο κοινό.

Οι επισημάνσεις «μου αρέσει» αγγίζουν σχεδόν τις 140.000, που σημαίνει ότι υπάρχει έντονη αποδοχή του περιεχομένου από ένα μεγάλο μέρος των χρηστών, καθώς βρίσκουν ελκυστικά τα περιεχόμενα των tweets.

Οι προβολές ξεπερνούν τα 29,5 εκατομμύρια. Αυτή η μέτρηση δείχνει τη συνολική προβολή και ορατότητα των αναρτήσεων, έχοντας μεγάλη απήχηση και ευρεία διάδοση.

Η προσθήκη στους σελιδοδείκτες (13.717) υποδεικνύει πως σημαντικός αριθμός του κοινού ενδιαφέρεται για τις συγκεκριμένες αναρτήσεις σε μακροπρόθεσμο επίπεδο.

Ο σχετικά χαμηλός αριθμός των αναρτήσεων (31) υποδηλώνει ότι οι χρήστες είναι μέτρια ενεργοί στην πλατφόρμα του X. Αν και το σύνολό τους είναι περιορισμένο, με τον υψηλό αριθμό σχολίων (8.392), γίνεται σαφές ότι υπάρχει έντονη αλληλεπίδραση και συμμετοχή από το κοινό.

Ο σημαντικός αριθμός των αναδημοσιεύσεων (108.001) δείχνει τη μεγάλη διάδοση και κοινή χρήση των αρχικών αναρτήσεων.

Ο αριθμός των likes (139.967) αντανακλά μία έντονη αποδοχή από τους χρήστες. Ο μεγάλος αυτός αριθμός δείχνει πως οι αναρτήσεις είχαν μεγάλη απήχηση και συγκατάθεση.

Το συνολικό άθροισμα των προβολών (29.507.160) υποδηλώνει την εκτεταμένη έκθεση και ορατότητα των αναρτήσεων στο X. Οι προβολές αντιπροσωπεύουν περιπτώσεις όπου το κοινό έχει πρόσβαση ή έχει έρθει σε επαφή με τις συγκεκριμένες αναρτήσεις, υπογραμμίζοντας την εμβέλεια.

Ο αριθμός των σελιδοδεικτών (13.717) σημαίνει το ενδιαφέρον των χρηστών για τα περιεχόμενα των αναρτήσεων και τη χρησιμότητα, ώστε να τα αποθηκεύσουν για μελλοντική χρήση, αναφορά ή κατανάλωση.

Στο σύνολό τους, οι παραπάνω μετρήσεις απεικονίζουν δέσμευση και απήχηση στην πλατφόρμα. Υπάρχει έντονη αλληλεπίδραση και δημοτικότητα, με αποτέλεσμα τη μεγάλη προβολή και τις αυξημένες μετρήσεις αφοσίωσης.

Ενώ οι χρήστες έχουν δημοσιεύσει σχετικά χαμηλό αριθμό tweets, ο αριθμός των σχολίων είναι φανερά μεγαλύτερος. Αυτό υποδηλώνει ότι κάθε ανάρτηση έχει πυροδοτήσει έναν σημαντικό αριθμό αφοσίωσης και συζήτησης.

Παρά τον σχετικά χαμηλό αριθμό των αναρτήσεων, ο υψηλός αριθμός αναδημοσιεύσεων δείχνει πως το περιεχόμενο έχει κοινοποιηθεί και αναδιανεμηθεί από πολλούς χρήστες.

Ο μεγάλος αριθμός των likes συγκριτικά με τον χαμηλό αριθμό των αναρτήσεων, υποδηλώνει πως τα περιεχόμενα αυτών έχουν μεγάλη έκθεση. Αυτό δείχνει την προσέλκυση μεγάλου κοινού, προκαλώντας το ενδιαφέρον και την προσοχή του.

Ο αριθμός των προσθηκών στους σελιδοδείκτες σε σύγκριση με τον αριθμό των tweets, καθιστά τα περιεχόμενά τους σημαντικά και για μελλοντική αναφορά.

Συμπερασματικά, μπορεί κανείς να αντιληφθεί ότι παρά τον περιορισμένο αριθμό αναρτήσεων, υπάρχουν υψηλά επίπεδα αφοσίωσης, υπογραμμίζοντας τη σημαντικότητα και την απήχηση εντός της πλατφόρμας.

Η θεωρία της πλαισίωσης αναφέρει πως ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζονται τα γεγονότα και οι πληροφορίες επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο οι χρήστες τα αντιλαμβάνονται και τα ερμηνεύουν.

Σύμφωνα με τις πληροφορίες που παρέχονται από τις αναρτήσεις, τα θέματα που παρουσιάζονται έχουν ως εξής:

- **βίντεο και φωτογραφίες που απεικονίζουν βία κατά των αμάχων**
- **κατηγορίες και καταγγελίες για δολοφονίες και πυροβολισμούς κυρίως παιδιών**
- **επικρίσεις σε πολιτικά πρόσωπα και οργανώσεις**
- **καταγγελίες για εθνοκάθαρση**
- **παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων**
- **επικρίσεις σε ΜΜΕ**
- **επικρίσεις σε χώρες αναφορικά με την κατάπαυση του πυρός**
- **στρατιωτικές επιχειρήσεις και τακτικές**

Η ρητορική μίσους, εδώ, πλαισιώνεται με την επιλεκτική παρουσίαση περιπτώσεων βίας ή διακρίσεων που διαπράττονται από συγκεκριμένες ομάδες, αγνοώντας ή υποβαθμίζοντας παρόμοιες ενέργειες, συμβάλλει σε αρνητικές αντιλήψεις και προκαταλήψεις εναντίον αυτών των ομάδων, στην περίπτωση αυτή των Ισραηλινών και των Παλαιστινίων.

Η διαμόρφωση της ρητορικής μίσους μπορεί να αποδώσει την ευθύνη για ζητήματα ή συγκρούσεις σε συγκεκριμένες ομάδες. Για παράδειγμα, η εκτέλεση των ανθρώπων από ισραηλινό στρατό στην προσπάθειά τους να ξεφύγουν, προκαλεί οργή, μίσος και δημιουργεί στερεότυπα ενάντια στο Ισραήλ σχετικά με τις ενέργειές του.

Η χρήση εικόνων ή υποτιμητικής γλώσσας που δυσφημεί ορισμένες ομάδες, όπως ο χαρακτηρισμός των Παλαιστινίων ως τρομοκράτες ή των Ισραηλινών ως απειλή προκαλεί έντονες συναισθηματικές αντιδράσεις και οδηγεί σε πόλωση.

Η ρητορική μίσους περιλαμβάνει, επίσης, την κατασκευή αφηγήσεων που υποστηρίζουν και δικαιολογούν τη στάση, τη συμπεριφορά και τις ενέργειες που κάνουν διακρίσεις απέναντι σε ομάδες στόχους. Το γεγονός αυτό περιέχει παραμόρφωση και αλλοίωση γεγονότων και χειραγώγηση. Δηλαδή, το καδράρισμα εικόνων και βίντεο που παρουσιάζει τη μία πλευρά ως θύματα και την άλλη ως καταπιεστές αυξάνει την εχθρότητα και εντείνει την ήδη υπάρχουσα κατάσταση.

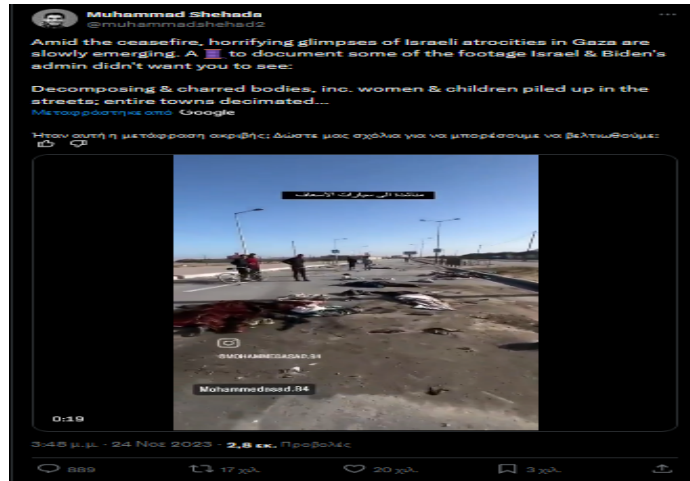
Παρακάτω, παρουσιάζονται κάποιες από τις 31 αναρτήσεις που εντοπίζεται η ρητορική μίσους. Πιο αναλυτικά:

Εικόνα 14 Αγόρι 9 ετών κείτεται νεκρό στον δρόμο

<https://twitter.com/KonAnastopoulos/status/1729901055356416316>

Η παραπάνω εικόνα είναι παρμένη από ένα βίντεο που απεικονίζει την εκτέλεση ενός 9χρόνου (;)αγοριού, σύμφωνα με την αναπαραγωγή του tweet, από ελληνικό account από τον ισραηλινό στρατό. Τέτοιες αναρτήσεις που περιλαμβάνουν περιγραφές βιαιότητας, στοχεύοντας ευάλωτα άτομα αποτελούν ρητορική μίσους, προωθώντας το μίσος και τις διακρίσεις κατά ορισμένων ομάδων με βάση την εθνικότητά τους.

Εικόνα 15 Νεκροί άνθρωποι στην προσπάθειά τους να ξεφύγουν
<https://twitter.com/muhammadshahad2/status/1728047954735301109>

Η προσπάθεια ανθρώπων να ξεφύγουν για να γλιτώσουν και το αποτέλεσμα είναι η εκτέλεση τους εκφράζει μία ρητορική μίσους που πυροδοτεί εντάσεις και προκαλεί περαιτέρω βία.

Πίνακας 8 Δεκέμβριος 2023, Γάζα

Οι αναρτήσεις που εκφράζουν ρητορική μίσους για το μήνα Δεκέμβριο είναι στο σύνολό τους 29.

Τα σχόλια που ξεπερνούν τα 8.500 υποδεικνύουν το επίπεδο δέσμευσης και αλληλεπίδρασης με τις αναρτήσεις. Το άθροισμα των σχολίων δείχνει πως τα περιεχόμενα των αναρτήσεων έχουν εξασφαλίσει έντονες συζητήσεις μεταξύ των χρηστών.

Οι αναδημοσιεύσεις είναι περίπου 195.000, υπογραμμίζοντας τον βαθμό με τον οποίο έχουν κοινοποιηθεί τα tweets από άλλους χρήστες. Ο μεγάλος αριθμός των αναδημοσιεύσεων σημαίνει πως οι αναρτήσεις έχουν απήχηση στο κοινό σε τέτοιο σημείο ώστε να το διαμοιράσουν στους δικούς τους ακόλουθους, εξασφαλίζοντας έτσι την περαιτέρω απήχυσή τους.

Οι επισημάνσεις «μου αρέσει» ξεπερνούν τις 300.000, υποδεικνύοντας ότι οι αναρτήσεις έχουν την έγκριση από μία σημαντική μερίδα του κοινού.

Οι προβολές, που στο σύνολό τους ξεπερνούν τις 21 εκατομμύρια, δείχνει πως οι συγκεκριμένες αναρτήσεις έχουν σημαντική απήχηση και προβολή.

Η προσθήκη στους σελιδοδείκτες (7.407) δείχνει ότι το κοινό βρήκε τις αναρτήσεις αρκετά σημαντικές ώστε να γίνει η χρήση τους και για μελλοντική αναφορά και κατανάλωση.

Αν και το σύνολο των αναρτήσεων είναι μόλις 29, ο αριθμός των σχολίων (8.586) είναι μεγάλος, υποδηλώνοντας ότι οι αναρτήσεις είναι σημαντικές και ελκυστικές, δημιουργώντας συζητήσεις μεταξύ του κοινού εντός της πλατφόρμας του X.

Ο υψηλός αριθμός των αναδημοσιεύσεων συγκριτικά με τον αριθμό αναρτήσεων, καθιστά κατανοητό πως τα tweets έχουν μεγάλη απήχηση στους χρήστες. Αυτό γίνεται φανερό με την κοινοποίησή τους.

Ο αριθμός των likes που φτάνει 318.545 δείχνει πως το κοινό είναι υπέρ των αναρτήσεων αυτών, δηλώνοντας με αυτόν τον τρόπο την έγκριση και τη συγκατάθεσή του.

Οι προβολές που φτάνουν τις 21.279.610 συνολικά δείχνει ότι αν και οι αναρτήσεις είναι σχετικά λίγες, η συνολική προβολή και έκθεσή τους βρίσκεται σε υψηλό επίπεδο.

Ο αριθμός των σελιδοδεικτών (7.407) δείχνει πως αρκετοί χρήστες βρήκαν αυτές τις 29 αναρτήσεις αρκετά σημαντικές, προκειμένου να τις αξιοποιήσουν για μελλοντική χρήση.

Ο αριθμός των αναρτήσεων είναι σχετικά χαμηλός συγκριτικά με τις μετρήσεις αφοσίωσης, όπως τα σχόλια, οι αναδημοσιεύσεις, οι επισημάνσεις «μου αρέσει», οι προβολές και η προσθήκη στους σελιδοδείκτες. Αυτό σημαίνει πως ακόμη και ένας μικρός όγκος αναρτήσεων μπορεί να έχει σημαντική υποστήριξη, αφοσίωση και αλληλεπίδραση από το κοινό.

Ο αριθμός των αναδημοσιεύσεων είναι μεγαλύτερος με σημαντική διαφορά από τα σχόλια, δείχνοντας ότι οι αναρτήσεις έχουν απήχηση σε ένα ευρύτερο κοινό πέρα από εκείνους που ασχολήθηκαν άμεσα με τη μορφή σχολίων.

Ο αριθμός των likes υπερβαίνει τον αριθμό σχολίων. Αυτό, ίσως, δείχνει ότι οι αναρτήσεις άρεσαν στο κοινό, όμως ενδεχομένως, δεν επιθυμούσαν να αφήσουν κάποιο σχόλιο. Μία άλλη εκδοχή είναι πως οι αναρτήσεις, πιθανώς, είναι καταλληλότερες για παθητική κατανάλωση με την χρήση των likes και όχι τόσο για ενεργή συμμετοχή σε αυτές μέσω σχολίων.

Ο αριθμός των προβολών είναι σαφώς υψηλότερος από εκείνον των αναδημοσιεύσεων, γεγονός που δείχνει ότι αν και πολλοί χρήστες έχουν έρθει σε επαφή με τις αναρτήσεις, ένα μικρό ποσοστό το έχει μοιραστεί ενεργά.

Αν και η προσθήκη στους σελιδοδείκτες συγκριτικά με τις προηγούμενες μετρήσεις είναι χαμηλότερη, φαίνεται ότι οι αναρτήσεις που δημοσιεύτηκαν παρέχουν σημαντικές πληροφορίες για μελλοντική αναφορά.

Για τον μήνα Δεκέμβριο έχουν καταγραφεί συνολικά 29 αναρτήσεις που εκφράζουν ρητορική μίσους.

Οι ευρύτερες θεματικές ενότητες που προκύπτουν μετά την διερεύνηση του hashtag #Γάζα για τον μήνα Δεκέμβριο του 2023 αφορούν:

- **κατηγορίες σε πολιτικά πρόσωπα, όπως ο Αμερικανός Πρόεδρος, Τζο Μπάιντεν, και ο Ισραηλινός Πρωθυπουργός, Μπέντζαμιν Νετανιάχου.**
- **επικρίσεις σε διεθνείς φορείς, όπως η ΕΕ και το NATO.**
- **επικρίσεις για τη συμμετοχή του Ισραήλ στη Eurovision**
- **κατηγορίες για μεροληψία και λογοκρισία σε πλατφόρμες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης**
- **κατηγορίες για προπαγάνδα**
- **απεικόνιση βίαιων καταστάσεων**

Η επιλεκτική παρουσίαση γεγονότων και καταστάσεων είναι ζωτικής σημασίας για την διαμόρφωση και πλαισίωση της εικόνας του επικίνδυνου άλλου. Οι αναρτήσεις

δίνουν βαρύτητα σε συγκεκριμένα γεγονότα, ενέργειες και άτομα που έχουν σχέση με τον πόλεμο Γάζα- Ισραήλ. Η επιλεκτική παρουσίαση ενισχύει τις αρνητικές αντιλήψεις και τις προκαταλήψεις εναντίον τους. Ορισμένες αναρτήσεις απεικονίζουν βομβαρδισμούς, καταστροφές και θύματα, που συχνά αποδίδονται οι ευθύνες σε μία πλευρά (κυρίως στο Ισραήλ), παρουσιάζοντάς το ως δράστη και υποκινητή βίας, προκαλώντας μίσος και οργή απέναντί τους. Οι περισσότερες από τις αναρτήσεις αποδίδουν την ευθύνη για την εξέλιξη των γεγονότων στο Ισραήλ, στους ηγέτες του ή στους υποστηρικτές αυτών, δίνοντας το προβάδισμα για την εξάπλωση αρνητικών αντιλήψεων και εκφράζοντας δυσαρέσκεια απέναντί του.

Η πλαισίωση της ρητορικής μίσους χρησιμοποιεί την επίκληση στο συναίσθημα. Υπάρχουν αναρτήσεις με εικόνες και βίντεο που περιγράφουν σκληρές βίας και καταστροφές, προκαλώντας έντονες συναισθηματικές εξάρσεις.

Στο πλαίσιο της σύγκρουσης Γάζας- Ισραήλ, οι αναρτήσεις που προκύπτουν από το hashtag #Γάζα το Δεκέμβριο του 2023στην πλειοψηφία τους, αναπαριστούν τους Παλαιστίνιους ως θύματα και τους Ισραηλινούς ως τρομοκράτες, διαιωνίζοντας την εχθρότητα μεταξύ τους.

Ενδεικτικά παρατίθενται και αναλύονται κάποιες από αυτές παρακάτω:

Εικόνα 16 Το Facebook μπλοκάρει όσους είναι υπέρ της Παλαιστίνης

<https://twitter.com/thalassinos2001/status/1741066678304133221>

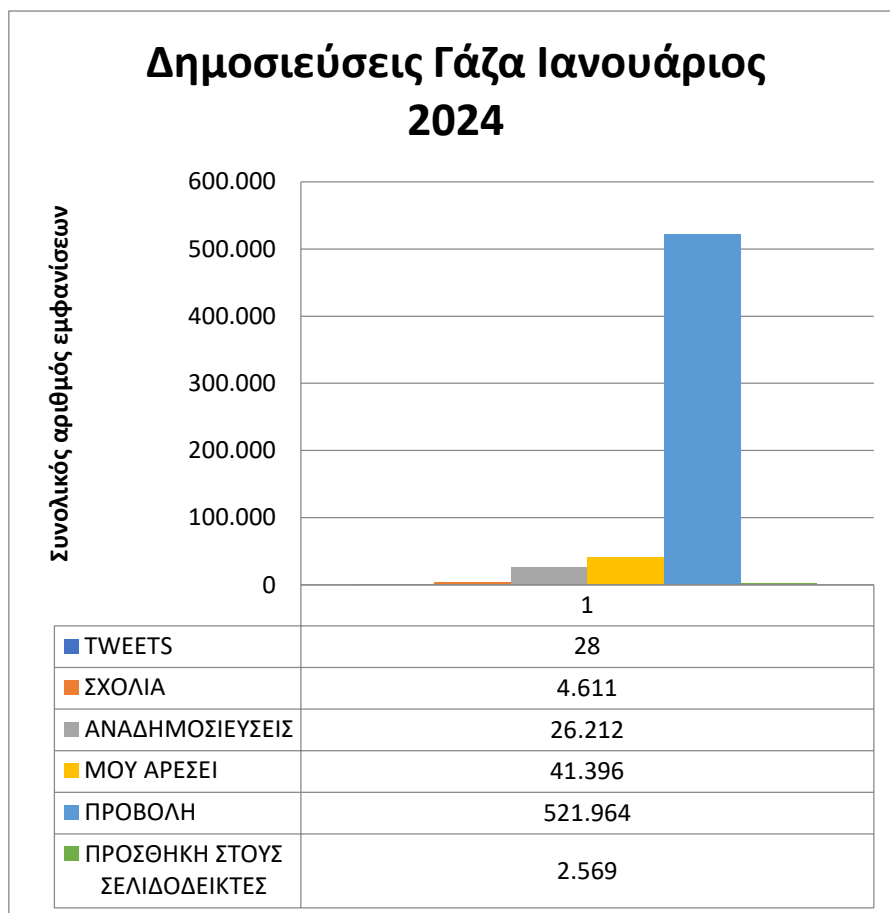
Η συγκεκριμένη ανάρτηση δείχνει ότι σε κάποιες πλατφόρμες μέσω κοινωνικής δικτύωσης δεν επιτρέπονται περιεχόμενα που υποστηρίζουν την Παλαιστίνη. Αυτό οδηγεί σε φίμωση των ανθρώπων, αποτρέποντας τους να εκφράσουν την γνώμη τους, την άποψη τους και τη στάση τους απέναντι σε ένα τόσο εξαιρετικά ευαίσθητο και πολύπλοκο ζήτημα. Αυτό προωθεί τη μη υποστήριξη μίας συγκεκριμένης ομάδας και την πόλωση.

Εικόνα 17 Συσχετισμοί τωρινής κατάστασης με το ναζιστικό καθεστώς

<https://twitter.com/azaizamotaz9/status/1732865557320372608>

Οι συσχετισμοί της τωρινής κατάστασης με ιστορικά γεγονότα που αντιπροσωπεύουν φρικαλεότητες και βιαιοπραγίες, όπως την περίοδο του Χίτλερ και του ναζιστικού καθεστώτος, προκαλούν έντονα αρνητικά συναισθήματα κατά του ισραηλινού λαού, που προκαλεί αντίστοιχες καταστάσεις. Τέτοια παραλληλισμοί οδηγούν σε ενέργειες βίας και εχθρότητας.

Πίνακας 9 Ιανουάριος 2024, Γάζα

Οι αναρτήσεις του Ιανουαρίου που παρουσιάζουν ρητορική μίσους είναι συνολικά 28. Τα σχόλια αθροιστικά ξεπερνούν τα 4.500, δείχνοντας πως τα περιεχόμενα των αναρτήσεων έχουν επιρροή και αλληλεπίδραση στο κοινό, προκαλώντας έντονη συζήτηση και επικοινωνία μεταξύ τους.

Η μέτρηση των αναδημοσιεύσεων, που φτάνει πάνω από 26.000, αντιπροσωπεύει το βαθμό που οι αναρτήσεις έχουν απήχηση στο κοινό και κρίνονται σημαντικά προς κοινή χρήση.

Οι επισημάνσεις «μου αρέσει» φτάνουν τις 41.396, παρουσιάζοντας τη δημοτικότητα και την αποδοχή των χρηστών.

Οι προβολές (521.964) δείχνουν το συνολικό αριθμό των φορών που οι συγκεκριμένες αναρτήσεις έχουν καταναλωθεί από το κοινό. Ο μεγάλος αριθμός των προβολών δείχνει την προσοχή και το ενδιαφέρον των χρηστών.

Η προσθήκη στους σελιδοδείκτες που υπερβαίνει τις 2.500, δείχνει το επίπεδο ενδιαφέροντος των χρηστών για μακροπρόθεσμη κατανάλωση.

Η σχέση μεταξύ των αναρτήσεων και των σχολίων δείχνει τον τρόπο που η συχνότητα δημοσίευσης επηρεάζει το επίπεδο αφοσίωσης αναφορικά με τα σχόλια.

Η σχέση μεταξύ των αναρτήσεων (28) και των αναδημοσιεύσεων (26.212) δείχνει ότι παρά τον χαμηλό όγκο των tweets, τα περιεχόμενα αυτών προσέλκυσαν το ενδιαφέρον του κοινού ώστε να τα μοιραστούν με τους ακόλουθούς τους.

Η σχέση μεταξύ των αναρτήσεων και των likes (41.396) δείχνει πως αν και το σύνολο των αναρτήσεων δεν είναι και τόσο μεγάλο, υπάρχει επιρροή στο κοινό και δείχνει την θετική του στάση απέναντι στα tweets μέσω των επισημάνσεων «μου αρέσει».

Η σχέση μεταξύ των αναρτήσεων και των προβολών (521.964) δείχνει ότι πολλοί χρήστες βρήκαν τα περιεχόμενα αυτών ελκυστικά ώστε να τα παρακολουθήσουν. Αν ο αριθμός των tweets ήταν μεγαλύτερος, αναλογικά θα ήταν μεγαλύτερη και η έκθεση και προβολή τους σε περισσότερους χρήστες.

Σύμφωνα με την συσχέτιση του αριθμού των αναρτήσεων και του συνολικού αριθμού της προσθήκης στους σελιδοδείκτες, φαίνεται πως αρκετοί είναι οι χρήστες που βρήκαν τις αναρτήσεις ενδιαφέρουσες, ούτως ώστε να τις διαφυλάξουν για μελλοντική αναφορά και κατανάλωση.

Υπάρχει μεγάλη διαφορά μεταξύ του αριθμού των αναρτήσεων και του συνολικού αριθμού των σχολίων. Αυτό σημαίνει πως αν και το κοινό έχει αναρτήσει σχετικά μικρό αριθμό tweets, ο βαθμός αφοσίωσης του αναφορικά με τα σχόλια είναι υψηλός.

Το ίδιο ισχύει και για τις αναδημοσιεύσεις. Παρά τον χαμηλό αριθμό των αναρτήσεων, αυτές κοινοποιήθηκαν ευρέως από άλλους χρήστες, υποδεικνύοντας υψηλό επίπεδο απήχησης και αφοσίωσης με το κοινό τους.

Ο αριθμός των likes υπερτερεί των αναρτήσεων, εκφράζοντας πως τα tweets έχουν γίνει αποδεκτά από τους χρήστες.

Ο συνολικός αριθμός προβολών υπερβαίνει κατά πολύ τον αριθμό των αναρτήσεων, δείχνοντας πως οι αναρτήσεις των χρηστών έχουν καταναλωθεί από ένα μεγαλύτερο μέρος του κοινού πέρα των ακόλουθών τους, οδηγώντας στην αύξηση της αφοσίωσης και της αλληλεπίδρασης.

Ο συνολικός αριθμός των σελιδοδεικτών είναι σχετικά χαμηλός συγκριτικά με τις υπόλοιπες μετρήσεις. Αυτό δείχνει πως αν και οι αναρτήσεις δεν έχουν προστεθεί σε σελιδοδείκτες τόσο όσο άρεσαν και μοιράστηκαν, μία μερίδα των χρηστών θεωρεί τα περιεχόμενα των tweets σημαντικά, ώστε να τα αποθηκεύσει για το μέλλον.

Οι συγκεκριμένες αναρτήσεις καλύπτουν μία σειρά θεμάτων που καταγράφονται ως εξής:

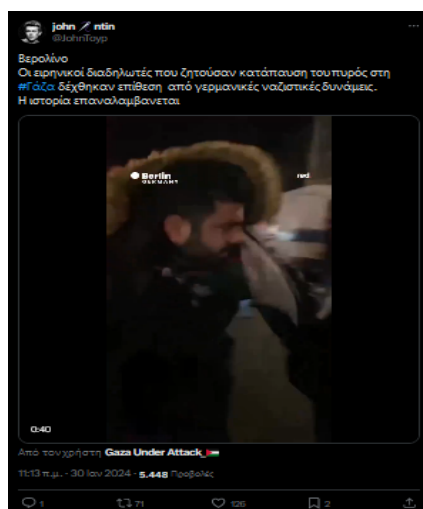
- **βία και επιθέσεις**
- **ομηρία**
- **επικρίσεις σε πολιτικά πρόσωπα**
- **παρεμπόδιση διαδηλωτών**
- **ενέργειες του ισραηλινού στρατού**
- **αναφορές για απώλειες θυμάτων**
- **επικρίσεις για μεροληψία και προπαγάνδα των μέσων μαζικής ενημέρωσης**
- **επικρίσεις σε Ισραήλ, Ηνωμένο Βασίλειο και ΗΠΑ**

Με βάση τη θεωρία πλαισίωσης, η ρητορική μίσους παίρνει μορφή μέσω της επιλεκτικής παρουσίασης γεγονότων, όπου ορισμένες ομάδες ή άτομα παρουσιάζονται αρνητικά, καθώς ταυτόχρονα παραλείπονται θετικές ή ουδέτερες στάσεις, προκαλώντας αρνητικούς συσχετισμούς και συναισθήματα.

Η ρητορική μίσους χρησιμοποιεί ένα συναισθηματικό πλαίσιο για να προκαλέσει έντονες συναισθηματικές αντιδράσεις από το κοινό. Χρησιμοποιώντας λέξεις και φράσεις όπως, όμηροι, βία, καταστροφές και ούτω καθεξής προκαλεί συναισθήματα φόβου, οργής και ανησυχίας αναφορικά με τα γεγονότα που διαδραματίζονται. Οι αναφορές σε ιστορικά γεγονότα και οι συσχετισμοί αυτών με φρικαλεότητες και

βίαιες ενέργειες ενισχύει τα αρνητικά στερεότυπα και τις προκαταλήψεις απέναντι στα στοχευόμενα άτομα ή ομάδες. Η ρητορική μίσους πλαισιώνεται μέσα από τη θυματοποίηση και την απόρριψη ευθυνών. Δηλαδή από την μία απεικονίζεται η μία ομάδα ως αθώα θύματα (Γάζα), από την άλλη παρουσιάζεται η άλλη ομάδα (Ισραήλ) ως οι καταπιεστές, οι κατακτητές και η απειλή. Ενδεικτικά είναι τα ακόλουθα tweet:

Εικόνα 18 Επίθεση σε διαδηλωτές υπέρ της Γάζας

<https://twitter.com/JohnToyp/status/1752258682698522876>

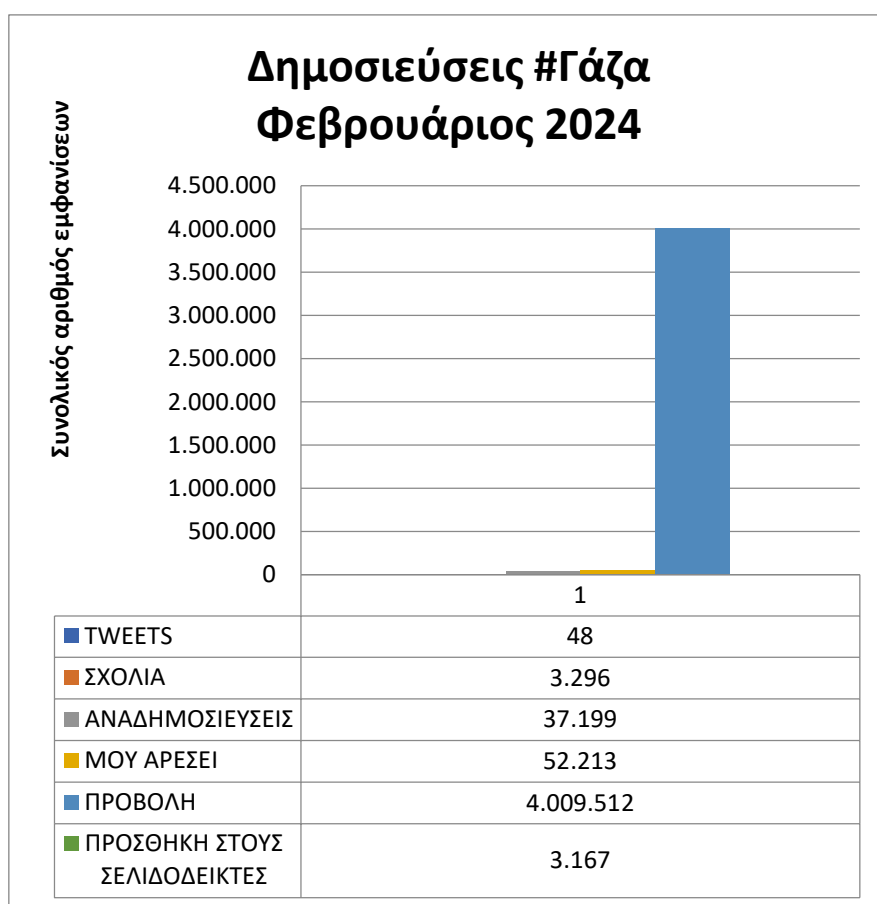
Η αναφορά σε μία ομάδα ως «ναζιστικές δυνάμεις» εκφράζει μία σύγκριση με βιαιοπραγίες που έκανε το ναζιστικό καθεστώς κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Αυτή η ανάρτηση ανακαλεί στη συλλογική μνήμη τον φασισμό, τον ρατσισμό και τις γενοκτονίες, προκαλώντας έντονα αρνητικά συναισθήματα, μίσος και ίσως βία απέναντι στην ομάδα που εκτίθεται.

Εικόνα 19 Φωτογραφία γυναικών ομήρων της Χαμάς

<https://twitter.com/IsraelinGreece/status/1750098659721506928>

Εξίσου ενδεικτικό είναι το παραπάνω tweet (εικόνα 19). Η παραπάνω ανάρτηση παρουσιάζει φωτογραφίες ισραηλινών γυναικών και κοριτσιών που βρίσκονται όμηροι της Χαμάς. Η ανάρτηση από μόνη της προκαλεί αρνητικά συναισθήματα προς τη Χαμάς, η οποία, κατά δήλωσή της είναι μία παλαιστινιακή μαχητική ομάδα, ενώ για τη Δύση αποτελεί μια εξτρεμιστική ριζοσπαστική βίαιη Ισλαμιστική οργάνωση που χρησιμοποιεί τους Παλαιστίνιους και το διαχρονικό τους αίτημα για ανεξάρτητο Κράτος, προκειμένου να επιφέρει στρατιωτικού τύπου πλήγματα κυρίως εναντίον του Ισραηλινού Κράτους για το οποίο οι επικεφαλής του έχουν ορκιστεί να εξαλείψουν από προσώπου γης. Δεδομένου λοιπόν ότι εμπλέκεται σε ένοπλες συγκρούσεις με το Ισραήλ και έχει προβεί σε τέτοιες αποτρόπαιες ενέργειες, η αναφορά της προκαλεί εξάρσεις θυμού και μίσους, ενισχύοντας τις προκαταλήψεις και τα αρνητικά στερεότυπα εις βάρος της.

Πίνακας 10 Φεβρουάριος 2024, Γάζα

Ο αριθμός των αναρτήσεων για το Φεβρουάριο 2024 που παρουσιάζει ρητορική μίσους αναφορικά με το #GAZA είναι στο σύνολό τους 48. Τα σχόλια ξεπερνούν τα 3.000, αντιπροσωπεύοντας την αφοσίωση των χρηστών και τις συζητήσεις που έχουν

πυροδοτηθεί με βάση τα περιεχόμενα των αναρτήσεων. Οι αναδημοσιεύσεις φτάνουν πάνω από τις 37.000, δείχνοντας την εμβέλεια και τη διάδοση που έχουν λάβει οι συγκεκριμένες αναρτήσεις. Οι επισημάνσεις «μου αρέσει» είναι πάνω από 50.000, εκφράζοντας την εκτίμηση και τη σύμφωνη γνώμη του κοινού αναφορικά με τις αναρτήσεις. Οι προβολές υπερβαίνουν τις 4.000.000, αντιστακώνοντας τη συνολική προβολή και έκθεση των tweets. Η προσθήκη στους σελιδοδείκτες ξεπερνάει και αυτή τις 3.000, δείχνοντας πως τα περιεχόμενα των αναρτήσεων κρίθηκαν σημαντικά και πολύτιμα από το κοινό για περαιτέρω χρήση και έρευνα.

Με βάση τις πληροφορίες που δίνονται από το διάγραμμα, φαίνεται πως υπάρχει στενή σχέση μεταξύ του αριθμού των αναρτήσεων (48) και των υπόλοιπων μετρήσεων αφοσίωσης, όπως σχόλια, αναδημοσιεύσεις, επισημάνσεις «μου αρέσει» και προβολές. Ο αριθμός των likes και των αναδημοσιεύσεων συσχετίζεται με το επίπεδο αφοσίωσης και εκτίμησης για τις αναρτήσεις. Οι αναρτήσεις που έχουν πολλά likes και αναδημοσιεύσεις, έχουν την τάση να προσελκύουν μεγαλύτερη προσοχή και αλληλεπίδραση από το κοινό. Ο αριθμός των προβολών είναι σημαντικά μεγαλύτερος από τον αριθμό των υπόλοιπων μετρήσεων, υπολογίζοντας πως κάθε ανάρτηση προσεγγίζει ένα μεγάλο κοινό, πιθανώς και μέσα από τις αναδημοσιεύσεις και τις κοινοποιήσεις.

Παρά το γεγονός πως ο αριθμός των σελιδοδεικτών είναι σχετικά χαμηλότερος συγκριτικά με τις προηγούμενες μετρήσεις, φαίνεται πως ένα μέρος των χρηστών τις διακρίνει και τις προσθέτει στους σελιδοδείκτες, κρίνοντας τα περιεχόμενα των αναρτήσεων άξια προς αποθήκευση.

Αν συγκριθούν οι τιμές της αφοσίωσης, θα διαπιστωθεί πως, όσο αναφορά τα σχόλια (3.296) και τα tweets (48), φαίνεται ότι τα περιεχόμενα των tweets ελκύουν το κοινό και προκαλούν έντονες συζητήσεις.

Η αναλογία των αναδημοσιεύσεων (37.199) και των αναρτήσεων δείχνει πόσο συχνά κοινοποιούνται από άλλους, καθιστώντας τις αναρτήσεις σημαντικές και με μεγάλη απήχηση. Ο αριθμός των 52.213 likes σε σύγκριση με τις 48 αναρτήσεις δείχνει ότι το κοινό τις εγκρίνει και έχει θετική στάση.

Με 4.009.512 προβολές και 48 αναρτήσεις φαίνεται πως οι αναρτήσεις αυτές προσεγγίζουν ένα μεγάλο κοινό, έχοντας ευρεία έκθεση και προβολή.

Οι 3.167 προσθήκες σελιδοδεικτών αναφορικά με τα 48 tweets σημαίνει πως μεγάλο μέρος των δεκτών βρήκε τις αναρτήσεις πολύτιμες, ωθώντας τους στην αποθήκευση

για μελλοντική κατανάλωση. Η ρητορική μίσους στις 48 αναρτήσεις του Φεβρουαρίου διαγράφεται με πολλούς και ποικίλους τρόπους.

Τα θέματα του Φεβρουαρίου 2024 για τη Γάζα είναι:

- **παρουσίαση κατάστασης στη Γάζα**
- **αυτοπυρπόληση**
- **επικρίσεις σε πολιτικές προσωπικότητες, όπως Μπάιντεν, Νετανιάχου, Χίλαρι Κλίντον**
- **επικρίσεις σε ΗΠΑ, ΕΕ, ΝΑΤΟ, ΟΗΕ**
- **κατηγορίες για μεροληψία και διάδοση ψευδών ειδήσεων**
- **παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων**
- **κινήματα ακτιβιστών και διαδηλωτών**

Η ρητορική μίσους πλαισιώνεται με διάφορους τρόπους στην πλατφόρμα του X.

Η χρήση τόσο της υβριστικής γλώσσας όσο εικόνων και βίντεο περιγραφικών και παραστατικών γεγονότων που παρουσιάζουν καταστροφές, θύματα, πείνα και άλλες βίαιες καταστάσεις που έχει προκαλέσει, κατά τις αναρτήσεις των χρηστών, η μεριά των Ισραηλινών, δημιουργούν αρνητική στάση για το Ισραήλ και τις πράξεις του.

Γίνεται επιλεκτική παρουσίαση γεγονότων, όπου επιλέγονται καταστάσεις που απεικονίζουν για παράδειγμα την αστυνομία του Ισραήλ να βιαιοπραγεί σε έναν ηλικιωμένο ή να ευθύνονται για τη λιμοκτονία και όλα τα δεινά στη Γάζα, ρίχνοντας τις ευθύνες αποκλειστικά στο Ισραήλ και προκαλώντας με αυτόν τον τρόπο θυμό και δυσαρέσκεια προς το μέρος τους. Υπάρχουν συσχετισμοί μεταξύ του Ισραήλ και ιστορικών προσώπων και καθεστώτων, όπως το γεγονός ότι οι Ισραηλινοί υψώνουν ναζιστικές σημαίες. Αυτοί οι παραλληλισμοί και οι συσχετισμοί μεταξύ του Ισραήλ και του ναζιστικού καθεστώτος, που είναι υπεύθυνο για φρικαλεότητες του παρελθόντος, συνδέουν ιδεολογίες, απόψεις και ενέργειες που καταδικάζονται, στοχοποιώντας το Ισραήλ. Η απεικόνιση ατόμων της Παλαιστίνης και της Γάζας να προσπαθούν να επιβιώσουν σε χαλάσματα και υπό αντίξοες συνθήκες, προκαλεί από τη μία συναισθήματα συμπάθειας προς τους Παλαιστίνιους και από την άλλη συναισθήματα δυσαρέσκειας προς τους υπαίτιους. Υπάρχουν συχνά ισχυρισμοί και κατηγορίες που απευθύνονται στο Ισραήλ, σε κυβερνητικούς εκπροσώπους και στις στρατιωτικές δυνάμεις, που χαρακτηρίζονται ως δράστες πολέμου, γενοκτονίας, εθνοκάθαρσης και παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Οι δηλώσεις αυτές υποκινούν οργή και επίκριση προς το Ισραήλ και τους συμμάχους τους.

Η συχνή αναφορά σε πολιτικά πρόσωπα, συνδέοντάς τα με αρνητικές ενέργειες, υπονομεύει την αξιοπιστία τους και τη νομιμότητά τους, οδηγώντας σε περαιτέρω πόλωση.

Ενδεικτικά είναι τα ακόλουθα tweets:

Εικόνα 20 Παιδιά προσπαθούν να προστατευτούν από το κρύο και τη βροχή
<https://twitter.com/KYTKYTKYTKYTKYTKYT/status/1761415810138976443>

Εικόνα 21 Η ανθρωπιστική βοήθεια παρέχεται έναντι αμοιβής
<https://twitter.com/Philipp27960841/status/1762372106031964496>

Η εικόνα 20 είναι απόσπασμα ενός βίντεο που δείχνει παιδιά τις Γάζας κάτω από άθλιες και αντίξοες συνθήκες να καλύπτονται με ένα νάιλον προκειμένου να προστατευθούν από τη βροχή και το κρύο. Η ανάρτηση αυτή προκαλεί τη συμπόνια στα θύματα του πολέμου και ιδιαίτερα όταν ανάμεσά τους υπάρχουν παιδιά, δημιουργώντας ένα κλίμα δυσαρέσκειας και οργής απέναντι στους δράστες, στην προκειμένη περίπτωση κατά του Ισραήλ. Η εικόνα 21 απεικονίζει την ανθρωπιστική βοήθεια που παρέχεται στη Γάζα. Ωστόσο, αυτή λαμβάνεται έναντι αμοιβής. Αυτή η απεικόνιση διαδραματίζει μία κατάσταση εξευτελισμού της ανθρωπότητας και την εκμετάλλευση όσων βρίσκονται στη συγκεκριμένη κατάσταση, κατασκευάζοντας και αναπαράγοντας οργή και αγανάκτηση για τις συνθήκες διαβίωσης των ανθρώπων που βρίσκονται στην εμπόλεμη κατάσταση και αυξάνοντας τα αρνητικά συναισθήματα έναντι των υπαιτίων.

#ΙΣΡΑΗΛ

Πίνακας 11 Οκτώβριος 2023, Ισραήλ

Οι συνολικές αναρτήσεις με περιεχόμενο που παρουσιάζει ρητορική μίσους για το μήνα Οκτώβριο #ΙΣΡΑΗΛ είναι 40.

Ο αριθμός των σχολίων (4.813) δείχνει πως οι αναρτήσεις των χρηστών δίνουν το έναυσμα για συζήτηση, αφού η μέτρηση αυτή δείχνει πως οι αναρτήσεις έχουν απήχηση στο κοινό, μοιράζοντας τις σκέψεις και τις απόψεις του πάνω στα θέματα που δημοσιεύονται.

Ο αριθμός των αναδημοσιεύσεων (36.183) δείχνει πως οι αναρτήσεις κοινοποιούνται ευρέως, υποδεικνύοντας όχι μόνο την αλληλεπίδραση που ασκείται στους άμεσους ακόλουθους, αλλά και σε ένα ευρύτερο κοινό.

Οι επισημάνσεις «μου άρεσει» φτάνουν τις 44.295, δείχνοντας ότι μεγάλο μέρος των χρηστών είναι θετικό και εγκρίνει τις αναρτήσεις αυτές.

Ο σημαντικός αριθμός των προβολών (8.841.158) δείχνει πως οι αναρτήσεις έχουν προσελκύσει την προσοχή και έχουν προκαλέσει έντονο ενδιαφέρον στην κοινότητα των χρηστών του X.

Η προσθήκη στους σελιδοδείκτες (5.605) δείχνει ότι το κοινό βρήκε τα περιεχόμενα των αναρτήσεων σημαντικά, ώστε να τα αποθηκεύσει για το μέλλον και όχι μόνο για άμεση κατανάλωση.

Ο αριθμός των αναρτήσεων (40) σε σχέση με τον αριθμό των σχολίων, δείχνει ότι ασκείται έντονη επιρροή, αλληλεπίδραση και συζητήσεις για τα περιεχόμενα αυτών.

Ο μεγάλος αριθμός των αναδημοσιεύσεων, που ξεπερνά τις 36.000 σημαίνει πως οι αναρτήσεις έχουν σημαντική απήχηση μεταξύ των χρηστών, ωθώντας να τις μοιραστούν με τους δικούς τους ακόλουθους, ενισχύοντας την έκθεσή τους σε ένα εκ νέου κοινό, αυξάνοντας με αυτόν τον τρόπο την προβολή τους.

Τα likes που φτάνουν σχεδόν τα 45.000 δείχνουν ότι οι αναρτήσεις αρέσουν στο κοινό, εκδηλώνοντας την αποδοχή, την έγκριση και τη θετική τους στάση με τη μορφή των επισημάνσεων «μου αρέσει».

Οι προβολές, που σχεδόν αγγίζουν τις 9 εκατομμύρια, δείχνει πως οι αναρτήσεις γίνονται ορατές σε ένα μεγάλο κοινό της πλατφόρμας του X, εκφράζοντας τη μεγάλη προσοχή και το ενδιαφέρον του κοινού για τις συγκεκριμένες αναρτήσεις.

Οι αναρτήσεις που έχουν προστεθεί στους σελιδοδείκτες φτάνουν πάνω από 5.500, πράγμα που υποδεικνύει ότι τα περιεχόμενα των 40 αυτών αναρτήσεων κρίθηκαν αξια και σημαντικά ή ακόμη και προκλητικά, ώστε να γίνει η αποθήκευσή τους για περαιτέρω αναφορά και κατανάλωση στο μέλλον.

Αν γίνει η σύγκριση των μετρήσεων αφοσίωσης, θα γίνει κατανοητή η δραστηριότητα του κοινού στο X σχετικά με τις συγκεκριμένες αναρτήσεις.

Τα σχόλια και οι επισημάνσεις «μου αρέσει» δείχνουν την άμεση αφοσίωση των χρηστών, ενώ οι αναδημοσιεύσεις και οι προβολές δείχνουν την ευρύτερη εμβέλεια και προβολή των αναρτήσεων. Η προσθήκη στους σελιδοδείκτες αντιπροσωπεύουν το μακροπρόθεσμο ενδιαφέρον αναφορικά με τις αναρτήσεις, εκδηλώνοντας την απήχηση που έχουν στο κοινό πέρα από αυτό της άμεσης κατανάλωσης.

Με βάση τις πληροφορίες που παρέχονται από την έρευνα, τα γενικά θέματα που καλύπτονται από τις αναρτήσεις του Οκτωβρίου για το Ισραήλ είναι τα εξής:

- **σύγκρουση σε Γάζα και Ισραήλ**

- συμμετοχή διεθνών φορέων, όπως οι ΗΠΑ, ΝΑΤΟ, ΕΕ, αλλά και πολιτικά πρόσωπα όπως Τζο Μπάιντεν και Ταγίπ Ερντογάν
- κάλυψη και προκατάληψη των μέσων μαζικής ενημέρωσης
- επικρίσεις σε συγκεκριμένες κυβερνήσεις και πολιτικούς, τόσο σε εγχώριο όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο.

Η ρητορική μίσους πλαισιώνεται με διάφορους τρόπους. Υπάρχουν αναρτήσεις που κατηγορούν τους Ισραηλινούς, τους Παλαιστίνιους ή και άλλους εμπλεκόμενους, κάνοντας χρήση υποτιμητικής γλώσσας, χαρακτηρίζοντας τους ως κακούς και απειλή. Για παράδειγμα, γίνεται συχνά αναφορά τόσο στο Ισραήλ όσο και την Παλαιστίνη, χρησιμοποιώντας υποτιμητικούς όρους.

Η ρητορική μίσους βασίζεται στη διάδοση στερεοτύπων και προκαταλήψεων, απεικονίζοντας μία ολόκληρη ομάδα με βάση τις ενέργειες λίγων ατόμων.

Η ρητορική μίσους θυματοποιεί μία ομάδα, ενώ ρίχνει ευθύνες στην απέναντι ομάδα. Για παράδειγμα, οι Παλαιστίνιοι συχνά απεικονίζονται θύματα του Ισραήλ ή οι Ισραηλινοί ως θύματα της τρομοκρατίας της Παλαιστίνης, δηλαδή της Χαμάς, αγνοώντας ή υποβαθμίζοντας τα δεινά των άλλων.

Η ρητορική μίσους χρησιμοποιεί την μέθοδο της επιλεκτικής παρουσίασης γεγονότων, οδηγώντας σε μεροληπτικές αναφορές και παραπληροφόρηση. Για παράδειγμα, απεικονίζονται βίαιες ενέργειες από τη μία πλευρά, χωρίς να παρουσιάζονται παρόμοιες πράξεις που γίνονται και από την άλλη πλευρά.

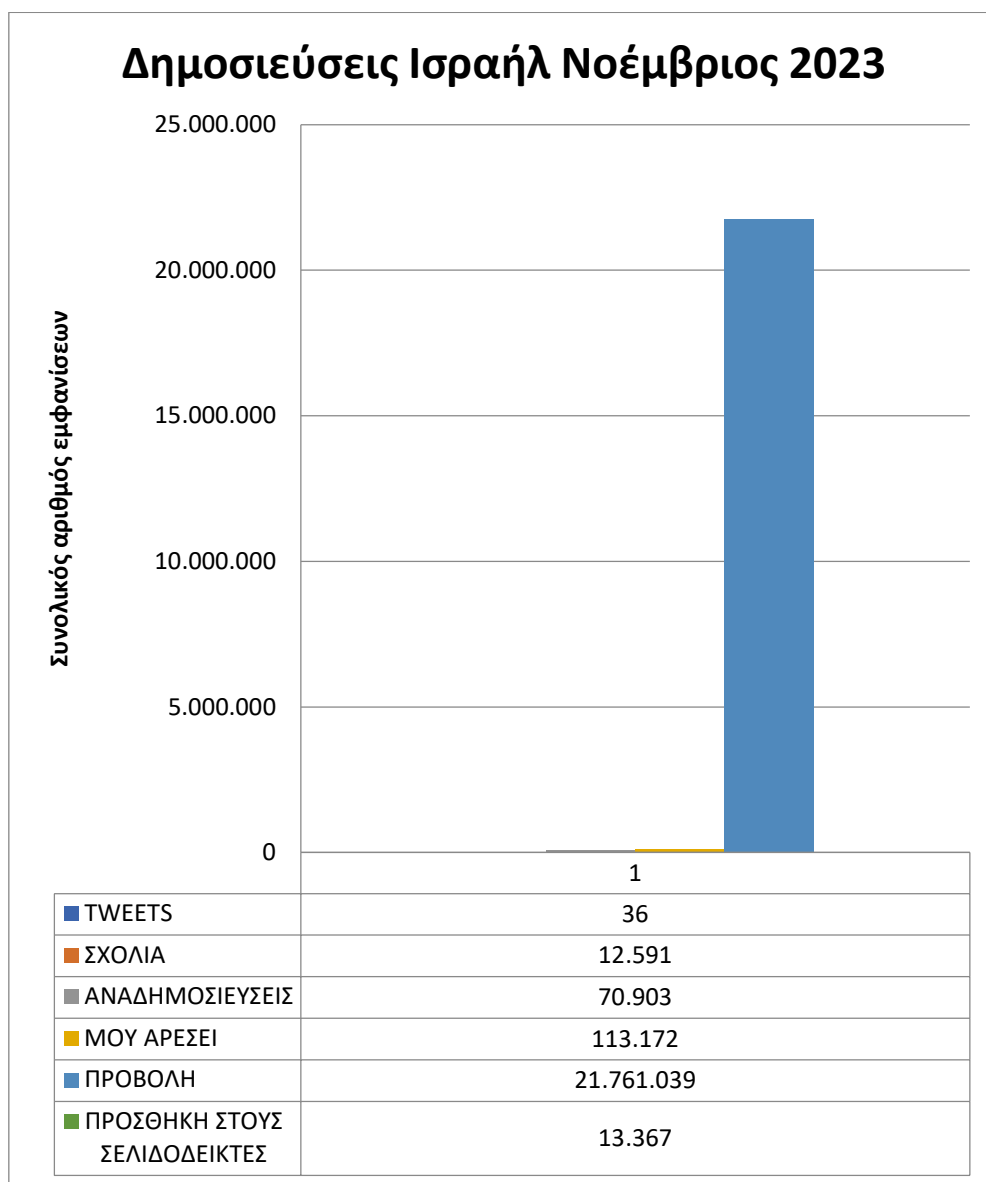

Εικόνα 22 Κατηγορίες για προπαγάνδα

https://twitter.com/pola_salem/status/1718968861100290553

Σύμφωνα με την προαναφερθείσα δημοσίευση οι ισχυρισμοί για μεροληψία και διακρίσεις απευθύνονται στα μέσα ενημέρωσης για την επιλεκτική έκθεση περιεχομένων που δεν είναι ανάλογη των περιστάσεων. Τέτοιες δηλώσεις συμβάλλουν στη διάδοση αρνητικών στερεοτύπων και ενισχύουν τη δυσπιστία προς τα μέσα ενημέρωσης.

Πίνακας 12 Νοέμβριος 2023, Ισραήλ

Ο αριθμός των αναρτήσεων με ρητορική μίσους τον μήνα Νοέμβριο αναφορικά με το Ισραήλ είναι 36.

Τα σχόλια ξεπερνούν τα 12.500, υποδηλώνοντας ότι οι αναρτήσεις των χρηστών έχουν ασκήσει έντονη έλξη και συζήτηση, μοιράζοντας τις σκέψεις και τις απόψεις τους.

Οι αναδημοσιεύσεις, που είναι πάνω από 70.000, δείχνουν ότι οι αναρτήσεις κοινοποιούνται και διαμοιράζονται από ένα μεγάλο αριθμό χρηστών.

Ο αριθμός των likes αγγίζει σχεδόν τα 115.000, εκφράζοντας το ενδιαφέρον και την αποδοχή του κοινού σχετικά με τα περιεχόμενα των αναρτήσεων.

Ο συντριπτικός αριθμός των προβολών ξεπερνά τις 21 εκατομμύρια, υποδεικνύοντας ότι οι αναρτήσεις γίνονται ορατές σε ένα μεγάλο μέρος των χρηστών είτε μέσω των ακολούθων είτε μέσω των αναδημοσιεύσεων και των hashtags που χρησιμοποιούνται. Η προσθήκη στους σελιδοδείκτες υπερβαίνει τις 13.000, δείχνοντας το ενδιαφέρον των χρηστών για τη μετέπειτα χρήση, αναφορά και κατανάλωση των συγκεκριμένων αναρτήσεων.

Ενώ ο αριθμός των αναρτήσεων (36) είναι σχετικά χαμηλός, οι μετρήσεις αφοσίωσης είναι υψηλές, δείχνοντας πως δεν μετράει μόνο ο όγκος των tweets, αλλά ενδεχομένως το περιεχόμενο τους και η είδηση που παράγει.

Ο αριθμός των σχολίων (12.591) δείχνει πως οι αναρτήσεις των χρηστών έχουν ασκήσει έντονη επιρροή και αλληλεπίδραση μεταξύ του κοινού με συζητήσεις που διαμορφώνονται μέσω των σχολίων.

Ο αριθμός των αναδημοσιεύσεων (70.903) δείχνει πως τα tweets έχουν κοινοποιηθεί ευρέως.

Ο αριθμός των επισημάνσεων «μου αρέσει» αντικατοπτρίζει τη συνολική θετική υποδοχή των αναρτήσεων των χρηστών από το κοινό του.

Ο υψηλός αριθμός προβολών (21.761.039) εκφράζει την εμβέλεια και τις μεγάλες διαστάσεις που έχουν λάβει οι αναρτήσεις, υποδηλώνοντας πως είναι ενδιαφέρουσες και ελκυστικές, αφού γίνεται η αναδημοσίευση και κοινοποίηση τους και έτσι η προβολή τους είναι εκτενέστερη.

Ο αριθμός των προσθηκών στους σελιδοδείκτες (13.367) σημαίνει πως ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού της πλατφόρμας του X ερμήνευσε τις αναρτήσεις ως σημαντικές και άξιες, ωθώντας να τις αποθηκεύσουν για το μέλλον.

Παρά τον χαμηλό αριθμό των αναρτήσεων, τα σχόλια είναι σε υψηλό επίπεδο αφοσίωσης, γεγονός που δηλώνει πως τα περιεχόμενα αυτών είναι ιδιαίτερα ελκυστικά, οδηγώντας τους χρήστες να επικοινωνήσουν μεταξύ τους μέσω σχολίων.

Το ίδιο συμβαίνει και με τις αναδημοσιεύσεις. Αν και ο όγκος των tweets είναι μικρός, οι αναρτήσεις κοινοποιούνται από άλλους.

Ο αριθμός των αναρτήσεων συγκριτικά με αυτόν των επισημάνσεων «μου αρέσει», δείχνει ότι οι αναρτήσεις έχουν λάβει την έγκριση και αποδοχή του κοινού.

Μεταξύ των 36 αναρτήσεων και του αριθμού των συνολικών προβολών παρουσιάζεται μία μεγάλη διαφορά, υπογραμμίζοντας την επίδραση που ασκείται τόσο από τους άμεσους ακόλουθους όσο και από το ευρύτερο κοινό.

Οι σελιδοδείκτες είναι μία παράμετρος – δείκτης αφοσίωσης που συγκεντρώνει από τις πιο χαμηλές μετρήσεις, ωστόσο η διαφορά που υπάρχει σε σύγκριση με το σύνολο των αναρτήσεων, δηλώνει ότι οι αναρτήσεις κρίθηκαν σημαντικές για αποθήκευση και μελλοντική αναφορά.

Τα ευρύτερα θέματα που καλύπτονται για το μήνα Νοέμβριο είναι τα εξής:

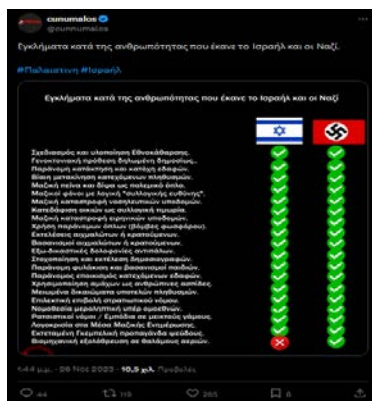
- **δεινά αμάχων (γυναίκες, παιδιά, ασθενείς σε νοσοκομεία),**
- **προπαγάνδα, κατηγορίες στα μέσα ενημέρωσης του Ισραήλ και γενικότερα αναφορικά με τη σύγκρουση,**
- **επικρίσεις τόσο για τις ενέργειες της ισραηλινής κυβέρνησης όσο και για άλλες κυβερνήσεις και διεθνείς οργανισμούς,**
- **γίνονται αναφορές για παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων,**
- **αναφορές σχετικά με τη στάση τους σε NATO, ΕΕ και άλλους διεθνής οργανισμούς**

Με βάση τα θέματα που καλύπτονται από τις αναρτήσεις, η ρητορική μίσους πλαισιώνεται με διάφορες μεθόδους.

Η ρητορική μίσους στοχεύει ορισμένες ομάδες, κυρίως το λαό του Ισραήλ ή το λαό της Παλαιστίνης χρησιμοποιώντας υβριστική γλώσσα και υπαινιγμούς και συνδέοντάς τους με πράξεις βίας. Η ρητορική μίσους δίνει έμφαση σε μία ομάδα αντιμετωπίζοντας τους ως θύματα, προκειμένου να προκαλέσει συναισθήματα συμπόνιας και υποστήριξης απέναντί τους, ενώ παρουσιάζει την άλλη ομάδα ως εχθρό και υπεύθυνο και τα δεινά και τα πάθη τους. Υπάρχουν κατηγορίες για προπαγάνδα και παραπληροφόρηση τόσο από τη μεριά του Ισραήλ όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο, με σκοπό την χειραγώγηση της κοινής γνώμης. Το γεγονός αυτό παρουσιάζει τα μέσα ενημέρωσης ως αναξιόπιστα και μεροληπτικά.

Οι έντονες και παραστατικές εικόνες και βίντεο κάνουν επίκληση στο συναίσθημα όπου ανάλογα με το περιεχόμενο των αναρτήσεων προκαλείται φόβος, οργή, μίσος, αγανάκτηση.

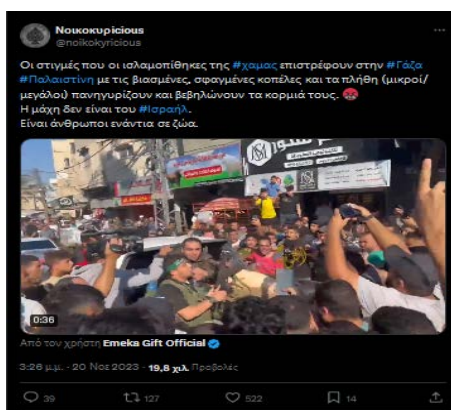
Παρακάτω, παρουσιάζονται ενδεικτικά κάποιες από τις αναρτήσεις του Νοεμβρίου που εκδηλώνουν ρητορική μίσους.

Εικόνα 23 Σύγκριση ενεργειών του Ισραήλ και του ναζιστικού καθεστώτος

<https://twitter.com/cunnumalos/status/1728741454036529219>

Άλλη μία επιθετική ανάρτηση που παρουσιάζει έναν συγκριτικό πίνακα των πράξεων του Ισραήλ και αυτών του ναζιστικού καθεστώτος του Χίτλερ, το οποίο από μόνο του αποτελεί δημόσια απειλή στα όρια της ύβρεως, αφού είναι γνωστές οι θηριωδίες και φρικιαστικές πράξεις με τις οποίες είναι ταυτισμένοι οι Ναζί. Ο παραλληλισμός αυτός, Ισραηλινού κράτους και Ναζιστικής Γερμανίας του Χίτλερ προκαλεί εθνικιστικές αντιδράσεις και κοινωνική απέχθεια για Κυβερνήσεις και πολιτικούς που αποφασίζουν να λειτουργούν με αυτό τον τρόπο ενώ επιπλέον δημιουργούνται στερεότυπα και προκαταλήψεις που έχουν σαν τελικό σταθμό το μίσος και τη βία.

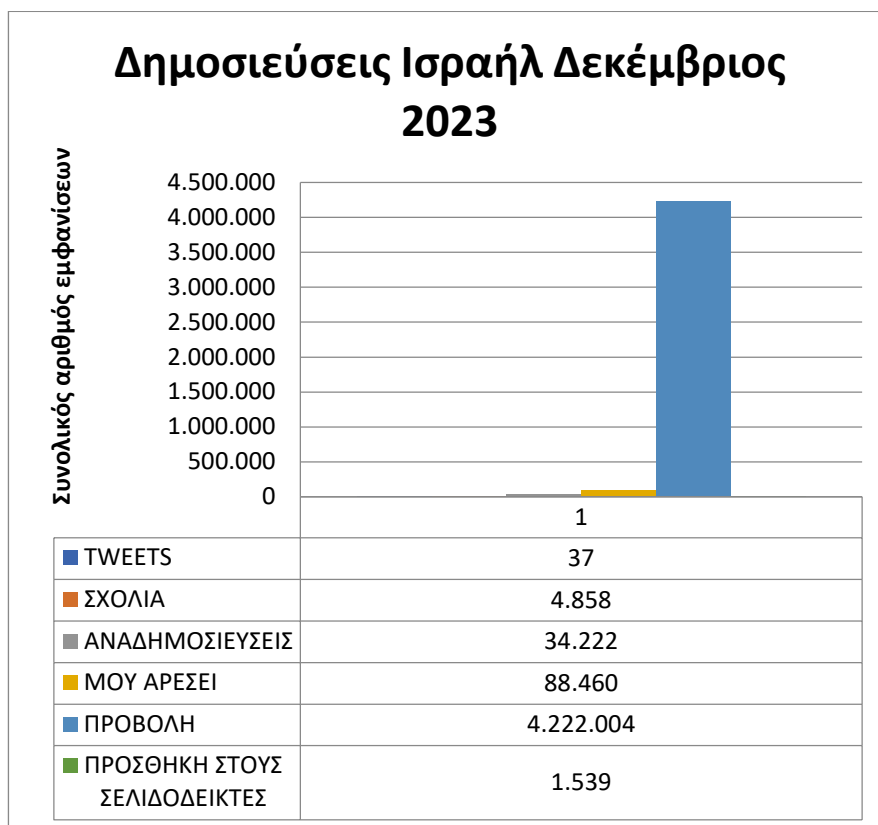

Εικόνα 24 Επιστροφή βιασμένων γυναικών

<https://twitter.com/noikokyricious/status/1726592774999523386>

Η συγκεκριμένη φωτογραφία (εικόνα 25) είναι απόσπασμα από ένα βίντεο που απεικονίζει την ώρα που Χαμάς επιστρέφει με γυναίκες που υπέστησαν βασανιστήρια από την τρομοκρατική ομάδα της Χαμάς. Η γλώσσα που χρησιμοποιείται για να παρουσιάσει το γεγονός αυτό είναι υβριστική, συμβάλλοντας στην ένταση των πολεμικών συγκρούσεων μεταξύ Γάζας και Ισραήλ και ενός εχθρικού κλίματος.

Δημοσιεύσεις Ισραήλ Δεκέμβριος 2023

Πίνακας 13 Δεκέμβριος 2023, Ισραήλ

Οι αναρτήσεις που δημοσιεύτηκαν το Δεκέμβριο και περιέχουν ρητορική μίσους είναι συνολικά 37.

Τα σχόλια φτάνουν κοντά τα 5.000, υποδεικνύοντας την επίδραση που έχουν στους χρήστες τα περιεχόμενα των αναρτήσεων, προκαλώντας έντονη συζήτηση και συνομιλίες με τη μορφή των σχολίων.

Ο αριθμός των αναδημοσιεύσεων ξεπερνά τις 34.000, κάνοντας φανερό το ενδιαφέρον των χρηστών αναφορικά με τις αναρτήσεις, καθώς αυτές κοινοποιήθηκαν ευρέως.

Ο αριθμός των επισημάνσεων «μου αρέσει» φτάνει κοντά τις 90.000, δείχνοντας τη θετική στάση και αποδοχή του κοινού για τα περιεχόμενα των tweets.

Ο αριθμός των προβολών υπερβαίνει τις 4 εκατομμύρια, γεγονός που καθιστά τα περιεχόμενα των αναρτήσεων ελκυστικά και σημαντικά, αφού υπάρχει γενικότερη αλληλεπίδραση και επιρροή με αποτέλεσμα την ευρύτερη έκθεση και διάδοσή τους.

Η προσθήκη στους σελιδοδείκτες είναι πάνω από 1.500, υπογραμμίζοντας ότι κάποιοι από τους χρήστες θεωρούν τις αναρτήσεις εξαιρετικά σημαντικές ώστε να τις αποθηκεύσουν.

Ο αριθμός των αναρτήσεων είναι σχετικά χαμηλός, φτάνοντας τις 37. Αυτό δείχνει πως παρά τον μέτριο αριθμό των tweets, οι μετρήσεις αφοσίωσης είναι υψηλές. Αυτό φανερώνει πως δεν παίζει ρόλο το πλήθος των αναρτήσεων,

Ο αριθμός των σχολίων (4.858) υποδηλώνει υψηλό επίπεδο αφοσίωσης με τις αναρτήσεις των χρηστών στο X, προκαλώντας συζητήσεις και απαντήσεις με τους ακόλουθους μέσω των σχολίων.

Οι αναδημοσιεύσεις (34.222) δείχνουν πως οι αναρτήσεις έχουν απήχηση στο κοινό που ωθεί τους χρήστες να τις μοιράζονται με δικούς τους ακόλουθους.

Με 88.460 likes διαγράφεται η αποδοχή των χρηστών αναφορικά με τις αναρτήσεις. Κάθε επισήμανση «μου αρέσει» αντιπροσωπεύει την έγκριση και την εκτίμηση των χρηστών σχετικά με τα περιεχόμενα των αναρτήσεων.

Ο συνολικός αριθμός προβολών φτάνει τις 4.222.004 και δείχνει τη συνολική προσέγγιση των χρηστών και την έκθεση των αναρτήσεων.

Αν και ο αριθμός της προσθήκης των σελιδοδεικτών (1.539) είναι αρκετά πιο χαμηλός με τις προηγούμενες μετρήσεις, η συγκεκριμένη μέτρηση συνεχίζει να δείχνει πως κάποιοι από τους χρήστες βρίσκουν τις αναρτήσεις ενδιαφέρουσες και προχωρούν στην αποθήκευσή τους ώστε να τις καταναλώσουν αργότερα.

Οι αναρτήσεις φαίνεται ότι έχουν λάβει περισσότερα likes συγκριτικά με τις άλλες μετρήσεις αφοσίωσης, όπως είναι τα σχόλια και οι αναδημοσιεύσεις.

Ο αριθμός των προβολών εκφράζει υψηλό επίπεδο ορατότητας, προσεγγίζοντας ένα ευρύτερο κοινό.

Παρά τα likes και τις προβολές, οι σελιδοδείκτες είναι σχετικά χαμηλοί σε αριθμό. Αυτό δείχνει ότι ενώ τα περιεχόμενα των αναρτήσεων σχολιάζονται, κοινοποιούνται και προβάλλονται, δεν αποθηκεύονται τόσο συχνά για μελλοντική κατανάλωση.

Παρακάτω γίνεται αναφορά κάποιων από τις αναρτήσεις του Δεκεμβρίου που εκφράζουν ρητορική μίσους.

Τα ευρύτερα θέματα που καλύπτονται μέσα από τις αναρτήσεις του Δεκεμβρίου είναι τα εξής:

- **επικρίσεις στην ελληνική κυβέρνηση αναφορικά με ενέργειες και αποφάσεις σχετικά με τη σύγκρουση Γάζα- Ισραήλ**

- επικρίσεις προς το Ισραήλ, την κυβέρνησή του, τις στρατιωτικές ενέργειες και πολιτικές
- απεικόνιση βίας και συγκρούσεων που αφορούν τη Γάζα και το Ισραήλ
- επικρίσεις σε πολιτικά πρόσωπα
- αναφορά σε ΗΠΑ και διεθνείς οργανισμούς, όπως NATO, ΕΕ σχετικά με τη στάση τους απέναντι στη σύγκρουση Γάζα- Ισραήλ
- συσχετισμοί γεγονότων με ιστορικά δρώμενα

Με βάση τα παραπάνω θέματα που λαμβάνουν χώρα την περίοδο του Δεκεμβρίου 2024, η πλαισίωση της ρητορικής μίσους έχει ως εξής:

Στοχεύει μία συγκεκριμένη ομάδα. Αυτό μπορεί να διακριθεί από τις αναρτήσεις, όπου οι Παλαιστίνιοι αντιμετωπίζονται ως τρομοκράτες, κυρίως εξαιτίας της τρομοκρατικής οργάνωσης της Χαμάς, και από την άλλη οι Ισραηλινοί αντιμετωπίζονται ως καταπιεστές και βάρβαροι. Η ρητορική μίσους βασίζεται σε στερεότυπα και γενικεύσεις για τις συγκεκριμένες ομάδες. Υπάρχουν γενικευμένες θεωρίες που βασίζονται σε ενέργειες λίγων ατόμων ή σε μεμονωμένα περιστατικά.

Η ρητορική μίσους προσπαθεί να προκαλέσει έντονα συναισθήματα και αντιδράσεις μέσω εκφράσεων και υβριστικής γλώσσας, μέσω εικόνων και βίντεο που διαδραματίζουν τα γεγονότα που λαμβάνουν χώρα. Επίσης, οι ομάδες πλαισιώνονται ως καλές και κακές σύμφωνα με τις αναρτήσεις καθώς υπάρχουν διαχωρισμοί ως θύματα και ως υπεύθυνοι. Πιο αναλυτικά:

Εικόνα 25 Δημόσια εκτέλεση

<https://twitter.com/TareqFarra/status/1732769238887121341>

Αυτή η ανάρτηση παρουσιάζει βίαιες πράξεις, όπως είναι η εκτέλεση. Η χρήση της έκφρασης «ζωντανές σφαγές» είναι ύβρις, προκαλώντας έντονα συναισθήματα τόσο μέσω των λέξεων και των εκφράσεων που χρησιμοποιούνται για την περιγραφή της

φωτογραφίας όσο και μέσα από την ίδια την φωτογραφία που διαδραματίζει την εκτέλεση ανθρώπων μπροστά σε κόσμο μέσα από ισραηλινό κανάλι. Προωθεί τη βία, την αλλοίωση του ανθρώπου και της ίδιας της ζωής, καθώς προάγει το μίσος και την έχθρα για το λαό του Ισραήλ.

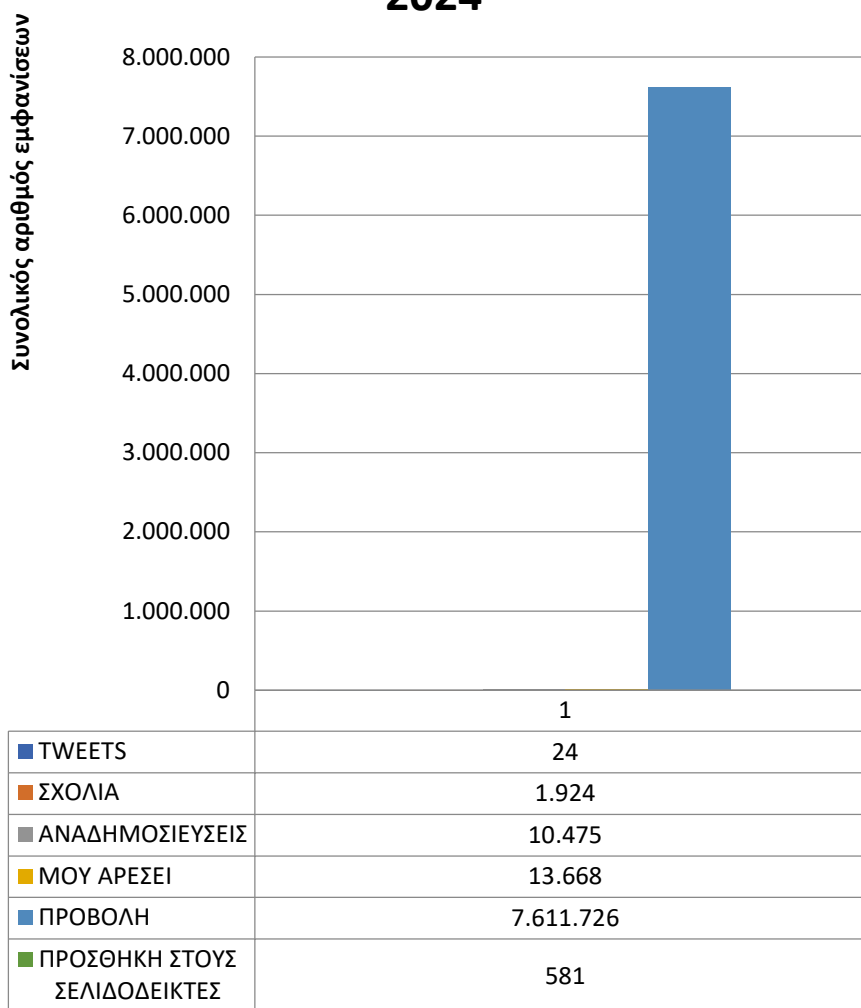
Εικόνα 26 Μηνύματα και συνθήματα κατά της Χαμάς

https://twitter.com/John_Fletcher70/status/1730831833552539776

Μέσα από αυτή την ανάρτηση είναι ξεκάθαρη η στάση κάποιων χρηστών απέναντι στη Χαμάς, καθώς τα μηνύματα εναντίον της είναι ολοφάνερα, προτρέποντας και άλλους να υιοθετήσουν την άποψη αυτή. Καλλιεργεί το μίσος και την εχθρότητα ενάντια στην εξτρεμιστική ριζοσπαστική Ισλαμιστική οργάνωση της Χαμάς.

Δημοσιεύσεις Ισραήλ Ιανουάριος 2024

Πίνακας 14 Γράφημα, Ιανουάριος 2024, Ισραήλ

Ο συνολικός αριθμός των αναρτήσεων που περιέχουν ρητορική μίσους για τον Ιανουάριο 2024 είναι 24. Τα σχόλια φτάνουν τα 2.000, αντανακλώντας την άμεση αλληλεπίδραση του κοινού και τη συνομιλία του μέσω των σχολίων. Οι αναδημοσιεύσεις ξεπερνούν τις 10.000, δείχνοντας πως οι αναρτήσεις έχουν κοινοποιηθεί από άλλους χρήστες και έχουν απήχηση. Οι επισημάνσεις «μου αρέσει» υπερβαίνουν τις 13.000, υποδηλώνοντας τη θετική ανταπόκριση και αλληλεπίδραση του κοινού, καθώς οι χρήστες βρίσκουν τα περιεχόμενα των αναρτήσεων ενδιαφέροντα. Οι προβολές είναι πάνω από 7,5 εκατομμύρια, υποδεικνύοντας το συνολικό αριθμό των φορών που έχουν δει ή έρθει σε επαφή οι χρήστες με τις συγκεκριμένες αναρτήσεις.

Η προσθήκη στους σελιδοδείκτες φτάνει σχεδόν τις 600, δείχνοντας ότι ένα μέρος του κοινού βρήκε τις πληροφορίες και τα περιεχόμενα των αναρτήσεων σημαντικά, ώστε να προβούν στην αποθήκευσή τους.

Η σχέση-λόγος των αναρτήσεων (24) και των σχολίων (1.924) δείχνει πως δεν είναι τόσο ισχυρή όσο σε αναλύσεις των προηγούμενων γραφημάτων. Ωστόσο, υπάρχει μία αλληλεπίδραση και επιρροή μεταξύ των χρηστών. Αυτό δείχνει πως όσο πιο πολλά tweets δημοσιεύονται, υπάρχουν περισσότερες δυνατότητες και ευκαιρίες αύξησης του αριθμού άμεσης αλληλεπίδρασης, όπως είναι τα σχόλια.

Η σχέση μεταξύ των αναρτήσεων και των αναδημοσιεύσεων (10.475) είναι ισχυρή, καθώς ο μικρός αριθμός των tweets (24) κοινοποιήθηκε ευρέως.

Τα likes (13.668) σε σχέση με το σύνολο των αναρτήσεων δείχνουν πως έχουν την προσοχή του κοινού, όπου αν και οι χρήστες δεν άφησαν πολλά σχόλια, ωστόσο η θετική τους στάση απέναντι στα περιεχόμενα των αναρτήσεων εκδηλώνεται μέσα από αυτή την αντίδραση.

Η σχέση των αναρτήσεων και των προβολών (7.611.726) δείχνει πως παρόλο που οι αναρτήσεις είναι λίγες, η διάδοση, κοινοποίηση και η ορατότητά τους από ένα μεγαλύτερο κοινό είναι σημαντική.

Με τους σελιδοδείκτες να είναι 581 φαίνεται πως κάποιοι από τους χρήστες βρήκαν αυτά τα 24 tweets πολύτιμα για αναφορά στο μέλλον.

Παρόλο που οι αναρτήσεις είναι λίγες σχετικά, η αφοσίωση του κοινού εκδηλώνεται μέσω των σχολίων, προκαλώντας συζήτηση γύρω από τα περιεχόμενα των αναρτήσεων. Ο μεγάλος αριθμός των αναδημοσιεύσεων υποδηλώνει πως οι αναρτήσεις μοιράζονται γενικά, προσεγγίζοντας ένα μεγαλύτερο κοινό πέρα από τους αρχικούς ακόλουθους. Οι αναρτήσεις έχουν συγκεντρώσει μεγάλο αριθμό αποδοχής και έγκρισης με τη μορφή επισημάνσεων «μου αρέσει». Το άθροισμα των προβολών αντικατοπτρίζει τις φορές που το κοινό έχει δει τις αναρτήσεις ή έχει έρθει σε επαφή με αυτές, δείχνοντας τη συνολική προσέγγιση και έκθεση των tweets. Η προσθήκη στους σελιδοδείκτες δηλώνει πως 581 άτομα βρήκαν πολύτιμα τα tweets και επομένως προχώρησαν στην αποθήκευσή τους για κατανάλωση στο μέλλον.

Σύμφωνα με τις πληροφορίες του Ιανουαρίου 2024, τα θέματα που παίρνουν μορφή στις αναρτήσεις των χρηστών είναι τα εξής:

- η σύγκρουση στη Γάζα
- επικρίσεις στο Ισραήλ και τις τακτικές και ενέργειές του

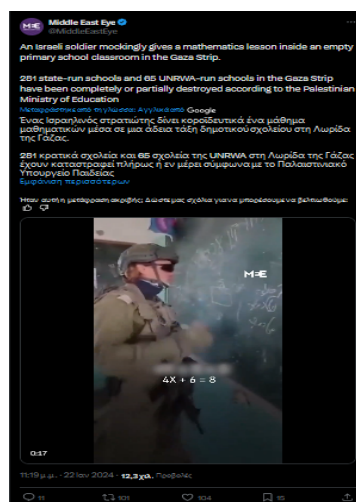
- αναφορές σε Ισραήλ, ΗΠΑ, ΕΕ, Ρωσία σχετικά με τον πόλεμο
- επικρίσεις σε πολιτικές προσωπικότητες
- καταγγελίες για εγκλήματα πολέμου
- σάτιρα μέσω καρικατούρων, χιουμοριστικών και ειρωνικών σχολίων σε πολιτικά γεγονότα
- μεροληψία και προπαγάνδα των μέσων ενημέρωσης, κατηγορώντας τα μέσα για μεροληψία στην κάλυψη της σύγκρουσης

Με βάση τα θέματα των αναρτήσεων, η πλαισίωση της ρητορικής μίσους έχει ως εξής:

Ορισμένες ομάδες ή άτομα, όπως οι Ισραηλινοί ή οι Παλαιστίνιοι, παρουσιάζονται ως με τρόπο τέτοιο που τους απεικονίζουν ως θύτες ή θύματα. Το γεγονός πως οι Παλαιστίνιοι συνεχώς αντιμετωπίζονται ως θύματα ενώ οι Ισραηλινοί ως υπεύθυνοι, αγνοώντας, πιθανώς, πράξεις και ενέργειες και από τις δύο πλευρές, προκαλεί συμπάθεια για τη μία ομάδα, αυτή των Παλαιστινίων και αντιπάθεια για την άλλη, αυτή των Ισραηλινών.

Η ρητορική μίσους οδηγεί στην πόλωση με την περιγραφή της μίας ομάδας ως ηθική και αθώα και την άλλη ως ανήθικη και υπαίτια για την όλη κατάσταση.

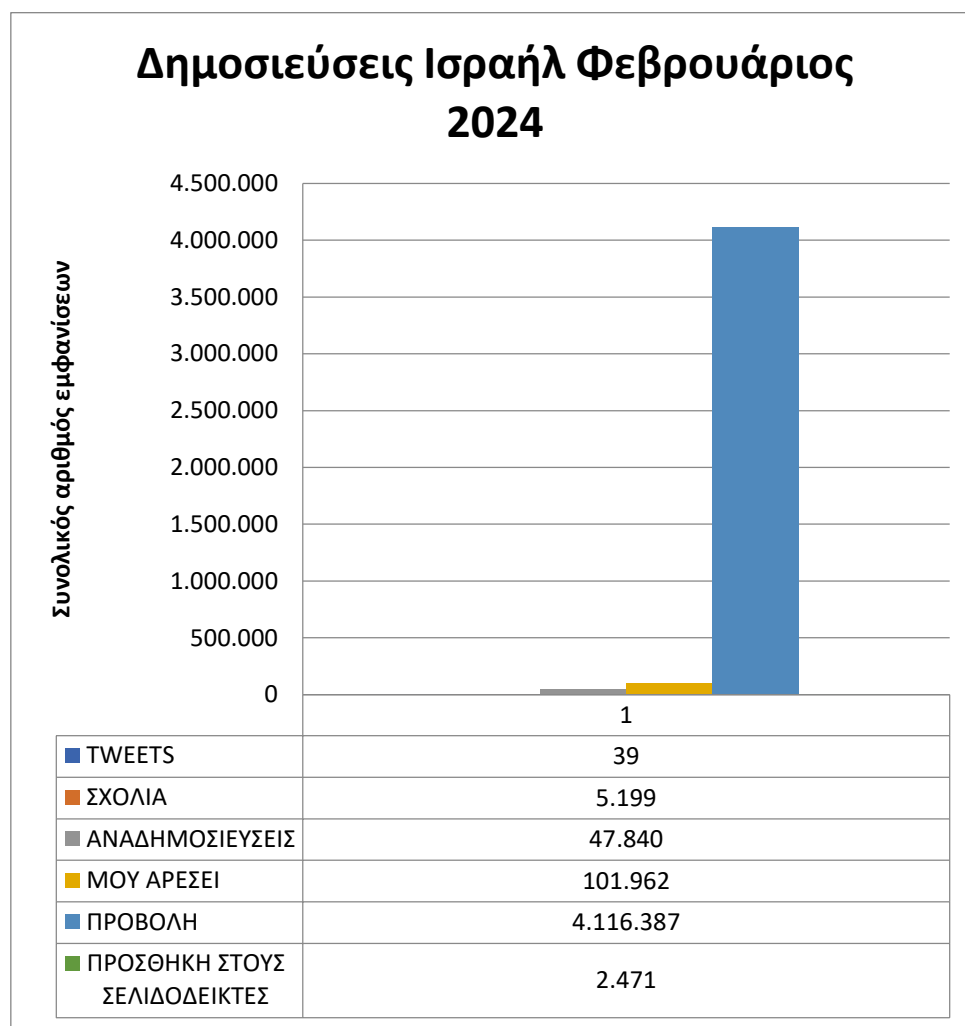
Η ρητορική μίσους επιλέγει συγκεκριμένα γεγονότα προς παρουσίαση, τονίζοντας περιστατικά που ενισχύουν την προκατάληψη, διαστρεβλώνοντας, ενδεχομένως, την πραγματικότητα και οδηγώντας σε στερεότυπα και διακρίσεις.

Εικόνα 27 Ισραηλινός στρατιώτης παραδίδει μάθημα μαθηματικών σε μία κενή και κατεστραμμένη τάξη

<https://twitter.com/MiddleEastEye/status/1749542200646537693>

Το βίντεο δείχνει έναν ισραηλινό στρατιώτη να παραδίδει μάθημα μέσα σε μία άδεια και κατεστραμμένη αίθουσα σχολείου στη Λωρίδα της Γάζας. Η ανάρτηση αυτή δείχνει την ειρωνεία και την αλαζονεία, καθώς εξαιτίας του πολέμου χιλιάδες παιδιά έχουν βρει τραγικό θάνατο. Η δήλωση αυτή προκαλεί έντονες συναισθηματικές εξάρσεις, προκαλώντας θυμό, οργή και ωθώντας σε βία και μίσος προς το Ισραήλ που κάνει κοροϊδευτικά σχόλια προς τα θύματα, εντείνοντας την κατάσταση και επιδεινώνοντας την εχθρότητα.

Πίνακας 15 Γράφημα, Φεβρουάριος 2024, Ισραήλ

Το σύνολο των αναρτήσεων του Φεβρουαρίου 2024 που παρουσιάζει ρητορική μίσους ανέρχεται στις 39.

Ο αριθμός των σχολίων υπερβαίνει τα 5.000, δείχνοντας ότι τα περιεχόμενα που αναρτήθηκαν έχουν προκαλέσει έντονες συζητήσεις και αλληλεπίδραση μεταξύ του κοινού, εκφράζοντας την ενεργή συμμετοχή του στο να διατυπώσει τις σκέψεις και τις απόψεις του επί των ζητημάτων που παρουσιάζονται.

Ο αριθμός των αναδημοσιεύσεων φτάνει κοντά τις 50.000, δείχνοντας πως τα tweets έχουν ευρέως κοινοποιηθεί και διαμοιρασθεί από άλλους χρήστες εντός της πλατφόρμας του X. Ο αριθμός των επισημάνσεων «μου αρέσει» ξεπερνά τις 100.000, εκδηλώνοντας την ανταπόκριση και συγκατάθεση των χρηστών, καθώς επίσης και τη δημοτικότητα και απήχηση των αναρτήσεων. Ο συνολικός αριθμός των προβολών είναι πάνω από 4 εκατομμύρια, περιλαμβάνοντας τόσο άμεσες προβολές όσο και προβολές από αναδημοσιεύσεις και κοινοποιήσεις σε όλη την πλατφόρμα.

Οι σελιδοδείκτες στοχεύουν τις 2.500, δείχνοντας πως οι 39 αναρτήσεις θεωρήθηκαν πολύτιμες και ενημερωτικές, ώστε να γίνει η επανεξέτασή τους και η αναφορά τους στο μέλλον. Οι αναρτήσεις στο σύνολό τους είναι 39. Ο συνολικός αριθμός των σχολίων (5.199) αντιπροσωπεύει το επίπεδο αφοσίωσης και αλληλεπίδρασης με τις αναρτήσεις. Ο υψηλός αριθμός σχολίων δείχνει την ενεργή συμμετοχή του κοινού και την επιρροή του. Οι αναδημοσιεύσεις (47.840) εκφράζουν το πόσες φορές το κοινό έχει αναδιανείμει τα tweets στους δικούς του ακόλουθους, χρίζοντας το περιεχόμενο αυτών σημαντικό για να το μοιραστούν και να το μοιράσουν.

Τα likes (101.962) σηματοδοτούν την έγκριση και αναγνώριση του κοινού αναφορικά με τις αναρτήσεις, καθιστώντας τις δημοφιλείς.

Το σύνολο των προβολών (4.116.387) αντικατοπτρίζει τις φορές που οι χρήστες έχουν καταναλώσει τα tweets, δείχνοντας πόσοι χρήστες έχουν συναντήσει τις αναρτήσεις αυτές, ακόμα και αν δεν έχουν αλληλοεπιδράσει άμεσα.

Οι 2.471 σελιδοδείκτες δείχνουν το πόσοι χρήστες έχουν ελκυστεί από τα συγκεκριμένα tweets και έχουν μακροπρόθεσμο ενδιαφέρον για αυτά.

Με 39 αναρτήσεις και 5.199 σχόλια υπάρχει σημαντική διαφορά μεταξύ του αριθμού των tweets και των σχολίων, εκφράζοντας ότι τα θέματα που παρουσιάζονται προκαλούν έντονες συζητήσεις και σκέψεις.

Το γεγονός πως οι συγκεκριμένες αναρτήσεις έχουν αναδημοσιευτεί σε μεγάλο βαθμό δείχνει το υψηλό επίπεδο ενδιαφέροντος του κοινού, ώστε να τις μοιραστεί.

Η συγκέντρωση του υψηλού αριθμού των likes δείχνει το επίπεδο εκτίμησης του κοινού. Αυτή η μέτρηση κάνει ξεκάθαρη την προσοχή και το ενδιαφέρον του κοινού, ώστε να πατήσουν το κουμπί «μου αρέσει».

Το άθροισμα των προβολών δείχνει πως πέρα από τους άμεσους χρήστες, οι αναρτήσεις προβλήθηκαν σε σημαντική εμβέλεια μέσω των αναδημοσιεύσεων και κοινοποιήσεων.

Αν και ο αριθμός της προσθήκης στους σελιδοδείκτες είναι χαμηλότερος σε σχέση με τις προηγούμενες μετρήσεις αφοσίωσης, οι 2.471 προσθήκες αντιπροσωπεύουν ένα μέρος του κοινού που έκρινε σημαντικές τις αναρτήσεις και για το μέλλον.

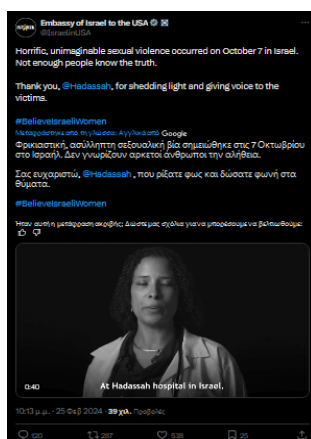
Η ρητορική μίσους πλαισιώνεται με διάφορους τρόπους και τεχνικές. Οι θεματικές ενότητες που καλύπτονται μέσα από τις αναρτήσεις είναι:

- **καταγγελίες για παρεμπόδιση της ανθρωπιστικής βοήθειας από τις ισραηλινές δυνάμεις,**
- **ισχυρισμοί για ενέργειες του ισραηλινού στρατού με αποτέλεσμα αθώα θύματα**
- **κατηγορίες στην οργάνωση της Χαμάς για σεξουαλική κακοποίηση**
- **πολιτικές επικρίσεις κατά της ισραηλινής κυβέρνησης και του Μπέντζαμιν Νετανιάχου**
- **επίκριση διεθνών φορέων και οργανισμών σχετικά με τη στήριξη του Ισραήλ όπως ΕΕ, ΝΑΤΟ, ΗΠΑ, ΟΗΕ**
- **ισχυρισμοί για μεροληψία και χειραγώγηση των μέσων ενημέρωσης**
- **ναζιστικές συσχετίσεις σχετικά με την υποστήριξη του Ισραήλ**
- **παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη σύγκρουση Γάζας- Ισραήλ.**

Σύμφωνα με τα παραπάνω ζητήματα, η ρητορική μίσους έχει ως εξής:

Παρουσιάζει τη μία ομάδα ως θύματα (Παλαιστίνιους) και την άλλη ως θύτες (Ισραηλινούς) ώστε να προκαλέσει θετικά συναισθήματα για την πρώτη και αρνητικά για την δεύτερη, αγνοώντας ή υποβαθμίζοντας καταστάσεις και ενέργειες που οδήγησαν την εκάστοτε ομάδα στις συγκεκριμένες πράξεις. Η ρητορική μίσους οδηγεί στην πόλωση και τη δυσφήμιση συγκεκριμένων ομάδων. Αυτό γίνεται φανερό μέσα από τις συσχετίσεις και τους παραλληλισμούς της ισραηλινής αρχής με το ναζιστικό καθεστώς του Χίτλερ, οδηγώντας κατά αυτόν τον τρόπο τους δέκτες να συμμερίζονται αυτόν τον τρόπο σκέψης και να δημιουργούν ένα κλίμα αντιπάθειας προς το Ισραήλ. Γίνεται επιλεκτική παρουσίαση γεγονότων και καταστάσεων και παραποίηση αυτών. Αυτό περιλαμβάνει την έκθεση κάποιων γεγονότων ή την παραμόρφωσή τους με το να αγνοούν, να υποβαθμίζουν ή να αλλοιώνουν άλλες καταστάσεις και γεγονότα ώστε να ταιριάζει με την ατζέντα των ειδήσεων που προτιμούν.

Με βάση τις πληροφορίες που παρέχονται ενδεικτικές είναι οι ακόλουθες αναρτήσεις.

Εικόνα 28 Εξομολόγηση γιατρού που έπεσε θύμα σεξουαλικής κακοποίησης από τη Χαμάς

<https://twitter.com/IsraelinUSA/status/1761846778738192509>

Η εικόνα 28 είναι μία ομολογία μίας γιατρού που έπεσε θύμα βιασμού από την τρομοκρατική οργάνωση της Χαμάς. Τέτοιου είδους πράξεις είναι καταδικαστές και η ανάρτηση αυτών συμβάλλει στην ενίσχυση της βίας και του μισούς για την συγκεκριμένη ομάδα και τους υποστηρικτές της, παρουσιάζοντας τα μέλη της ως βιαστές και καταπατητές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Εικόνα 29 "ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΠΟΛΕΜΟΣ, ΑΛΛΑ ΕΞΟΛΟΘΡΕΥΣΗ"

<https://twitter.com/tvxs/status/1758899541544222860>

«Δεν είναι πόλεμος, αλλά εξολόθρευση». Αυτά είναι τα λόγια ενός εθελοντή γιατρού από τη Γάζα. Η δήλωση αυτή απαγγέλει σημαντική κατηγορία ενάντια του Ισραήλ, καθώς αναφέρεται πως θέλουν να τους εξοντώσουν παντελώς, να τους αφανίσουν. Τα συναισθήματα που δημιουργούνται μέσα από την ανάρτηση είναι ο φόβος, το αίσθημα της απειλής, το μίσος, η οργή και η αγανάκτηση για τις ενέργειες και

πολιτικές του Ισραήλ, καθώς προσπαθούν με οποιονδήποτε τρόπο να ξεκληρίσουν ένα ολόκληρο έθνος.

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η διάδοση και αναπαραγωγή της ρητορικής μίσους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης είναι ένα σύνθετο και σύγχρονο φαινόμενο που επιτελείται μέσω διάφορων μηχανισμών.

Στην συγκεκριμένη περίπτωση, στην πλατφόρμα του X, το μίσος τροφοδοτείται κατά κύριο λόγο μέσω της οπτικής πλαισίωσης και της επιλεκτικής παρουσίασης γεγονότων και ειδήσεων. Αυτές οι τακτικές αποτελούν τον βασικό πυλώνα στη απόπειρα διαμόρφωσης της κοινής γνώμης και αντίληψης, στο σκόπιμο κοινωνικό αυτοματισμό, στα διχαστικά μηνύματα και στην κατασκευή και ψηφιακή αναπαραγωγή της ρητορικής του πολιτικού και κοινωνικού μίσους.

Η οπτική πλαισίωση περιλαμβάνει τη χρήση εικόνων και βίντεο προκειμένου να μεταδώσει συγκεκριμένα μηνύματα και να προκαλέσει στους δέκτες διάφορα συναισθήματα, όπως φόβο, οργή, απέχθεια, μίσος, απογοήτευση, λύπη.

Στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης το οπτικό περιεχόμενο είναι πιο ελκυστικό και προκαλεί μεγαλύτερη αίσθηση, τραβώντας την προσοχή του κοινού, σε σχέση με ένα απλό κείμενο.

Ομάδες μίσους και άτομα που διαδίδουν ρητορική μίσους, κυρίως όμως ανώνυμα account ή στρατευμένα και κρυπτόμενα από το καθεστώς της ανωνυμίας account, χρησιμοποιούν την οπτική πλαισίωση επιλέγοντας εικόνες που προκαλούν έντονες συναισθηματικές αντιδράσεις, όπως εκτενώς αναφέρθηκε, οι οποίες σε συνδυασμό με υβριστικά σχόλια και λεζάντες, καθώς και με βίαιες εικόνες ή πολιτισμικά στερεότυπα, ενισχύουν τις προκαταλήψεις εναντίον ορισμένων ομάδων.

Η επιλεκτική παρουσίαση ειδήσεων περιλαμβάνει την επιμέλεια και ανάδειξη συγκεκριμένων ειδήσεων που κινούνται γύρω από μία συγκεκριμένη ατζέντα, ενώ ταυτόχρονα υπολείπονται ή υποβαθμίζονται άλλες ειδήσεις ή γεγονότα.

Στα κοινωνικά δίκτυα, οι αλγόριθμοι δίνουν βάση σε περιεχόμενα που έχουν δημιουργήσει υψηλή αφοσίωση, οδηγώντας στο φαινόμενο των θαλάμων ηχούς, όπου το κοινό δέχεται κυρίως πληροφορίες που ενισχύουν τις ήδη υπάρχουσες πεποιθήσεις, στάσεις, συμπεριφορές και απόψεις.

Η επιλεκτική έκθεση και διάδοση γεγονότων επηρεάζει τις αντιλήψεις και ενισχύει τη ρητορική μίσους. Ο συνδυασμός της οπτικής πλαισίωσης και της επιλεκτικής παρουσίασης ειδήσεων κατέχει πρωταγωνιστικό ρόλο στη διάδοση και αναπαραγωγή

μίσους. Οι χρήστες έρχονται αντιμέτωποι με συναισθηματικά φορτισμένες εικόνες, συνοδευόμενες από προκατειλημμένες ειδήσεις.

Συμπερασματικά, η επανάληψη αυτών των βίαιων εικόνων και υβριστικών σχολίων συμβάλλει στην ενίσχυση στερεοτύπων και προκαταλήψεων μέσω μια εντεινόμενης και πρωτοφανούς κατασκευής και αναπαραγωγής ρητορικής μίσους.

8. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Καθώς η έρευνα της παρούσας πτυχιακής έρευνας γίνεται μέσω ποιοτικής ανάλυσης, ένας επόμενος στόχος για περαιτέρω έρευνα και ανάπτυξη του συγκεκριμένου θέματος θα ήταν:

- η ποσοτική ανάλυση της διάδοσης ρητορικής μίσους, δημιουργώντας μία μεγάλης κλίμακας ποσοτική ανάλυση για την μέτρηση της επικράτησης και της εξάπλωσης της ρητορικής μίσους που σχετίζεται με σύγκρουση στη Γάζα μεταξύ Ισραήλ και Χαμάς το εξεταζόμενο χρονικό διάστημα 2023- 2024 στο X.
- Συμπεριφορά χρήστη. Να γίνει ανάλυση των χαρακτηριστικών των χρηστών που διαδίδουν ρητορική μίσους κατά την διάρκεια της σύγκρουσης, καθώς και ανάλυση στον τρόπο που ασκείται επιρροή μεταξύ των χρηστών που εμπλέκονται στη διάδοση της ρητορικής μίσους.
- Χρονική περίοδος και ανάλυση γεγονότων. Να γίνει ανάλυση διάφορων φάσεων της σύγκρουσης Χαμάς- Ισραήλ, όπως για παράδειγμα συμφωνία κατάπαυσης του πυρός ή κλιμάκωση της βίας και πώς αυτές οι φάσεις επηρεάζουν τον όγκο και τη φύση της ρητορικής μίσους που κυκλοφορεί στην πλατφόρμα X.
- Ανάλυση πολλαπλών πλατφορμών και θάλαμοι ηχούς. Να γίνει σύγκριση στη διάδοση της ρητορικής μίσους αναφορικά με τον πόλεμο Γάζα- Ισραήλ, σε πολλές πλατφόρμες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, όπως Facebook, Instagram, TikTok και όχι μόνο στο X.
- Επιπτώσεις στη συμπεριφορά και τις αντιλήψεις εκτός δικτύου. Να γίνει έρευνα μεταξύ της ρητορικής μίσους στις πλατφόρμες κατά τη διάρκεια του πολέμου Γάζα- Ισραήλ και των συμπεριφορών, στάσεων και αντιλήψεων στον πραγματικό κόσμο, παραδείγματος χάριν, μέσω συνεντεύξεων, έτσι ώστε να γίνει κατανοητό αν και κατά πόσο επηρεάζονται τα άτομα εκτός δικτύου από τις αντιλήψεις που παρέχονται εντός δικτύου.
- Πολιτισμικό και γλωσσικό πλαίσιο. Να γίνει ανάλυση των χαρακτηριστικών των χρηστών με βάση τον πολιτισμό, την ταυτότητα και τη γλώσσα τους και διαδικτυακού λόγου.
- Σύγκριση με άλλες παρόμοιες περιπτώσεις. Να γίνει έρευνα που καλύπτει συγκρούσεις και γεγονότα για να αξιολογηθεί εάν τα μοτίβα αναπαραγωγής

της ρητορικής μίσους στο X κατά τη διάρκεια της σύγκρουσης Γάζα- Ισραήλ είναι συνεπή σε βάθος χρόνου ή εξαρτώμενα από το πλαίσιο, αναλύοντας τα ευρήματα με παρόμοιες περιπτώσεις.

Οι προτάσεις αυτές για μελλοντική έρευνα προσπαθούν να εμβαθύνουν στην κατανόηση για την αναπαραγωγή της ρητορικής μίσους στο X και όχι μόνο, κατά την διάρκεια του πολέμου Χαμάς- Ισραήλ 2023- 2024 και να συμβάλουν στην ανάπτυξη στρατηγικών για την καταπολέμηση της ρητορικής μίσους στο διαδίκτυο γενικότερα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

- Abidin, C., & Pennington, D. (2019). *Internet Celebrity: Understanding Fame Online*. Emerald Publishing Limited.
- Allcott, H., & Gentzkow, M. (2017). Facebook's Algorithm: A Major Driving Force Behind the Spread of Misinformation. *Journal of Economic Perspectives*, 31(2), 211-236.
- Angwin, J., & Parris Jr., T. (2023, Νοεμβρίου 28). Facebook Lets Advertisers Exclude Users by Race. *ProPublica*. <https://www.propublica.org/article/facebook-lets-advertisers-exclude-users-by-race>
- Ardèvol-Abreu, A. (2015). Framing Theory in Communication Research in Spain: Origins, Development and Current Situation. *Revista Latina de Comunicación Social*, 70, 423–450.
- Bakshy, E., Messing, S., & Adamic, L. A. (2015). Exposure to ideologically diverse news and opinion on Facebook. *Science*, 348(6239), 1130–1132.
- Bastos, M. T., & Mercea, D. (2019). The Brexit Botnet and User-Generated Hyperpartisan News. *Social Science Computer Review*, 37 (1), 38-54.
- Baum, M. A., & Gussin, P. (2007). In the News: The Promise and The Reality of the Internet as a News Source. *Journal of Communication*, 57(1), 72-94.
- Bennett, W. L., & Segerberg, A. (2012). The logic of connective action: Digital media and the personalization of contentious politics. *Information, Communication & Society*, 15(5), 739-768.
- Berger, J. M. (2016). The Alt-Right Twitter Census: Defining and Describing the Audience for Alt-Right Content on Twitter. The International Centre for Counter-Terrorism – The Hague.
- Berger, J., & Milkman, K. L. (2012). What Makes Online Content Viral? *Journal of Marketing Research*, 49(2), 192-205.
- Berners-Lee, T. (1999). Weaving the Web. The Original Design and Ultimate Destiny of the World Wide Web by its Inve. New York: Haper Collins
- Bertot, J.C., Jaeger, P.T. and Grimes, J.M. (2010). Using ICTs to create a culture of transparency: E-government and social media as openness and anti-

- corruption tools for societies. *Government Information Quarterly*, 27(3), pp. 264–271.
- Bond, R. M., Fariss, C. J., Jones, J. J., Kramer, A. D., Marlow, C., Settle, J. E., & Fowler, J. H. (2012). A 61-million-person experiment in social influence and political mobilization. *Nature*, 489(7415), 295–298.
  - Boyd, D., & Ellison, N. B. (2007). Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13(1), 210-230.
  - Borah, P. (2015). Media Effects Theory. In Mazzoleni, G. (Ed.), *The International Encyclopedia of Political Communication*. New Jersey: JohnWiley& Sons.
  - Bordwell, D., & Thompson, K. (2008). *Film art: An introduction*. McGraw-Hill
  - Burns, A., & Burgess, J. (2011). The use of Twitter hashtags in the formation of ad hoc publics. In Proceedings of the 6th European Consortium for Political Research (ECPR) General Conference.
  - Bruns, A., & Highfield, T. (2012). Blogs, Twitter, and Breaking News: The Prodigy News Cycle. In *Proceedings of the 6th International Conference on Communities and Technologies* (pp. 110-119).
  - Buolamwini, J., Gebru, T., Morgenstern, J., & Venkatasubramanian, S. (2018). Gender shades: Intersectional accuracy disparities in commercial gender classification. *Proceedings of Machine Learning Research*, 81.
  - Cepernich, C. (2015). Framing Theory. In Mazzoleni, G. (Ed.), *The International Encyclopedia of Political Communication*. New Jersey: JohnWiley& Sons.
  - Castells, M. (2009). *Communication power*. Oxford University Press.
  - Chadwick, A., & Howard, P. N. (2009). *Routledge handbook of Internet politics*. Routledge.
  - Chong, D., & Druckman, N. J. (2007). Framing Theory. *Annual Review of Political Science*, 10, 103-126.
  - Citron, D. K. (2009). Law's Expressive Value in Combating Cyber Gender Harassment. *Michigan Law Review*, 108(2), 373–415.

- Citron, D. K., & Franks, M. A. (2014). Criminalization Revenge Porn. *Wake Forest Law Review*, 49, 345-391
- Crouch, C. (2000). Coping with Post Democracy. 1-39.
- Cullen, R. (2001, November 5). Addressing the digital divide. *On Line Information Review*, 25(5), 311-320.
- D' Alessio, D. (1997). Use of the World Wide Web in the 1996 US Election, *Electoral Studies*, 16 (4), pp. 489-500.
- Dancyger, K. (2013). *The technique of film and video editing: History, theory, and practice*. CRC Press.
- Davidson, T., Warmesley, D., Macy, M., & Weber, I. (2017). Automated Hate Speech Detection and the Problem of Offensive Language. In *Proceedings of the Eleventh International Conference on Web and Social Media* (pp. 512–515).
- De Vreese, H.C. & Lecheler, S. (2016). Framing Theory. In Mazzoleni, G. (Ed.). *The International Encyclopedia of Political Communication*. New Jersey: John Wiley & Sons.
- Diakopoulos, N. (2016). Accountability in Algorithmic Decision Making. *Communications of the ACM*, 59(2), 56–62.
- Diakopoulos, N. (2016). Automating the Watchdog: Algorithmic Accountability in Journalism. *DigitalJournalism*, 4(6), 700-727.
- Duggan, M., Ellison, N. B., Lampe, C., Lenhart, A., & Madden, M. (2020). *Social MediaUpdate 2019*. Pew Research Center.
- Entman, M. R. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication*, 43(4), 51-58.
- Ermida, I. (2012), News Satire in the Press: Linguistic Construction of Humour in Spoof News Articles. In J. Chovanec & I. Ermida (ed.), *Language and Humour in the Media*, Newcastle upon Tyne, UK: Cambridge Scholars Pub.
- Esser, F., & D'Angelo, P. (2003). Framing the press and the publicity process: A content analysis of metacoverage in campaign 2000 network news. *American BehavioralScientist*, 46(5), 617-641.

- Faulstich, P. (1994). State of the Peoples: A Global Human Rights Report on Societies in Danger. Cultural survival. *Marc S. Miller. American Ethnologist*, 21(4), 906-907.
- Ferrara, E., Varol, O., Davis, C. A., Menczer, F., & Flammini, A. (2016). The Rise of Social Bots. *Communications of the ACM*, 59(7), 96-104.
- Fischer, E., & Yongjian, C. (2012). How does brand-related user-generated content differ across YouTube, Facebook, and Twitter? *Journal of Interactive Marketing*, 26(2), 102-113.
- Fraser, N. (2017). What's Critical About Critical Theory? The Case of Habermas and Gender. *New German Critique*, 35(1), 97–131.
- Fukuyama, F. (2018). Identity: The Demand for Dignity and the Politics of Resentment. Farrar, Straus and Giroux.
- Fung, A. (2003). Deepening Democracy: Institutional Innovations in Empowered Participatory Governance. Verso.
- Gallache, J. D., & Brigh, J. Hate Contagion: Measuring the spread and trajectory of hate on social media. Oxford University. Retrieved from <https://psyarxiv.com/b9qhd/>
- Garrett, R. K. (2009). Echo chambers online?: Politically motivated selective exposure among Internet news users. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 14(2), 265–285.
- Gibson, R.K. (2006). Party change, social media and the rise of ‘citizen-initiated’ campaigning, *Party Politics*, 21(2), pp. 183–197.
- Gillani, N., Yuan, A., Saveski, M., Vosoughi, S., & Roy, D. (2023, Νοέμβριος 23-27). Me, My Echo Chamber, and I: Introspection on Social Media Polarization. *Web and Science*, 9.
- Graham, T., Jackson, D., & Broersma, M. (2016). New platform, old habits? Agenda setting on Twitter. *Journal of Information Technology & Politics*, 13(1), 1-16.
- Granovetter, M. S. (1978). Threshold Models of Collective Behavior. *American Journal of Sociology*, 83(6), 1420-1443.
- Hare, I. (2011). *The Limits of Free Speech: Pornography, Racist Speech, and the Right to Free Expression*. Oxford University Press.

- Hasebrink, U., Livingstone, S., Haddon, L., & Ólafsson, K. (2019). Comparing Children's Online Opportunities and Risks Across Europe: Cross-National Comparisons for EU Kids Online. *The European Journal of Communication Research, 44*(2), 105–121.
- Helberger, N., Karppinen, K., Donders, K. (2018). Dealing with the disinformation ecosystem: A policy analysis of the most relevant proposals for the regulation of online fake news. Council of Europe.
- Held, D. (1987). Μοντέλα δημοκρατίας. Αθήνα: Στάχυ.
- Hermida, A., et al. (2012). Tweets and Truth: Journalism as a Discipline of Collaborative Verification. *Journalism Practice, 6*(5-6), 659-668.
- Hjarvard, S. (2008). The mediatization of society: A theory of the media as agents of social and cultural change. *Nordicom Review, 29*, 105-134.
- Howie, E. (2018). Protecting the human right to freedom of expression in international law. *International Journal of Speech-Language Pathology, 20*(1), 12-15.
- Introna, L. D., & Nissenbaum, H. (2000). Shaping the Web: Why the Politics of Search Engines Matters. *The Information Society, 16*(3), 169-185.
- Iyengar, S., & Kinder, D. R. (1987). *News That Matters: Television and American Opinion*. Chicago: University of Chicago Press.
- Kahneman, D., & Tversky, A. (1984). Choices, values, and frames. *American Psychologist, 39*(4), 341–350.
- Kirtis, A. K., & Karanah, F. (2011). To Be or Not to Be in Social Media Arena as the Most Cost-Efficient Marketing Strategy after the Global Recession. *Procedia-Social and Behavioral Sciences, 24*, 260-268.
- Kohl, U. (2022). Platform Regulation of Hate Speech – A Transatlantic Speech Compromise? *Journal of Media Law*.
- Kramer, A. D., Guillory, J. E., & Hancock, J. T. (2014). Experimental evidence of massive-scale emotional contagion through social networks. *Proceedings of the National Academy of Sciences, 111*(24), 8788-8790.
- Kruike-meier, S., Van Noort, G., Vliegenthart, R & De Vreese, C. (2013). Getting Closer: The effects of personalized and interactive political communication. *European Journal of Communication, 28*(1), pp.53-66

- Kwon, O., & Wen, Y. (2010). An empirical study of the factors affecting social network service use. *Computers in Human Behavior*, 26(2), 254-263.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*. University of Chicago Press.
- Lecheler, S., Bos, L., & Vliegenthart, R. (2015). The Mediation Role of Emotions: News Framing Effects on Opinion About Immigration. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 92(4), 812-838.
- Lévy, P. (1997). *Collective Intelligence - Mankind's Emerging World in Cyberspace*. New York: Plenum.
- Lewin, K. (2013). *Principles of Topological Psychology*. ReadBooks Ltd.
- Lindner, R. (2018). Digital Hate Speech. In *The Routledge Handbook of Language and Digital Communication* (pp. 372–387). Routledge.
- Loader, B. D., Vromen, A., & Xenos, M. A. (2014). The networked young citizen: Social media, political participation and civic engagement. *Information, Communication & Society*, 17(2), 143-150.
- Matamoros-Fernández, A., & Farkas, J. (2021). Racism, Hate Speech, and Social Media: A Systematic Review and Critique. *Television and New Media*, 22(2), 205–224.
- McCombs, M., & Shaw, D. (1972). The Agenda-Setting Function of Mass Media. *Public Opinion Quarterly*, 36(2), 176-187.
- McQuail, D., & Windahl, S. (2015). *Communication models for the study of mass communications*. Routledge.
- Meissner, N. (2015). 50 years on: Galtung and Ruge's news value factors revisited in online audience building for independent films. *First Monday*, 20(3).
- Moreno, M. A., & Whitehill, J. M. (2014). Influence of social media on alcohol use in adolescents and young adults. *Alcohol Research: Current Reviews*, 36(1), 91.
- Neuman R. (1990) The threshold of public attention, *The Public Opinion Quarterly*, 54(2), pp.156-176.
- Nickerson, R. S. (1998). Confirmation Bias: A Ubiquitous Phenomenon in Many Guises. *Review of General Psychology*, 2(2), 175–220.

- Nisbet, E. C., Hart, P. S., Myers, T., & Ellithorpe, M. (2013). Attitude change in Competitive Framing Environments? Open-/Closed-Mindedness, Framing Effects, and Climate Change. *Journal of Communication*, 63(4), 766–785.
- Noble, S. U. (2018). *Algorithms of Oppression: How Search Engines Reinforce Racism*. New York: NYU Press.
- Norberto, B., (1984). *Il future dellademocrazia*. Torino: Einaudi, 1984, IX
- Norris, P. (2001). *Digital Divide: Civic Engagement, Information Poverty, and the Internet Worldwide*. Cambridge University Press.
- Nunziato, D. C. (2003). Freedom of Expression, Democratic Norms, and Internet Governance. *Emory Law Journal*, 52, 187.
- Pan, Z., & Kosicki, M. G. (1993). Framing Analysis: An Approach to News Discourse. *Political Communication*, 10(1), 55-75.
- Pariser, E. (2011). *The Filter Bubble: What the Internet Is Hiding from You*. Penguin.
- Pariser, E. (2012). *The Filter Bubble: How the New Personalized Web Is Changing What We Read and How We Think*. London, UK: Penguin Books.
- Park H.W. Jankowski, N.W. (2008). A Hyperlink Network Analysis of Citizen Blogs in South Korean Politics, *Javnost - The Public*, 15(2), pp. 57-74
- Pennycook, G., & Rand, D. G. (2018). The Implied Truth Effect: Attaching Warnings to a Subset of Fake News Stories Increases Perceived Accuracy of Stories Without Warnings. *Management Science*, 66(11), 4944–4957.
- Pennycook, G., McPhetres, J., Zhang, Y., Lu, J. G., & Rand, D. G. (2020). Implied Truth Effect: Inference Generation From Realistic and Unrealistic Fake News. *Journal of Experimental Psychology: General*, 149(8), 1608–1613.
- Prior, M. (2005). News vs. Entertainment: How Increasing Media Choice Widens Gaps in Political Knowledge and Turnout. *American Journal of Political Science*, 49(3), 577–592.
- Roberts, S. T. (2019). *Behind the Screen: Content Moderation in the Shadows of Social Media*. Yale University Press.
- Roubin, L., Conroy, M., Chen, H., & Cornwell, T. B. (2016). The Impact of Online News Presentation: Evidence from a Survey Experiment. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 93(1), 9.

- Rubin, V., Conroy, N., Chen, Y. and Cornwell, Sh. (2016), Fake News or Truth? Using Satirical Cues to Detect Potentially Misleading News, Proceedings of NAACL-HLT, San Diego, California, June 12-17, pp.7-17
- Safko, L., & Brake, D. (2009). *The Social Media Bible: Tactics, Tools and Strategies for Business Success*. JohnWiley& Sons.
- Sangsuvan, K. (2013). Balancing Freedom of Speech on the Internet under International Law. *NCJ Int'lL. & Com. Reg.*, 39, 701.
- Scheufele, D. A., & Tewksbury, D. (2007). Framing, agenda setting, and priming: The evolution of three media effects models. *Journal of Communication*, 57(1), 9-20.
- Schauer, F. (2006). The Boundaries of the First Amendment: A Preliminary Exploration of Constitutional Salience. *Harvard Law Review*, 119(2), 296–329.
- Schulz, W. (1997). Changes of the mass media and the public sphere. *The Public*, 4(3), 57-70.
- Schulz, W. F. (1992). News structure and people's awareness of political events. *International Communication Gazette*, 30(3), 139-153.
- Shifman, L. (2014). *Memes in Digital Culture*. MIT Press.
- Smith, A. N. (2019). Hate Speech on Social Media: A Pragmatic Approach. *Journal of Communication*, 69(3), 298–318.
- Smith, A. N., Fischer, E., &Yongjian, C. (2012). How Does Brand-related User-generated Content Differ across YouTube, Facebook, and Twitter? *Journal of Interactive Marketing*, 26(2), 102-113.
- Smith, J., et al. (2021). Algorithmic Curation, Echo Chambers, and the Future of Communication. *Journal of Digital Communication & Social Media*, 3(1), 45–60.
- Sunstein, C. R. (2007). *Republic.com 2.0*. Princeton University Press.
- Sunstein, C. R. (2017). *#Republic: Divided Democracy in the Age of Social Media*. PrincetonUniversityPress.
- Sweeney, L. (2013). Discrimination in Online Ad Delivery. *Communications of the ACM*, 56(5), 44-54.

- Tajfel, H., & Turner, J. C. (1979). An Integrative Theory of Intergroup Conflict. In W. G. Austin & S. Worchel (Eds.), *The Social Psychology of Intergroup Relations* (pp. 33-47). Brooks/Cole Publishing.
- Tandoc, E. C., et al. (2018). A Modern Prometheus: Gatekeeping and its Impact on Social Media's Agenda-building Role in News. *Journalism Studies*, 19(13), 1869-1887.
- Tanvir, S. (2022). Hate Speech vs Free Speech: The Ongoing Debate and Challenges in the Globalized World. *SSRN Electronic Journal*, 2022, 8.
- Tewksbury, D., & Scheufele, D. A. (2009). News framing theory and research. Media effects: *Advances in theory and research*, 17(1), 17-33.
- Tufekci, Z. (2015). Algorithmic Harms Beyond Facebook and Google: Emergent Challenges of Computational Agency. *Medium*.
- Tufekci, Z. (2018). *Twitter and Tear Gas: The Power and Fragility of Networked Protest*. New Haven: Yale University Press.
- Turkle, S. (2011). *Alone together: Why we expect more from technology and less from each other*. Basic Books.
- Tversky, A., & Kahneman, D. (1974). Judgment under Uncertainty: Heuristics and Biases. *Science*, 185(4157), 1124–1131.
- Tucker, J. A. (Ed.). (2018). *Social Media and Democracy: The State of the Field, Prospects for Reform*. Cambridge University Press.
- Vosoughi, S., Roy, D., & Aral, S. (2018). The spread of true and false news online. *Science*, 359(6380), 1146-1151
- Waldron, J. (2012). *The Harm in Hate Speech*. Harvard University Press.
- Wanta, W., Golan, G., & Lee, C. (2004). Agenda setting and international news: Media influence on public perceptions of foreign nations. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 81(2), 364-377.
- Wardle, Cl. and Derakhshan, H. (2017), Information Disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policymaking, *Council of Europe Report*, DGI (2017)09.
- Zimbardo, P. G. (2007). *The Lucifer Effect: Understanding How Good People Turn Evil*. Random House.

- Zollman, F., & Bergstrom, C. T. (2019). Epistemic network analysis: A prototype of the formal analysis of knowledge. *Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences*, 374(1781), 20180086.
- Zubiaga, A., & Ji, H. (2014). Tweet, but verify: Epistemic study of information verification on Twitter. *Proceedings of the Eighth International Conference on Weblogs and Social Media, ICWSM 2014*.

Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία

- Καρακώστας, Ι. (2009). Δίκαιο&Internet: Νομικά ζητήματα του Διαδικτύου. Αθήνα: Εκδόσεις Δίκαιο και Οικονομία- Π. Ν. Σάκκουλας
- Κοροβέση Α., (2021). *Ο Ρόλος και η Επιρροή των ΜΜΕ στην Πανδημία του Κορωνοϊού στην Ελλάδα - Η Διάσταση των FakeNews: Η Μελέτη Περίπτωσης των “Καθημερινή-Εφημερίδα των Συντακτών-Πρώτο Θέμα”*. Διπλωματική Εργασία. Αθήνα: Τμήμα Επικοινωνίας και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Μάνιου, Θ. (2013), *Τηλεόραση, Κοινωνία και Πολιτικές Ειδήσεις: Μια Θεωρητική και Εμπειρική Διερεύνηση στην Ελληνοκυπριακή Δημόσια Σφαίρα*, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Επίκεντρο.
- Μάνιου, Θ. και Παπαδοπούλου, Λ. (2019). *Εμπιστοσύνη στα παραδοσιακά και νέα μέσα: Οι τάσεις της κοινής γνώμης στην Ελλάδα της κρίσης*. Πρακτικά. 6ο Τακτικό Συνέδριο της Ελληνικής Κοινωνιολογικής Εταιρείας.
- Παπαθανασόπουλος, Σ., Καραδημητρίου, Α. και Γιαννούλη Η., 2014. Η πολιτική ενημέρωση σε περιόδους κρίσης. Διαθέσιμο στο: http://medianalysis.net/2014/12/01/politiki_enimerosi_krisi/,
- Πλειός, Γ. (2011). Η κοινωνία της ενημέρωσης. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.
- Πλειός, Γ. & Μινωτάκης, Α. (2018). Fakenews - Ψευδεπίγραφες Ειδήσεις. Εξαίρεση ή κανόνας; [online] Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <http://www.avgi.gr/article/10811/8629358/fake-news-pseudepigraphes-aideseis-exairese-e-kanonas->
- Σταυρόπουλος, Α. (2023). *ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΔΗΜΟΣΙΑ ΣΦΑΙΡΑ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ*. ΜΠΑΡΜΠΟΥΝΑΚΗΣ.

- Σταυρόπουλος, Α. (2017). Εικόνα και Κράτος. *Πολιτικές και Κοινωνικές Επιστήμες*. (5) 2017, σ.σ. 7-34. Στο: <http://politika.inpatra.gr> και στο: academia.edu/34905743/Σταυρόπουλος_Α_Αθ_2017_Εικόνα_και_Κράτος_Πολιτικές_και_Κοινωνικές_Επιστήμες_τχ_5_2017_σ_σ_7_34_Στο_http_politika_inpatra_gr_issues_issue5
- Σταυρόπουλος, Α. (2015). *ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ IMAGEMAKING ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ*. ΜΥΡΜΙΔΟΝΕΣ.

Άλλες πηγές

- [ADL.https://www.adl.org/global-search?keywords=hate%20speech&sort_by=search_api_relevance](https://www.adl.org/global-search?keywords=hate%20speech&sort_by=search_api_relevance) (adl)
- Commission. https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/racism-and-xenophobia/eu-code-conduct-countering-illegal-hate-speech-online_en
- [Facebook.\(2023\).https://transparency.fb.com/policies/community-standards/hate-speech/](https://transparency.fb.com/policies/community-standards/hate-speech/)
- [Twitter.https://help.twitter.com/en/rules-and-policies/perpetrators-of-violent-attacks](https://help.twitter.com/en/rules-and-policies/perpetrators-of-violent-attacks)
- [United Nations. \(2023\).https://www.un.org/en/hate-speech/understanding-hate-speech/what-is-hate-speech](https://www.un.org/en/hate-speech/understanding-hate-speech/what-is-hate-speech)
- Ναυτεμπορική, <https://www.naftemporiki.gr/kosmos/1523289/evdominta-exichronia-israilino-palaistiniakon-sygkroyseon-choris-orato-telos/>
- ΤΑ ΝΕΑ, <https://www.tanea.gr/2023/11/28/world/israil-deka-minon-omikroteros-omiros-tis-xamas-i-tyxi-ton-dyo-aderfon-me-ta-kokkina-mallia/>
- ΑΠΕ-ΜΠΕ, 2023 <https://www.amna.gr/home/article/773737/Oi-basikes-imerominies-meta-tin-epithesi-tis-Chamas-sto-Israil-stis-7-Oktobriou>

